

CEĻŠ

LAIKRAKSTS
RELIGIJAI
UN
GARA DZĪVEI

6.

NOVEMBRIS/DECEMBRIS

1939.

S a t u r s.

	Lpp.
A. Treu's — Stāvam stipri par Latviju	361
E. Ķiploks — Daži dati par mūsu draudzēm un mācītājiem	364
A. Baumanis — Dokumenti par Nēikenu	375
Prof. J. Rezevskis — Vai veccluteriešu mācība par „pielīdzināto talsnību“ ir pamatota Pāvila rakstos?	376
Alb. Freijs — Par reliģisko mākslu	390
P. Detlavs — Pirmais Latvijas ev.-lut. baznīcas Iekšmisijas kongress	400
P. Rozenbergs — Olkumenisma problēmas	402

Skola un pedagoģija:

V. Isaks — Ticības mācības stunda ģimnazijas IV klasē	409
---	-----

Grāmatu apskats:

Prof. K. Kundziņš — Charakter und Ursprung der johanneischen Reden (J. Rezevskis) 412. Arn. Lūsis — Māci mums lūgt! (E. Šmits) 416. Grāmatas par Universitāti un Teoloģijas fakultāti (E. Ķiploks) 418. Māc. K. Freudenfelds — Iekšmisija (Edg. Rumba) 419. Prof. K. Kundziņš — Ceļš uz pilnvērtīgu dzīvi. (Edg. Rumba) 420. Hosé Ortega I Gasé — Mīlestība un gudrība (R. Skrābāns) 421. Īss pārskats par jauniznākušām grāmatām (F. Treu's)	423
---	-----

Kronika:

Latvija	428
Ārzemes	432

» C E Ļ Š «

Lalkraksts reliģijai un gara dzīvei.

Atbildīgais redaktors: Dr. Alb. Freijs.

Redakcijas koleģija: prof. Dr. K. Kundziņš, prof. Dr. V. Maldonls,
prof. Dr. L. Bērziņš, māc. G. Šaurums,
māc. P. Detlavs.

Redakcijas adrese: Rīgā, Cēsu ielā 12, dz. 1. Tālr. 95248.

Ekspedicija: Rīgā, Vaļņu ielā 21. Tālr. 32885.

Abonešanas maksa:

Par 1 gadu ar piesūtišanu . . . Ls 4,—

Atsevišķa burtnīca „ 0,80

Abonēšanas maksa iemaksājama Ev.-Lut. Baznīcas grāmatnīcas tek. rēķinā 867.

Abonešanu pieņem visās pasta nodaļās un arī draudžu mācītāji.

CEĻŠ

laikraksts reliģijai un gara dzīvei.

V gads.

Redaktors: ārk. prof. Dr. **A. Freijs.**

Redakcijas koleģija prof. Dr. **K. Kundziņš**, prof. Dr. **V. Maldonis**,
prof. Dr. **L. Bērziņš**, māc. **G. Šaurums**, māc.
P. Detlavs.

1939.

I Vispārīgi raksti.

Apkalns, P., Svētītā diena	145
Atsauksme par J. Sandera grāmatas zinātnisko vērtību	109
Baumanis, A., Materiāli par Neikenu	375
Bērziņš, Ansis, stud. arch., Kuldīgas baznīcas logu metu sacensība	192
Detlavs, P. Pirmais Iekšmisiņas kongress	400
Ducmanis, Kārlis, senators, Ētika un reliģija	234
Freijs, Alb., vec. doc., Annas Brigaderes kristīgā pārliecība	82
— Pieredzējumi un pārdomas	307
— Par reliģisko mākslu	390
Grīnbergs, T., archibīskaps, Klarensas konference	329
Jansons, M., dir. Bērns ģimenē	76
Kundziņš, K., prof., Nopietnais laiks	281
Kiploks, E., Statistiskas ziņas par mūsu draudzēm 1937. g.	38
— Vai apustulis Pēteris bijis Romā?	152
— Daži materiāli par mūsu mācītājiem	364
Ko angļu žurnāls raksta par mūsu baznīcu	254
Liepīna, M., asist., Tuvāku mīlestība	93
Pavasars, E., Ticības vara	217
Pols, (Poll), G. J. van de, Holandes protestantisma reorganizācijas mēģinājumi	100
Putniņš, Ed., Vēl augstāk celties	75
Rezevskis, J., prof., Vai vecluteriešu mācība par „pielīdzināto taisnību“ ir pamatota Pāvila rakstos	282, 376
Rozenbergs, P., Oikumenisma problēmas . 33, 103, 178, 242, 335,	402
Rumba, Edg., doc., Archibīskapa Dr. T. Grīnberga amata gadi	147
— Jaunatne cīņā par baznīcas vienību	331
Sarkanbārdis, E., māc., Par vēl neiesvētītas jaunatnes dziesmu un lūgšanu grāmatu un dievkalpojumu liturģiju	171
Skrābāns, R., Verdi Rekviems	28
— Vienotās Latvijas garīgie sasniegumi	186
Šlesere, Valija, cand. theol., Kristīgā cilvēka pamattikumi Jaunā Derībā	218, 296
Students, Julijs, Dr. phil., Ceļš uz sevi	2
Treu's, F., doc., Par Vecās Derības teoloģisko izpratni	15
Treu's A., Stāvam stipri par Latviju	361
Vītols, Alb., Gadu mijā	1
Zālītis, Jānis, Maz ievērots muzikalās izteiksmes veids	191

II Skola un pedagoģija.

Isaks, V., Ticības mācības stunda ģimnazijas IV klasē	409
Zālīte, Milda, cand. theol., Ticības mācības stunda pamatskolas 5. klasē	196

Kaužena, E., Par Dievu reliģiskā mājniecībā	338
Maldonis, V., prof., Dr., Kristīgā pasaules un dzīves uzskata mācīšana mūsu ģimnazijās	42, 117
Zāliete, Milda, cand. theol., Ticības mācības paraugstunda pamatskolas 5. klasē	196

III Grāmatu apskats.

Latviešu vēsture (Alb. Freijs) 53. Ed. Virza — Kopoti raksti (Alb. Freijs) 54. Zenta Mauriņa — Saules meklētāji (R. Skrābāns) 56. Latvijas architektūra (E. K.) 57. Īss pārskats par jauniznākušām grāmatām (Br. J., Alb. F.) 57. Grāmata par mīlestību (Edg. Rumba) 63. Eduards Zicāns — Der alttlettische Gott Pērkons (prof. L. Ādamovičs) 124. Prof. P. Dāle — Gara problēmas (Alb. Freijs) 125. J. Kārklīņš — Kristus leģendas un Aplis pār krustu (Prof. K. Kundziņš) 127. Zinātne tēvzemei divdesmit gados (E. Ķiploks) 128. Teologa piezīmes (Teologs) 130. Bērnu un jaunatnes literatūra (Erna Freija) 132. Īss pārskats par jauniznākušām grāmatām (Br. J.) 137. H. Sauer — Abendländische Entscheidung (H. Biezais) 139. L. Adamovičs — Senlatviešu pasaules ainava (Prof. E. Zicāns) 199. J. Rezevskis — Zum Stil der Vorgeschichten des Lukas Evangeliums (K. Kundziņš) 202. Roberts Sterns — Laba, gudra, skaista dzīve (Alb. Freijs) 203. R. Tagore — Filozofiski apcerējumi (Alb. Freijs) 204. Īss pārskats par jauniznākušām grāmatām (Br. J.) 205. Der Katholizismus, Reform-Katholizismus? (G. Alksne) 207. L. Ādamovičs — Latviskums mūsu dievkalpojumos (Alb. Freijs) 267. Straupes baznīca un draudze (V. Dūnis) 269. Pieci gadī (Alb. F.) 270. Īss pārskats par jauniznākušām grāmatām (Alb. F., E. F.) 271. W. Lüttert — Ethik der Liebe (H. Biezais) 273. E. Rumba — Baznīca un garīgais amats oikumeniski-luteriskā uztverē (Prof. V. Maldonis) 342. Prof. Teodors Celms — Patiesība un šķitums (Alb. Freijs) 345. Grāmata par Bībeli franču valodā (F. Treu's) 348. Īss pārskats par jauniznākušām grāmatām (Br. J., Ž., Alb. F.) 351. Prof. K. Kundziņš — Charakter und Ursprung der johanneischen Reden (J. Rezevskis) 412. Māci mums lūgt (E. Šmits) 416. Grāmatas par Universitāti un Teoloģijas fakultāti (E. Ķiploks) 418. Māc. K. Freudfelds — Iekšmisija (E. Rumba) 419. Prof. K. Kundziņš — Ceļš uz pilnvērtīgu dzīvi (E. Rumba) 420. Hosé Ortega I Gasé — Mīlestība un gudrība (R. Skrābāns) 421. Īss pārskats par jauniznākušām grāmatām (Br. J., A. F., E. F.) 423. Kristīgās atziņas divu jaunāko franču izdevumu spoguļi (F. Treu's) 425.

IV Kronika.

70, 141, 212, 275, 355, 428.

CEĻŠ

L A I K R A K S T S
R E L I Ģ I J A I U N G A R A D Z Ī V E I

№ 6

Novembris/Decembris

1939. g.

A. Treus

Stāvam stipri par Latviju*

„Celies, ēd, jo tev ir garš ceļš priekšā.“

„Nebīsties, jo Es esmu ar tevi, neatkāpies, jo Es esmu Tavs Dievs.“ Dārgais pulks! Svētvakara draudze! Ar šiem vārdiem esiet sveicināti mūsu pulka XV. g. svētkos.

„Es esmu ar tevi!“ 15 gadu gaitās Dievs ir bijis ar mūsu pulku, to sargājis, vadījis, devis karavīriem drosmi, pienākuma apziņu, karstu tēvijas un tautas mīlestību, spēku, izturību, neatlaidību, varonību, sargāt savas tautas brīvību, valsts neatkarību, mantu, godu.

„Es esmu ar tevi!“, saka Dievs šodien mums karavīriem un kristīgās svētku draudzes locekļiem. Dieva priekšā stāvot, tad arī sākam savu svētku svinību gājumu.

Neatkāpties — aicina un skubina mūs visus šodien Dieva vārds. Neatkāpties no savām robežām, neatkāpties no savas pārlicības, dzimtās zemes mīlestības, neatkāpties no mūsu karēviskiem tikumiem: vīrišķības, drosmes, neatlaidības. No visa tā, kas mums karavīriem uzticēts, tad Dievs arī apsola: stiprināt mūsu apņemšanos, palīdzēt, mūs turēt un balstīt.

Dievs saka mums tagad šē svētvakara stundā, sirmā, varenā dievnama mūros: „Celies, ēd, jo tev ir garš ceļš priekšā“ (I Kēn. gr. 19, 7). Celsimies mēs, daugavpīlieši, un iesim garā pie sava pulka kritušiem. Kāds domātājs saka: „Tikai nāves cīņā par cēlu mērķi un svētu uzdevumu arī sasniedzams aug-

*) Autors, kas ir 8. Daugavpils kājn. pulka atvalināts kaprālis, šo svētrumu veltī sava pulka 20 gadu atcerei (1919.—1939.). Tā sacīta pulka 15 gadu svētkos.

stākais dvēseles pārdzīvojums.“ Viņi, mūsu pulka varoņi, to ir sasnieguši un piepildījuši. Pie pulka tradīcijām pieder vakara junda. Jaunais karavīrs šeit pirmo reizi savā dvēselē pārdzīvo, kas tas ir būt par šī pulka saimes locekli, tāds pārdzīvojums šalc asinīs un saviļņo mūs līdz sirds dziļumu dziļumiem. Pulkā lielos svētkos ir parasts nosaukt kritušo vārdus. To arī šodien mēs gribam dievnamā darīt, lai viņi visi garā rindā nostājas mūsu acu priekšā kā nemirstīgās tēvijas nemirstīgie pulki.

Celsimies, skatīsim pulka pagātni. Tur pazib Daugavas tilti, un divas triecienu grupas dodas uz priekšu uzvarēt vai mirt! Kāds ziņnesis nāk no Pārdaugavas tilta gala, kareivis Skabārds — varonis, šrapnelis ievainojis viņam roku, bet kas par to, viņš vēl otro reizi iet-savu ceļu — atpakaļ pie savas daļas, lai arī visapkārt nāve glūn! Mūsu pulka moceklis leitnants Fichtenbergs. Ne vārda viņš nepasaka par savas daļas atrašanās vietu. Viņa ļaudis arī neatkāpjas. Krīt jau Pārdaugavu sasnieguši. Leitnantu spīdzina, moka, bet viņš cieš klusu. Sakropļots, dzeloņu stiepulēs saistīts viņu iesaldē ledū! Kas šīs ciešanas spēj vārdos izteikt! Kam no mums pietiktu spēka viņam sekot? Viņš cieta kā moceklis. Dievs bija tas, kas viņam deva spēku klusēt līdz nāvei. Karavīrs bija uzticīgs līdz nāvei, par to Dievs viņam sniedza mūžīgās dzīvības vainagu. Piepildījās, ko nupat dzirdējām: „Nebīsties, jo Es esmu ar tevi...“ Nevar īsos vārdos tēlot mūsu pulka varoņu gaitas. To mums pauž pulka vēstures grāmata kopā ar saviem brāļu pulkiem: 7. Siguldas un 9. Rēzeknes. Pēc pirmās ugunskrīstības mūsu pulks iet uzvaras gaitu. Bolderāja, Tornakalns, Jelgava, Kurzemes atbrīvošana, Latgales atsvabināšana — ir posmi šinī brāzmainā gājumā. Mūsu pulka lāčplēši to zina vislabāk, un daža rēta viņu miesās vēl tagad stāsta par kara vētras brāzmu, par pašu spēku un gara sajūcību.

„T a g a d, celsimies, ēdīsim, jo garš ceļš priekšā.“ — Pulks! Šodien ar tevi ir tie daudzie, kas zvērējuši uzticību mūsu karogam, lai darbā stāvo, vagu dzenot, kur arī nebūdami, visu domas ir šodien ar mums. „Daugavpīlieši“, šis vārds mūs visus dziļi saviļņo. Citiem tā ir varbūt tikai skaņa, mums tas ir dzīvība, daļa no mūsu pašu jaunības, sajūsmas gadiem, kalpošanas mūsu karoga devīzei — „Par Latviju!“ Pulks! Tu

nevari pārredzēt savas rindas. Gadu no gada atkal nāk jauni klāt! Reiz, kad tas būs lemts, celsies visi un steigsies pildīt doto zvērestu, jo Latvijai būs dzīvot, kaut arī man būtu jāmirst! „Nem mani, tēvu zeme, tavs esmu viss.“ Jums, kas tagad kalpojat pulkā, mums, kas bijām jūsu vidū, jums jaunatne, kas reiz nāksiet pildīt savu pienākumu, augstāko pret tautu, tēvzemi, valsti, lai ir teikti šie vārdi: „Jūs esat rītdienas rīta ausma, jūs esat tēvijas cerība, jūs esat aizvien rītdienas armija!“

Nākotnē „celies, ēd, jo tev ir garš ceļš priekšā!“ Mūsu pulka gaitas, sākot ar šo svētku brīdi, Dieva priekšā stāvot, ieiet jaunā posmā. Ko nesīs nākotne? Dieva namā mums tā nebūs jautāt. Dievs visu vada, Viņš sargās un vadīs arī mūsu pulku. Bet Viņš no mums arī prasa neatlaidīgu, nesavtīgu, apgarotu kalpošanu! Ne sev, bet citiem, tautai, valstij, brīvībai! Pildīt savu kareivisko pienākumu pašdisciplinā sakostiem zobiem, savu „es“ vienmēr noliekot otrā vietā, paklausībā priekšzīmē, apgarotībā, tēvzemes mīlestībā. Tā gadu gadi pāies, mūsu pulks augs un pieņemsies spēkā. Nāks klāt atkal jauni karavīri. Tie rīkosies tā, kā to dzejnieks saka:

„Savu karogu, dēls, es tev nododu,

Klāt vecums stājas. —

Nem viņu, un nes to tālāku

Kā latvim klājas!

Lai vienmēr tas paliktu balts un tīrs,

Kas mums par slavu!

Dēls, nes to ar godu kā karavīrs,

Caur dzīvi savu!

Un kad tev ar pienāk reiz mūža riets,

Un spēki plokas,

Tad baltu un tīru, dēls, tālāk to sniedz

Sava dēla rokās!“

Nepārtrauktā rindā viens karavīrs savu pienākumu pildīšanu nodos tālāk nākamam, līdz mūs visus reiz mūžīgais Dievs atsvabinās no zemes dzīves darba un pienākuma, un pie sevis aizsauks mūžībā.

Dievs lai svētī mūsu dārgo Latviju! Stāvam stipri — „Par Latviju!“

E. Kīploks

Daži dati par mūsu draudzēm un mācītājiem

Ceļa š. g. 1. numurā sakopju ziņas par Latvijas evaņģēliski luteriskajām draudzēm 1937. gadā. Tās papildinot, kā arī radot pamatu kādam tālākam rakstam par draudžu dalīšanas jautājumu un jauno teologu nodarbināšanas iespējām, sniegšu šeit dažus datus, kas tuvāk raksturos draudžu un mācītāju saimes strukturu.

Jau minētajā rakstā aizrādīju uz mūsu baznīcas statistikas trūkumiem. Tas pats jāatkārto šoreiz, jo arī noskaidrojot draudžu un mācītāju saimes strukturu nevaram balstīties uz apstrādātiem statistiskiem datiem, pat ne uz datiem, kas savākti pēc viena noteikta principa. Tālāk sniegtais skaitļu materials ir patstāvīgi apstrādāts, pa daļai arī patstāvīgi savākts un tādēļ prasa dažas vispārīgas piezīmes. Dati par mācītāju un draudžu skaitu ņemti no 1939. gada Baznīcas Kalendara. Attiecīgie saraksti noslēgti apm. 1938. g. 1. decembrī. Gada laikā notikušas dažas pārmaiņas personalā sastāvā, īpaši lielākās pārgrozības radījusi vāciešu repatriācija. Tabulās pārgrozības nav ievērotas, bet tekstā, cik iespējams, uz tām norādīts. Turpat ievietotie dati par draudžu locekļiem attiecas uz 1937. gadu, tā tad laika ziņā gluži neatbilst iepriekšējiem. Salīdzināšanai sniegtie 1914. g. dati ņemti no Krievijas ev. lut. draudžu ģeneralkonsistorijas izdotās adrešu grāmatas. Tā kā tai laikā par draudzes locekļiem uzskatīja visus attiecīgā draudzē dzīvojošos luterticīgos iedzīvotājus un tikai lielākās pilsētās bija reģistrācijas kārtība, tad šajā jautājumā nav iespējams priekš-kara datus salīdzināt ar tagadējiem, kas stāv sakarā ar reģistrāciju un draudzes nodokļa samaksu. Bet arī tagadējie dati nedod vēlamo skaidrību, jo atsevišķās draudzēs ļoti dažādi aprēķina draudzes locekļu skaitu.*)

*) Noteikta skaitīšanas principa trūkums ir vislielākā mūsu baznīcas statistikas nepilnība. Lai datiem būtu vajadzīgā nozīme, tad nepieciešama sevišķa instrukcija un lielāka apzinība, tos sakopojot.

1. tab. Draudžu skaits.

Prāvesta iecirknis	Pārmaiņas no 1914.—1938. g.					Skaits 1938. g.	Vakantas		Pieauguma koeficients
	Skaits 1914. g.	Pārskaitītas uz citu iecirkni	Pieaugums				1914. g.	1938. g.	
			Pārskaitītas no cita iecirkņa	Atdalītas	Jaundibinātas				
Rīgas pils	12	—	—	3	7	22	—	—	83
„ apr.	20	—	—	10	—	30	3	4	50
Cēsu „	17	—	1	5	—	23	2	—	35
Valmieras	16	—	—	—	—	16	2	—	0
Valkas	14	—	—	4	—	18	1	1	28
Jelgavas	2	—	2	1	1	6	—	2	200
Sēlpils	18	2	—	7	—	23	1	1	28
Bauskas	13	1	—	3	—	15	1	—	15
Dobeles	15	1	—	10	—	24	—	1	60
Kuldīgas	11	—	—	3	—	14	—	1	27
Piltēnes	14	—	—	8	—	22	—	—	57
Grobiņas	14	—	—	7	—	21	2	2	50
Kandavas	10	—	—	3	—	13	2	—	30
Latgales	2	—	1	—	20	23	1	1	1050
Kopā	178	4	4	64	28	270	15	13	52

1. Draudžu skaits. 1. tabula rāda draudžu skaitu 1914. gadā, pieaugumu 25 gados un stāvokli 1938. gadā. Kopš evaņģ.-lut. draudžu nodibināšanas mūsu zemē, draudžu skaits lēnām pieaudzis, līdz 1914. g. Kurzemē un Vidzemes latviešu daļā sasniedza 176, to skaitā ieskaitot tiklab gluži latviskās pilsētu draudzes kā lauku draudzes, pie kurām skaitījās arī vietējie vācieši. Ieskaitītas arī patstāvīgās adjunkturas, kas šādu vai tādu iemeslu dēļ netika organizētas vai apstiprinātas par patstāvīgām draudzēm. Bez tam Latgalē, toreizējā Viļņas prāvesta iecirknī, atradās 2 latviešu draudzes (Balvu un Stružānu-Stirnienes), tā kā kopējais latviešu un latviešu un vācu draudžu skaits bija 178.

Katrai draudzei bija savs mācītājs un, ja neskaita vikārēšanu vakantajās kaimiņa draudzēs, tad tikai retos gadījumos viens mācītājs pastāvīgi apkopa otru draudzi. Piem., 1914. g. sarakstā atzīmēts tikai viens šāds gadījums: Demenes mācītājs apkopa arī Ēģiptes-Vilku miesta draudzi.

Līdz ar patronāta tiesību atcelšanu un pāreju uz draudžu pašvaldību Latvijas laikā, radās vajadzība agrāk apvienotās,

viena mācītāja apkopšanai nodotās draudzes sadalīt vairākās patstāvīgās draudzēs (piem. Kursišu-Zvārdes draudzi Kursišu un Zvārdes draudzē). Arī dažas lielākās pilsētas draudzes ar divām sv. vakarēdiena kopām tika pārveidotas atsevišķās draudzēs, kaut gan ar kopīgu pārvaldi. Tā radās 64 jaunas draudzes. Tām blakus Rīgā, Jelgavā un īpaši Latgalē organizējās gluži jaunas draudzes, skaitā pavisam 28. Tādi draudžu skaits pieauga par 92, sasniedzot 1938. g. beigās 270 (šeit ietilpst arī sv. Jāņa draudze Igaunijas Valkā, bet nav ieskaitīta Zviedru draudze Rīgā un Igaņu draudze Alūksnē, kas pakļautas mūsu Baznīcas Virsvaldei).

Pieaugums neizdalās uz visiem prāvesta iecirkņiem vienādi. Valmieras iecirknī draudžu skaits palicis agrākais, kamēr Latgalē tas pieaudzis desmitkārtīgi — no 2 uz 23. Vispār pieaugums ir lielāks tādās prāvestu iecirkņos, kur atrodas pilsētas (piem. Rīgas pils. un Jelgavas); Kurzemē tas ir lielāks nekā Vidzemē.

1914. g. 15 draudzes — gandrīz desmitā daļa no visām, bija vakantas. Sakarā ar nāves gadījumiem un mācītāju vietu pārmaiņām, zinams skaits draudžu vienā brīdī vienmēr ir vakantas. Tomēr jāpiezīmē, ka priekš kara gados Krievijā bija sajūtams evaņģelisko mācītāju trūkums. 1938. g. vakanto draudžu skaits ir 13, pie tam lielāko tiesu tās ir mazās draudzītes, kas pagaidām nespēj savu mācītāju uzturēt un tādēļ jau ilgāku laiku tiek apkoptas no kāda kaimiņu mācītāja vai iecirkņa vikara. Mācītāju trūkums bija sajūtams Latvijas pirmajā gadu desmitā. Tagad mācītāju skaits, kā tālāk redzēsīm, ir pilnīgi pietiekams, lai vakantajā draudzē varētu bez kavēšanās stāties jauns garīgais darbinieks.

2. Draudžu lielums. 2. tabula rāda draudžu lielumu. Arī te visā valstī nav vienādības. Lielākās draudzes ir iecirkņos, kur ir pilsētas, Vidzemē to vairāk nekā Kurzemē, piem. Valmieras iecirknī $\frac{3}{4}$ no draudzēm ir vairāk par 2000 draudzes locekļu, bet Rīgas pilsētas iec. — lielajai pusei un Valkas iec. — pusei. Mazākās draudzes ir Kurzemē, piem. Sēlpils iecirknī 16 draudzēm (no 28) ir mazāk par 800 draudzes locekļu, tāpat Piltenes iec. — 12 draudzēm (no 22) un īpaši Lat-

2. tab. Draudžu lielums.

Prāvesta iecirknis	Draudžu skaits	Draudžu lielums																Nav datu										
		1—100	101—200	201—300	301—400	401—500	501—600	601—700	701—800	801—900	901—1000	1001—1200	1201—1400	1401—1600	1601—1800	1801—2000	2001—2500		2501—3000	3001—3500	3501—4000	4001—4500	4501—5000	5001—6000	6001—7000	7001—8000	Pāri par 8001	
Rīgas pils.	22	2	—	2	—	1	—	—	1	—	2	—	1	—	—	—	2	1	3	—	2	—	2	1	—	1	—	—
„ apr.	30	—	—	1	3	4	1	—	2	3	3	—	—	3	3	—	2	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Cēsu	23	—	1	1	—	2	1	1	—	—	1	1	2	1	2	2	4	—	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—
Valmieras	16	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	3	—	3	6	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Valkas	18	—	—	—	—	—	1	2	—	—	—	—	1	2	3	—	1	2	—	—	—	2	—	—	—	—	1	—
Jelgavas	6	—	1	—	—	1	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Sēlpils	23	3	3	2	2	1	—	2	1	1	3	1	1	—	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Bauskas	15	—	1	—	1	1	—	1	—	2	2	—	—	1	2	2	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Dobeles	24	—	1	1	2	3	1	2	1	—	1	4	3	—	3	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—
Kuldīgas	14	—	—	1	—	2	—	2	1	—	1	1	—	2	1	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—
Piltēnes	22	—	1	1	2	3	2	2	1	2	1	1	1	1	1	—	—	1	—	—	—	—	1	1	1	—	—	—
Grobiņas	21	—	3	—	1	1	2	2	—	1	2	1	2	2	—	—	1	—	1	1	—	—	—	1	1	—	—	—
Kandavas	13	—	—	—	—	1	2	1	2	—	2	—	—	1	—	1	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Latgales	23	3	5	3	2	2	3	1	—	—	—	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
K o p ā	270	8	16	12	13	22	15	16	9	9	18	15	11	14	16	9	16	15	12	7	5	3	2	3	1	1	2	
%	100,0	3,0	5,9	4,4	4,8	8,2	5,6	5,9	3,3	3,3	6,7	5,6	4,1	5,2	5,9	3,3	5,9	5,6	4,4	2,6	1,9	1,1	0,7	1,1	0,4	0,4	0,7	

galē, kur 18 draudzēm (no 23) ir mazāk par 800 draudzes locekļi.

Sakarā ar to, ņemot visas valsts apmērā, kā no procentuālās attieksmes tabulā redzams, draudžu lielums ir tik svārstīgs, ka neviena grupa nepārsniedz 10%. Pārsvārā tomēr ir mazās un vidējās draudzes. Sakopojot draudzes pēc to locekļu skaita piecās grupās, dabūjam šādu ainu:

mazās	draudzes (līdz 500 dr. loc.)	71 (26,3%)
vidējās	„ (501—1500 „ „)	98 (36,3%)
vidēji lielās	„ (1501—2500 „ „)	50 (18,5%)
lielās	„ (2501—4000 „ „)	34 (12,6%)
sevišķi lielās	„ (pāri par 4000 dr. l.)	15 (5,6%)
nav datu		2 (0,7%)
		<hr/> 270 (100,0%)

Lai gan lielo un sevišķi lielo draudžu nav daudz — 49 (18,2%), tomēr to nozīme ir jo liela, jo tajās kopā ir 187.925 draudžu locekļi, t. i. apmēram puse no visiem Latvijas evaņģ. lut. baznīcas sastāva (395.336). Lielo un sevišķi lielo draudžu nav nemaz Sēlpils un Latgales iecirkņos. Samērā līdzīgas ir Valmieras iecirkņa draudzes, bet arī tur minimums un maksimums ir 900 un 4000. Citos iecirkņos galējības ir vēl lielākas.

Lielākās draudzes ir: Gulbene ar 8000 draudzes locekļiem (2 māc., tagad sadalīta divās draudzēs), Ģertrūdes I draudze Rīgā — 7750, Pāvila dr. Rīgā — 6425 (māc. ar adjunktū), sv. Annas dr. Liepājā — 6095 (2 māc.), Ventpils dr. — 6046, Doma dr. Rīgā — 5330, Mārtiņa dr. Rīgā — 5126, Ārlavas dr. — 5000, Alūksnes dr. — 4900, Smiltenes dr. — 4525, Krustpils-Unguru-Gostiņu dr. — 4378, Tukuma dr. — 4338, Jāņa I dr. Rīgā — 4269 (māc. ar adj.), Dobeles dr. — 4226, Jāņa II dr. Rīgā — 4054, Bauskas (māc. ar adj.) un Skrundas dr. — pa 4000, Jaunpiebalgas, Mazsalacas, Saldus I un Grobiņas dr. — pa 3800, Raunas dr. — 3506 un Trikatas dr. — 3500. Mazākās draudzes ir: Kurlmēmo draudze Rīgā ar 21 draudzes locekli, Vidsmuižas dr. — 45, Dagdas dr. — 60, Viļakas dr. — 64, Betlēmes dr. Rīgā un Ēģiptes dr. — 78. Tā kā mazākās draudzes lielāko tiesu ir apvienotas, tad pareizo skatu par tām gūsim sakarā ar

mācītāju darba apstākļiem draudzēs (sk. 4. nodalījumu), kur būs uzrādītas mazākās vienības, kas atrodas viena mācītāja kopšanā.

3. Mācītāju skaits, izglītība, tautība un vecums. Mācītāju skaitam (sk. 3. tab.), tāpat kā draudžu skaitam, ir tendence pieaugt, bet samērā lēnāk. 1914. gadā 178 draudzēs darbojās 165 mācītāji un viņu adjunkti, t. i. uz 100 mācītājiem bija 108 draudzes. 1938. gadā 270 draudzēs darbojās 190 mācītāji un viņu adjunkti, t. i. uz 100 mācītājiem bija 163 draudzes. Draudžu pieauguma koeficients ir 52, bet mācītāju — tikai 15. Tomēr abi skaitļi pilnīgi neizteic faktisko garīgo darbinieku skaitu. Priekš kara vecākiem mācītājiem darbā palīdzēja kandidāti, kuru skaitu gan nav iespējams precīzi noteikt, bet var pieņemt, ka tas būs vismaz 20. 1938. gadā bez 190 draudžu mācītājiem un viņu adjunktiem bija 49 vikari

3. tab. Mācītāju skaits, izglītība un tautība.

Prāvesta iecirknis	1914. g.					1938. g.										Skaita pieauguma koeficients
	Skaitis	Tautība				Skaitis	Tautība				Izglītība					
		latvieši	0/0	vācieši	0/0		latvieši	0/0	vācieši	0/0	Akad. izgl.	0/0	Bez akad. izglītības	0/0		
Rīgas pils.	14	5	35,7	9	64,3	27	25	92,6	2	7,4	22	81,5	5	18,5	93	
" apr.	17	12	70,6	5	29,4	17	17	100,0	—	—	13	76,4	4	23,6	0	
Cēsu	15	13	86,7	2	13,3	17	17	100,0	—	—	12	70,6	5	29,4	13	
Valmieras	15	5	33,3	10	66,7	17	15	89,4	2	11,6	17	100,0	—	—	13	
Valkas	13	4	30,8	9	69,2	15	13	86,7	2	13,3	12	80,0	3	20,0	15	
Jelgavas	3	2	66,7	1	33,3	3	3	100,0	—	—	2	66,7	1	33,3	0	
Sēlpils	16	4	25,0	12	75,0	16	12	75,0	4	25,0	12	75,0	4	25,0	0	
Bauskas	12	3	25,0	9	75,0	11	10	90,9	1	9,1	7	63,6	4	36,4	9	
Dobeles	15	6	40,0	9	60,0	14	13	92,9	1	7,1	8	57,1	6	42,9	7	
Kuldīgas	11	3	27,3	8	72,7	9	9	100,0	—	—	5	55,6	4	44,4	22	
Piltenes	14	3	21,4	11	78,6	13	9	69,2	4	30,8	11	84,6	2	15,4	8	
Grobiņas	11	4	36,4	7	63,6	13	11	84,6	2	15,4	9	69,2	4	30,8	18	
Kandavas	8	1	12,5	7	87,5	9	8	88,9	1	11,1	5	55,6	4	44,4	12	
Latgales	1	1	100,0	—	—	9	9	100,0	—	—	6	66,7	3	33,3	800	
Kopā	165	66	40,0	99	60,0	190	171	90,0	19	10,0	141	74,2	49	25,8	15	

(sk. 4. tab.), t. i. ordinēti mācītāji, kam nav tiešu pienākumu draudžu apkopšanā, bet kas skaitas piedalīti kādam prāvesta iecirknim un pa daļai palīdz draudžu mācītājiem. (Par vikariem sk. tālāk, 5. nodalījumu). Bez tam bija 6 prāvesti, kas

draudzēs vairs nedarbojās, bet paturēja tikai prāvesta amatu (1939. g. viens miris). Pieskaitot vēl archibīskapu, Baznīcas ģimnazijas direktoru un tekošā gadā ordinēto 21 mācītāju-vikaru, redzam, ka pašlaik mūsu baznīcai ir 268 ordinēti darbinieki.

Kopš 1914. g. notikusi milzīga pārgrozība mācītāju nacionālajā sastāvā (sk. 3. tab.). Ja 1914. g. latviešiem pieskaita arī pārvācotos, bet ar latvisku izcelsmi, tad tomēr latviešu sanāk tikai 40%. Virs šā vidusmēra atrodas tikai Jelgavas (66,7%), Rīgas apriņķa (70,6%) un Cēsu (86,7%) iecirknis. (Latgale šeit nav ievērojama, jo attiecīgās 100% tur sastāda tikai viena persona). Vismazāk latviešu mācītāju bija Kandasvas (12,5%), Piltenes (21,4%), Sēlpils un Bauskas (katrā 25%) iecirknī. 1938. g. latviešu mācītāju ir jau 90%, un pēc vāciešu repatriācijas, cik zinams, šis procents pacelsies uz 98,5, jo latviešu draudzēs darbosies vairs tikai 3 vācu tautības mācītāji (1,5%). Katrā ziņā jau 1938. gadā vācu mācītāju samērs latviešu draudzēs bija mazāks par vācu samēru ārstu u. c. brīvības profesijās.

Arī mācītāju izglītības līmenis pakāpeniski ceļas. Mācītāju trūkuma dēļ un sakarā ar to spriegumu, kāds pastāvēja baznīcai pret fakultāti (sk. prof. L. Adamoviča Latvijas Universitātes Teoloģijas fakultate, — 9. un 87. lp.), divdesmitajos gados mācītāju vietās ordina personas bez nobeigtas akadēmiskas izglītības — bijušos teoloģijas studentus, Baznīcas Virvaldes Teoloģijas instituta audzēkņus un beigušos, agrākos iekšmisijas diakonus, draudžu garīgos apkopējus, skolotājus u. c. Pēdējos gados, pēc baznīcas un fakultātes ražīga sadarbības un pieaugot fakultātes absolventu skaitam (dažos gados to skaits pārsniedz 20, kopskaitā fakultāte beigušas 229 personas, 199 vīrieši un 30 sievietes. (Sk. prof. L. Adamoviča Latvijas Universitātes Teoloģijas fakultate). Tomēr vēl 1938. g. bija 49 mācītāji bez akadēmiskas izglītības (25,8%), un retais viņu starpā to turpināja universitatē.

4. tab. redzams mācītāju sadalījums pēc vecuma un darbības gadiem. 1914. g. 72,7% no visiem mācītājiem bija vecumā no 41—60 gadiem un tikai 19,4% bija jaunāki par 40 gadiem. 1938. g. redzam citādu ainu: vecumā no 41—60 g. ir tikai 30%,

4. tab. Mācītāju vecums un darba gadi.

Vecums							Darba gadi								
Gadi	1914. g.		1938. g.				Gadi	1914. g.		1938. g.					
	Mācītāji	%	Mācītāji ¹	%	Prāvesti ²	Vikari		Kopā	Mācītāji	%	Mācītāji ¹	%	Prāvesti ²	Vikari	Kopā
21—30	8	4,9	32	16,8	—	19	51	1—10	36	21,8	111	58,4	—	44	155
31—40	24	14,5	82	43,2	—	21	103	11—20	48	29,1	48	25,3	1	3	52
41—50	67	40,6	35	18,4	1	3	39	21—30	60	36,4	20	10,5	—	1	21
51—60	53	32,1	22	11,6	—	3	25	31—40	17	10,3	7	3,7	—	—	7
61—70	10	6,1	13	6,8	—	—	13	41—50	3	1,8	4	2,1	4	1	9
71—80	2	1,2	6	3,2	5	3	14	51—60	1	0,6	—	—	1	—	1
81—90	1	0,6													
Kopā	165	100,0	190	100,0	6	49	245	Kopā	165	100,0	190	100,0	6	49	245
														21	21
														Kopā	266

kamēr jaunāku par 40 gadiem — 60%. Ja draudžu mācītājiem pieskaitītu vēl vikarus, tad šis samērs būtu apm. tāds pats, kā priekš kara, tikai apgrieztā veidā. To pašu rāda arī darba gadu pārskats. 1914. g. līdz 20 gadiem amatā bija 50,9% no visiem mācītājiem, bet 1938. g. — 83,7%. Pāri par 60 gadiem veco mācītāju 1914. g. bija 7,9%, bet 1938. g. 10%. Tomēr visumā tagadējā mācītāju saime ir gados jaunāka.

Tādu mācītāju, kas sasnieguši pensiju likumā paredzēto 55 gadu vecumu, 1938. g. bija 31, bet kas sasnieguši (25 gadu) izdienu — 22.

4. Mācītāju darba apstākļi. Bez sevišķas anketas šo jautājumu varam noskaidrot tikai pa daļai, proti varam konstatēt, cik draudzes locekļu apkopj viens mācītājs (sk. 5. tab.). Tabula sastādīta pēc šādiem principiem: 1) ja draudzē darbojas vairāki mācītāji, vai draudzes mācītājam ir adjunkts, tad attiecīgās draudzes locekļu skaits dalīts ar darbinieku skaitu; 2) ja viens mācītājs apkopj vairākas draudzes, tad saskaitīts šo draudžu locekļu skaits; 3) ja kāds mācītājs bez savas draudzes palīdz vēl kādas citas draudzes apkopšanā, tad kombinēti abi iepriekšējie paņēmieni (piem. $1 + \frac{1}{2}$).

¹ Draudžu mācītāji un viņu adjunkti.

² Emeritētie draudžu mācītāji, kas paturējuši prāvestu amatu u. t. l.

5. tab. **Draudzes locekļu skaits uz 1 mācītāju.**

Prāvesta iecirknis	Vidējais	1—100	101—200	201—300	301—400	401—500	501—600	601—700	701—800	801—900	901—1000	1001—1200	1201—1400	1401—1600	1601—1800	1801—2000	2001—2500	2501—3000	3001—3500	3501—4000	4001—4500	Pāri par 4501	
Rīgas pils.*	2101	1	—	1	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
apr.	2093	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Cēsu	2480	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Valmieras	2183	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Valkas	3134	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Jelgavas	2761	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Sēlpils	1013	—	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Bauskas*	1797	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Dobeles	1940	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kuldīgas	2236	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Piltenes	2149	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Grobiņas	2233	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kandavas	2057	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Latgales	1077	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
K o p a	2070	1	2	2	2	6	—	3	4	2	11	18	13	21	9	17	27	13	14	10	5	8	
%	100,0	0,5	1,1	1,1	1,1	3,2	—	1,6	2,1	1,1	5,8	9,6	6,9	11,2	4,8	9,0	14,4	6,9	7,4	5,3	2,7	4,2	

*) Nav ziņas par 1 mācītāju.

No tabulas redzam, ka vidējais vienam mācītājam apkopjamo locekļu skaits ir 2070 (vidējais draudzes locekļu skaits ir 1453, sk. autora rakstu Statistiskas ziņas par mūsu draudzēm 1937. g., Ceļš š. g. 1. nr.). Vidējais skaitlis visos prāvesta iecirkņos nav vienāds. Pāri par vidējo atrodas šādi iecirkņi: Rīgas

apr. — 2093, Rīgas pils. — 2101, Piltenes — 2149, Valmieras — 2183, Grobiņas — 2233, Kuldīgas — 2236, Cēsu — 2480, Jelgavas — 2761 un Valkas — 3134. Zem vidējā: Kandavas iecirknis — 2057, Dobeles — 1940, Bauskas — 1797, Latgales — 1077 un Sēlpils — 1013. Arī atsevišķās draudzēs tas ir ļoti dažāds. Samērā vislielākā vienādība ir Bauskas iecirknī, kur minimums un maksimums ir 1001 un 2500.

155 (82,4%) no visiem mācītājiem apkopj vairāk par 1000 draudzes locekļu, 77 (40,9%) vairāk par 2000, bet 37 (19,6%) vairāk par 3000.

Lielākās draudzes jau minētas. Šeit vēl piezīmējams, ka Ārlavas mācītājam nāk klāt Rojas draudze ar 524 draudzes locekļiem (kopā ar Ārlavu 5524), Trikatas māc. — Vijciema draudze ar 650 dr. loc. (kopā 4150), bet Aumeistaru un Palsmanes draudzēm, ko apkopj viens mācītājs, kopā ir 4441 dr. locekļi.

Mazākās vienības (līdz 500 dr. loc.), ko apkopj viens mācītājs, ir 13 (7%). To starpā minami: Betlēmes dr. māc. ar 78 dr. loc., Grīvas dr. māc. — 150, Ēģiptes un Demenes dr. māc. — kopā 192, Vecsalienas dr. māc. — 200 (nāk vēl klāt kāds simts no Vienības dr.), Salas un Rīgas kurlmēmo dr. māc. — kopā 255, Valkas sv. Jāņa dr. māc. — 328, Kaldabruņas dr. māc. — 400, Ludzas un Zilupes dr. māc. — kopā 401, Dagdas, Krāslavas un Bornes dr. māc. — kopā 402, Sīkeles dr. māc. — 457 (kopā ar Vienības dr.) un Valdemārpils dr. māc. — 499.

Visā valstī ir 149 (55,2%) draudzes, kurām nav patstāvīga mācītāja, bet tās apkopj pa divām vai trim kopā viens mācītājs. Vienīgi Valmieras iecirknī nav nevienas draudzes, kurai pašai nebūtu sava mācītāja. 60 mācītāji apkopj katrs pa 2 draudzēm, 7 mācītāji katrs pa trim un 2 mācītāji — katrs pa 4 draudzēm. Tā tad 69 mācītāji (36,3%) apkopj vairāk par vienu draudzi.

Trim draudzēm ir vairāki mācītāji: Akademiskai draudzei Rīgā — 3, Gulbenes dr. — 2 (tagad sadalīta divās draudzēs) un sv. Annas draudzei Liepājā — 2. Adjunkti ir 7 draudzēm: Pāvila, Jāņa I (tagad kopā ar II draudzi), Ģertrūdes II un Trīsvienības dr. Rīgā, Ziemeļrūjienas dr., sv. Annas dr. Jelgavā un Bauskas draudzei.

5. V i k a r i. Vecais Krievijas baznīclikums paredzēja no-

teiktu kārtību, kā iegūt mācītāja tiesības un vietu. Pēc fakultātes beigšanas jaunajam teologam bija jāpieteicās konsistorijā, pie kāda mācītāja jāiepazīstās ar mācītāja praktisko darbu un jānoliek t. s. konsistorijas eksameni — pro venia concionandi et ministerio. Tikai tad mācītāja amata kandidāts (cand. min.) varēja domāt par ordināciju un savu vietu. Ordinācija notika pēc draudzes vai patrona resp. kāda mācītāja vokācijas uz noteiktu draudzi resp. adjunkta vietu. Par vocējamu vietu bija arī Rīgas pilsētas un dažu prāvestu iecirkņu algotais vikāra amats.

Tagad vecā kārtība atmesta. Ja vien studiju laikā fakultātes absolvents iepazīsies ar darbu draudzes kancelejā, viņš var pieteikties uz pārbaudījumu Baznīcas Virsvaldē. Vokāciju atvieto pieskaitījums kādam iecirknim, kas notiek saziņā ar prāvestu. Seko ordinācija, un jaunais mācītājs var kandidēt uz vakantajām darba vietām skolā un baznīcā. Pēdējos gados vakanto draudžu skaits, salīdzinot ar Latvijas pirmajiem gadiem, ir mazs, tādēļ jaunie teologi spiesti kādu laiku palikt iecirkņa vikāru stāvoklī. Tā vikāru skaits gadu no gada pieaug, līdz 1938. g. sasniedza 49. Tā kā šajā gadā 8 vikāri ieguvuši savas draudzes, bet nākuši klāt 18 (pavisam 1939. g. ordinēti 21 mācītājs-vikārs, no tiem 3 ieguvuši draudzes), tad pašreiz vikāru skaits sasniedzis maksimumu 59.

Pēc personīgām ziņām un aptaujas šo vikāru pašreizējā nodarbošanās ir šāda:

Baznīcas specialajos uzdevumos	5
Skolotāji un vikāri noteiktās draudzēs, kas vakantas jau ilgāku laiku	4
Skolotāji un palīgi mācītājiem (neoficiāli adjunkti)	9
Skolotāji, daži pie gadījuma izpalīdz mācītājiem	29
Ierēdņi, pie gadījuma izpalīdz mācītājiem	3
Bez nodarbošanās	2
Nodarbošanās nezināma	4
Kopā	59

Plašākā grupa ir skolotāji, tiklab ticības mācībai, kā citiem priekšmetiem, pamatskolās un ģimnazijās, ar pilnu stundu komplektu vai arī tikai dažām stundām. Daži no šeit minēta-

jiem skolotājiem paskaidrojuši, ka netīko pēc mācītāju vietām, bet grib strādāt vienīgi skolas darbā (man zināmi 5 šādi gadījumi). Pārējie skolotāju darbā saistījušies tikai pagaidām, kamēr radīsies iespēja iegūt draudzi.

Griba darboties draudzē ir liela. Kāds teologs, piem., man raksta: „Patiesi gribētos izlietot augstskolā iegūtās zināšanas, bet nav ne mazākās iespējas tās izlietot, pat ne vienu vienīgu reliģijas stundu savā pamatskolā nevaru pasniegt, jāpasniedz dziedāšana, jāvada koris — nav neviena muzikala skolotāja visā skolā. Uzrakstīt arī nevaru nevienu garīgu rakstu, jādēd kancelejā pie izejošajiem rakstiem.“ To pašu saka kāds cits vikars-ierēdnis, kas savai ģimenei sagādā iztiku kā zemākas kategorijas ierēdnis. Arī viņš gaida izdevību iegūt reliģijas skolotāja vai mācītāja vietu, kaut ar to pašu atalgojumu, bet tāda izdevība līdz šim nav bijusi.

Kādā no turpmākiem numuriem ceru izlietot šos datus par draudzēm un mācītājiem, kā arī aptaujas materialus, lai risinātu vairākkārt pacelto jautājumu par draudžu dalīšanu un apcerētu jauno teologu nodarbināšanas iespēju, ko šā gada mācītāju konferencē ierosināja māc. J. Kullītis.

A. Baumanis

Dokumenti par Neikenu

Soc. Pad. Rep. Savienības Centralās archivu pārvaldes valsts archiva Leningradas nodaļā atrodami daži dokumenti arī par Juri Neikenu, mūsu rakstnieku, Dikļu mācītāju un „Ceļa biedra“ redaktoru. Galvenās cenzuras pārvaldes archiva fondā Neikenam 1862. g. veltītajā lietā ir pieprasījums sniegt atsaukumi par Neikena politisko uzticamību sakarā ar to, ka viņš grib kļūt par redaktoru, kā arī kompetento Baltijas augstāko amatpersonu liecības, kas viņa laikrakstam labvēlīgas. Arī Viņa Keizar. Augstības III nodaļas (ķeizariskās Krievijas tā laika augstākās politiskās policijas) piekrišanu šai lietā iegūst (Galvenās cenzuras pārvaldes 1862. g. lieta Nr. 291 — astoņas lapas.) Par šo lietu dokumenti arī Igaunijas centralā valsts archivā (Keskarchiiv) Baltijas ģenerālgubernatora archiva fondā, kur atrodama arī Neikena laikraksta programma. Muiž-

nieki cerēja, ka „Ceļa biedrs“ būs slavens „Pēterburgas Avīžu“ nopietns pretinieks. Tā par viņu daudzkārt domāja arī tautā. Rīgas vēstures un senatnes pētītāju biedrības archīvā glabājas vēstule, no kuras redzam, kā Kurzemes latvieši, „Ceļa biedri“ saukdami par pātaru avīzi, kritizē tās saturu. Istenībā Neikens savu laika biedru mācītāju starpā ir pret „Pēterburgas avīzēm“ visiecietīgākais. Viņš pat vēlāk protestē pret jaunlatviešu laikraksta vajāšanu. Šai lietā liecības atrodamas Latviešu literārās biedrības archīvā Rīgas pilsētas Misiņa bibliotēkā.

Prof. J. Rezevskis

Vai vecluteriešu mācība par „pielīdzināto taisnību“ ir pamatota Pāvila rakstos?

(Beigas.)

Kas nu attiecas uz vecluteriešu 17. gadu simteņa dogmatikām, tad šī raksta nolūks nav viņu mācību visās lietās nostādīt par priekšzīmīgu jeb viņu sistēmas attiecināt uz mūsu laikiem. Mūsaiķu problematika jau tiem sveša. Savā laikā tie veikuši grandiozu darbu, izlietodami arī tā laika zinātniskos līdzekļus, sevišķi eksegezē. Kā attiecas uz to nodaļu, kur tie runā par atjaunošanu, aicināšanu, taisnošanu, svētīšanu u. t. t., tā saukto ordo salutis, tad te tagadnes kritiķi atdurās pie tā, ka pestīšanas ceļu sadala un saskalda dažādos jēdzienos, kas esot scholastiski un aptumšojot un abstrahējot galvenos reliģiskos pārdzīvojumus. Tas pa daļai taisnība, kaut gan Elerts aizrāda, ka viņi par šiem jēdzieniem kā vocatio, regeneratio, electio, iustificatio u. t. t. tamdēļ runājuši, ka tie jau doti Jaunajā Derībā, sevišķi pie Pāvila. Viņi gribēja tos dogmatiski plašāki attīstīt un ir to darijuši gan tādā veidā, kas neatbilst tagadnes lasītāja gaumei un to aprūtinā. Tur jāiet autoriem līdz caur dažādām tezēm un antitezēm, caur daudzām causae un formae, caur pretējās mācības atspēkošanu. Tur autori bieži atkārtojas. Mums te krīt svarā viņu mācība par iustificatio — taisnošanu un viņas sakaru ar regeneratio — atjaunošanu un sanctificatio — svētīšanu. Te jāsaprot, ka formali viņi izteicās

tikpat plaši un sīki dalīdami un varbūt vēl plašāk kā citās no-
daļās. Bet viņu nolūks ir te fiksēt un aizstāvēt Lutera refor-
macijas pamatdomas un īpatnības, norobežot tās no katoļu un
spiritualistu mācības, kā arī no tolaik uzpeldošiem socinianisma
racionalistiskiem uzskatiem. Un jāsaka, ka viņi šo sev sprauto
uzdevumu, neskatoties uz scholastisko metodi, ir labi veikuši.
Salīdzinot ar apliecības rakstiem un Luteru viņa vēlākajā pe-
riodikā, kā to esam tēlojuši, viņi nesniedz nekā jauna bet arī
nepārgroza viņu uzskatus. Pretim katoļiem un spiritualistiem
viņiem ir no svara izteikt, ka taisnošana nav tiešs Dieva jeb
Kristus taisnības ieplūdums cilvēkā. Tā notiek sprieduma veidā
un galvenais ir imputatio iustitiae Christi (Kristus taisnības pie-
līdzināšana). Taisnošana ir tiesisks (forenzisks) jēdziens. To
dogmatiski arī plaši filoloģiski pierāda, aplūkodami attiecīgo
grieķu un hebrēju verbu dikaioo un hisdik nozīmes. Kvenštets
(Quenstedt*) saka: Dieva taisnība nonāk ticīgajos per imputa-
tionem, top viņiem par daļu (fit credentium). Viņa pastāvot gan
in efficientia mutationis certae in homine peccatore (zinamā
pārveidošanā, kas notiek grēcīgā cilvēkā), non quidem physi-
cae, sed moralis (gan ne fiziskā, bet moraliskā). Justificatio non
fit reali peccati expulsionem et iustitiae infusione (viņa nenotiek,
grēku reali (faktiski) izstumjot un taisnību iedvešot). Viņa no-
stāda cilvēku par taisnu (constituit hominem iustum actione
iudiciali) tiesas sprieduma akcijā.

Taisnošanai ir negatīva puse, t. i. grēka nepielīdzināšana un
pozitīva, t. i. Kristus taisnības un paklausības pieskaitīšana.
Pret šo sadalīšanu varētu celt iebildumu, jo Luteram vēl tādas
nav. Grēku piedošana pašā jau notiek Kristus taisnības piešķir-
šana. — Tālāk tiek sīkāk paskaidrots imputācijas jēdziens.
Grēkus nepielīdzināt nozīmē tos aplāt ne, kā tie nebūtu, bet
neparādītos (non appareant). Grēki esot kā kādas važas, no
kurām cilvēks top atraisīts, kad viņš top taisnots un saņem
grēku piedošana. Tā tad taisnošana iedarbojas arī uz cilvēka
dzīvi, to nenoliedz. Tikai galvenais ir atsvabināšana no mūžīgā
soda (peccata condonare seu in poenam aeternam no deputa-

*) Ar šo vecluteriešu dogmatiski esmu visvairāk nodarbojies, daži
velākie kā Kalovs gan novirzas dažā ziņā no reformatoriskās līnijas.

re). Kristus taisnību Dievs pieskaita aiz tīrās žēlastības, ne cilvēka nopelna dēļ.

Arī ticība nav nopelns, tā ir Dieva dāvana. Te luteriešu dogmatīki griežas pret socināņiem, kas ticību uzskatīja kā cilvēka paklausību, kurai Dievs piešķir taisnošanu. Ticība netop pati par sevi pieskaitīta par taisnību, bet tādēļ, ko tā ietver sevī, proti Kristus dēļ. Tā tad nekādā ziņā nevar vecajiem luteriešu dogmatīkiem pārnest, ka viņi būtu nopelna jēdzienu ienesuši taisnošanas mācībā. Kvenštets un citi pat saka: Ticību pašu nevar saukt par taisnošanu. *Fides ratione objecti censetur* (Ticību apspriež skatoties uz viņas priekšmetu — Kristu). Tā „pielīdzināšanas“ (imputācijas) jēdziens top dogmatiski formulēts. Viņas nolūks ir dvēseles izglābšana.

Taisnošana ir citu pestīšanas mantu pamats. Tai seko atjaunošana, svētīšana u. t. t. Tomēr jēdzieniski pirmā ir no pēdējām jānošķir. Vecie dogmatīki nenoliedz, ka ar Kristus taisnības pielīdzināšanu ir savienota iekšēja atjaunošana. Tomēr esot jautājums, vai mēs ar šo iekšējo atjaunošanu kā tādu varēsīm pastāvēt Dieva priekšā. Tamdēļ galvenais un izšķirošais paliek taisnošana. Un tas jāsaka arī no tagadējā luteriskās dogmatikas viedokļa, kaut gan etiski — idealistīgais virziens to negrib atzīt. Vecie dogmatīki ir arī lielu nozīmi piešķīruši *unio mystica* — mistiskai dvēseles savienībai ar Dievu un Kristu, un te — tā tagad spriež — viņi esot izteikuši īstās reliģiskās izjūtas un intereses. Bet jāaizrāda, ka viņi *unio mystica* ir uzskatījuši par iespējamu tik pēc atdzimšanas un taisnošanas. Kvenštets saka: „Atdzimšana, taisnošana, savienošana ar Dievu un atjaunošana stāv ciešāki savā starpā sakarā nekā matematisks punkts, bet pēc mūsu izpratnes atdzimšana un taisnošana ir pirms mistiskās savienības. Kad cilvēkam atdzimšanā ir dāvāta ticība un ticībā viņš ir taisnots, tikai tad sākas viņa mistiskā savienošana ar Dievu.“

II

Luters un luteriskā teoloģija dibina savus uzskatus par taisnošanu ticībā apustuļa Pāvila rakstos. Pacēlas jautājums, vai ar pilnu tiesību un vai viņi Pāvilu ir pareizi izpratuši.

Jaunākos laikos jau ir izteiktas domas, ka taisnošanas mācība neatrodoties Pāvila teoloģijas centrā, neesot viņam svarīgākais. Svarīgāka viņam esot mācība par atjaunoto cilvēku, par augšamcelšanos Kristū, par dzīvi garā, par gara cīņu ar miesu. Daži (piem. Lidemans, J. H. Holcmans) saka, ka abi domu gājieni — juridiskais par taisnošanu un mistiski-etiskais par dzīvi Kristū ejot viens otram paraleli bez kādas īstas savienošanas. Bet Vrede izteicās (šī gadu simteņa sākumā), ka taisnošanas mācība Pāvilam esot radusies tikai viņa cīņā ar jūdiem. Ņemot to par pamatu, nevarot viņu pareizi saprast. A. Šveicers nosauca taisnošanas mācību par blakus mācību (Nebenkrater) jeb fragmentu Pāvila teorijā par pestīšanu. Galvenais esot, kā jau teikts, mistiskā savienošanās ar Kristu (Die Mystik des Apostels Paulus, 1930.). Un E. Vismans saka (savā rakstā „Das Verhältnis von Pistis und Christusfrömmigkeit bei Paulus, 1926.): Lidemaņa un citu pētījumi ir taisnošanas mācībai atņēmuši viņas agrāko godu (haben ihr die Krone zerbrochen), kaut gan A. Ričls un pozitīvie, kā B. Veiss, Kaftans, Dobšics, Feine to atkal gribējusi tanī iecelt (trotz des Domes, den Ritschl ihr baute, trotz der Kirchen, die die Rechte durch B. Weiss, Kaftan, v. Dobschütz und Feine ihr weihte). Ticība (tā domā E. Vismans) esot šķirama no dievbijības Kristū (Christusfrömmigkeit). Ticība esot tikai kristīgas sludināšanas paklausīga pieņemšana, neizsakot vienību ar Kristu, ko sasniedzot tikai mistiski vienojoties ar viņu.

Vai nu pie Pāvila taisnošanas mācībai ir tikai blakus nozīme? Neskatoties uz to, ka Vismans acīm redzot degradē ticības nozīmi, un neielaižoties arī iztirzājumos par Pāvila mistiku un par to, vai viņai piekrīt tas svars, kuru viņai daudzkārt piešķir, jāaizrāda, ka Pāvila teoloģija galvenokārt izskaidrojama ar to lūzumu, kas viņā bija radies judaismam pretim, kad viņš bija nācis Kristus varā. Tur taisnības meklēšana bauslības darbos, te jauna īstas taisnības atrašana Jēzū Kristū. Nevar un nedrīkst arī izslēgt judiciarās (tiesiskās) domas no Pāvila teoloģijas. Viņa dzīves mērķis jau bija — pastāvēt Dieva sprieduma priekšā. Izejas punkts viņam ir bauslība. Un bauslība nav domājama bez bauslības devēja un tā, kas skatās uz bauslības izpildīšanu — tiesneša. Gan sabruka Pāvila agrākā

eksistence, kas bija dibinājusies uz taisnības, bauslības darbu izpildīšanā, viņš ieguva jaunu eksistenci, kas dibinājās uz pavisam citādas taisnības. Šī nāca no žēlastības, tomēr nav domājama bez tiesneša. — Mums gan Jaunajā Derībā nekas nav stāstīts par iekšējām cīņām, kas Pāvilam būtu bijušas pirms viņa atgriešanās, sevišķi ja, kā tagad daudzi atzīst, Romiešu vēstules 7. nodaļa nav uzskatama kā viņa paša agrākā stāvokļa attēlojums, bet kā teoloģiskas pārdomas par cilvēka stāvokli vispār, lūkojoties no kristīgā viedokļa. Grib jau pavisam noliegt, ka viņš būtu sajutis neapmierinātību dzīvodams bauslībā. E.Lomeiers saka (Grundlagen paulinischer Theologie, 1929.): Pāvila teoloģija nav izskaidrojama, izejot no agrākām cīņām, bet ir radusies atziņas celā. Pāvils nācis pie atziņas, ka bauslība kā Dieva vēsturiskā un pie Israeļa tautas saistīta atklāsme stāv pretstatā Dieva absolūtai atklāsmei, kas nav laicīga un nav no šīs pasaules. Pēdējā, kas nākusi caur Jēzu Kristu, nostājas viņas vietā. Bauslības taisnības vietā stājas pārilaicīgā, evaņģelija taisnība.

Bet ir jautājums, vai Pāvila dzīvē varam noliegt iekšējas cīņas un jaunās taisnības pārdzīvojumu. Viņa sirds dedza par Dievu un vai viņš jau kā farisejs nebūs sajutis pretstatu starp Dieva absoluto gribu un farisejisko darbu un atmaksas mācību? Vai Kristus jau nebūs viņam iekššķīgi tuvojies, lai gan Zauls viņam pretojās? Aizrādu uz Macholca rakstu (Studien und Kritiken, 1914.: Zum Verständniss des paulinischen Rechtfertigungsgedankens). Viņš izsaka domas, ka miers nebija Zaula sirdī, un ka viņa reliģiskā daba jau viņa priekškrīstīgajā laikā lika pamatu viņa vēlākajai taisnošanas mācībai. Romiešu vēstulē atspoguļojas Pāvila iekšējās cīņas, viņš te runā vairāk par sevi nekā attiecas uz saviem lasītājiem.

Bet nu arī dažkārt tie, kas uzskata taisnošanu par centrālo Pāvila reliģijas jēdzienu, noliedz, ka tā būtu domāta judiciari. Pazīstams ir A. Ričla uzskats viņa ievērojamā darbā „Rechtfertigung und Versöhnung“: Dievs ir žēlīgais tēvs un ne tiesnesis, „Dieva taisnība“ jau Vecajā Derībā ir viņa uzticība, viņa laipnība, žēlastība, ko viņš parāda savai izredzētai tautai, viņš soda tikai savus ienaidniekus. Tāpat Jaunajā Derībā Dieva taisnība ir viņa žēlastība, un taisnošana jeb salīdzināšana attiecas pa-

priekšu uz Kristus dibināto draudzi un tad gan uz atsevišķiem cilvēkiem, ja tie ticot evaņģelijam iekļaujas draudzē. Jaunākos laikos šīs domas ir asi un noteikti izteicis R. Gillenbergs rakstā, kas atrodas mūsu Studia theologica (nel. prof. J. Bencingeram par godu 1935. g.): „Die paulinische Rechtfertigungslehre und das Alte Testament.“ Viņš izceļ te Dieva taisnības aktīvo nozīmi un saka, Pāvils nedomājot ar taisnošanu Dieva spriedumu, bet viņa žēlastības pilno pestīšanas darbu, bet citādi pieslejas Ričlam, arī taisnošanu attiecinādams uz draudzi. — Līdzīgas domas sastopam arī pie angļa Lofthauza (Lofthouse) divos rakstos laikrakstā „Expository Times“, 1939. g. maija un jūlija burtnīcās: „Jahves taisnība“ un „Dieva taisnība“. Viņš arī noliedz „taisnībai“ tiesisko nozīmi, jeb tā vismaz neesot galvenais, Jahve esot taisns kā savas tautas glābējs un atjaunotājs (restorer). Pāvilam tāpat kā Jēzum Dievs esot vairāk tēvs nekā kēniņš un tiesnesis.

Vai nu Pāvilam taisnošana ir Dieva spriedums vai Dieva darbs, vai abi kopā? Kam pēdējā gadījumā dodama priekšroka, vai tam, ka Dievs noteic, atzīst par taisnu vai tam, kā virš dara par taisnu? Atbilde atkarājas no tā, kā saprotami grieķu izteicieni *δικαίω. δικαιοσος, δικαιοσύνη θεού*, kurus Pāvils lieto. Mēs aplūkojam vispirms *δικαιοσύνη θεού* (Dieva taisnību) tāpēc, ka Romiešu vēstules sākumā tā ir apzīmēta kā evaņģelija saturs, un no viņas izriet arī cilvēka taisnība.

Ko nozīmē Dieva taisnība (*δικαιοσύνη θεού*) Rom. vēst. 1, 17? Par to ir daudz rakstīts, bet tiklab gramatiskajā kā arī satura izpratnē nav nākuši pie skaidri noteikta rezultata. Vai *θεού* ir genet. subjecti, objecti vai cits kāds ģenētivs? Vai te ir domāta Dieva paša taisnība kā viņa īpašība, vai taisnība, kas nāk no viņa (ģen. auctoris), ko viņš dod vai dāvā cilvēkiem? Tā to uztvēra Lutērs savos izskaidrojumos — Dieva dāvātā taisnība, ne tā, ko viņš prasa no cilvēkiem; šo uztveri mēs sastopam gan arī pie katoļu ekseģētiem, piem. Lagranža (Lagrange). Bet tā nav visai dabiska, ir drusku mākslota, skaidrāki būtu — no Dieva nākošā taisnība *ἡ ἐκ θεοῦ δικαιοσύνη*, kā to lasam Filip. 3, 9, tāpēc ir jautājums, vai te tas pats domāts kā tur. Cāns domā — taisnība, kas bija agrāk jau pie Dieva —

proti Kristus, atklājas cilvēkiem. Iespējams būtu „Dieva taisnību — dievišķo taisnību“ uztvert kā cilvēka īpašību, izturēšanos, proti tādu, kādu Dievs prasa, kāda atbilst viņa būtībai. Tāda atklājas evaņģelijā, pie tās noved evaņģēlijs. Lutērs tam atbilstoši ir tulkojis romiešu vēstulē — taisnība, kas der, var pastāvēt Dieva priekšā. Izteiciens ir šādā nozīmē lietots Jēkaba vēst. 1, 20. Bet vai var teikt, ka īpašība, kam jārealizējas pie cilvēkiem, atklājas? Ja 1, 18 ir runa par Dieva domām, tad mēs sagaidām, ka 1, 17 ar Dieva taisnību ir domāta tāda, kas pieder Dievam, nāk no Dieva. — Daži grib uztvert — taisnība taisna izturēšanās attiecībā uz Dievu (ģen. obj.), bet tas pie taisnības kā īpašības nav īsti loģiski. — Tā tad uztveres svārstas starp Dieva un cilvēka īpašību. Abas grib savienot Līcmanis (komentārā par Rom. vēstuli). Viņš konstatē dubultnozīmi (eine schillerude Doppelbedeutung): esot domāta tiklab Dieva īpašība kā arī cilvēkiem Dieva dotā dāvana. — Bet nu, liekas, grūtības izskaidrošana izzūd ar to izpratni, pie kādas nākuši jaunākos laikos, ka taisnība (δικαιοσύνη) Pāvīlam, tāpat kā Vecajā Derībā, nenozīmējot īpašību, bet izturēšanos, proti, Dieva izturēšanos pret cilvēkiem.*) Dieva taisnība darbojas Jēzū Kristū un evaņģēlija sludināšanā. Tā ir vēsts par taisnošanu, un cilvēki iegūst to, ko viņa izsaka, ar ticību. Tā norisinās (kā jau Sendejs-Hedlems izteicās savā komentārā par Rom. vēstuli) pārņemšanas process: taisnība iziet no Dieva un top par cilvēku piederumu.

Bet kā tas notiek, un kas ir Dieva taisnība (δικαιοσύνη θεοῦ) pēc sava satura? Mums te jāiziet no Vecās Derības, bet mēs nedrīkstam palikt tikai pie Vecās Derības, tāpēc ka Dievs Kristū rada ko jaunu. Vecajā Derībā sedakah (taisnība) apzīmē Dieva izturēšanos pret izredzēto tautu. Eichrods aizrāda (Theologie des Alten Testaments, 1933.) uz to, ka šim vārdam ir juridiska rakstura nozīme, arī lūkojoties no Dieva puses, tikai ne kā pie romiešiem, kur domāts tiešs, katram faktam atbilstošs taisnīgs spriedums (iustitia distributiva). Dievs sagādā savai tautai taisnību, sedakah ir viņa žēlastības pilna, atpestošā darbība,

*) Tā vispirms T. Herings savā rakstā: Dieva taisnība pie Pāvila, 1896. g.

viņš grib vest pie glābšanas arī ar sodu, kā sludina pravieši. Eichrodts izceļ gan vairāk Dieva sedakahs' žēlastības pilno raksturu, kādu mēs redzam pravieša Jezajas grāmatas otrajā daļā, tomēr viņš saka beigās: Dieva persona savā apslēptajā būtībā ir mīlestība, kas dusmo, un taisnība, kas atpestī. Kremers (Cremer), uz kuru Eichrodts atsaucas kā uz Dieva taisnības izpratnes nodibinātāju — tā izteicot attiecības starp Dievu un cilvēkiem — bija (savā grāmatā „Paulinische Rechtfertigungslehre in ihrem geschichtlichen Zusammenhag, 1930.) vairāk izcēlis Dievu kā tiesnesi. Dievs sagādā grēcīgajai tautai, kas viņam paliek uzticīga, kas ilgojas pēc glābšanas, taisnību, to tiesādams.

Nevar būt šaubu par to, ka Pāvils izlieto izteicienu „Dieva taisnība“ (sedakah — δικαιοσύνη θεοῦ), lai apzīmētu Dieva žēlīgo, atpestošo darbību pie cilvēkiem. Tomēr tā neizslēdz taisnību, tiesāšanu. Dieva taisnība grēciniekiem pretim nedrīkst zust, kaut arī viņš tos apžēlo. Kas ir Dieva taisnība? Tā kā viņu satver ticība, kas ir irracionāla, tad arī viņai patei vajaga būt irracionālai. Viņa ir citāda kā cilvēka taisnība un tomēr paliek taisnība. No cilvēku viedokļa skatoties tā ir paradoksa, ietver sevī pretrunas — taisno tiesu un žēlastību. Dieva taisnība ir izprotama tik ņemot vērā Kristus krustu. Tur tā parādījās tā, ka Dievs lika nodoties Jēzum grēcinieku labā, tur izpaudās vislielākā Dieva mīlestība viņa ciešanā, kas gribēja glābt. Tomēr tā tiesāja un tiesā vēl arvienu grēciniekus. Kristus nāves ciešanā savienojās Dieva tiesa un apžēlošana. „Dieva žēlastība ir pasaules tiesneša piedošana“ (Bichsels). Tā viņš var kā tiesnesis attaisnot grēciniekus, un pie tam paliek spēkā viņa taisnība, kas ir īsteni pret saprātu. Šī viņa rīcība ir izteikta Rom. vēst. 3, 26: „lai tagadējā laikā parādītu savu taisnību, pats taisns būdams un taisnodams to, kas tic Jēzum.“ (Iepriekš likās, ka Dieva taisnība nebūtu realizējusies, kad Dievs panesa, nesodīja „dievišķās pacietības laikā nodarītos grēkus“ — 26. panta sākumā). Šī pati Dieva taisnība ir domāta arī Rom. vēst. 3, 21, kur tā top nosaukta par tādu, kas nav no bauslības atkarīga, kā arī Rom. vēst. 10, 3, kur tā nostādīta jūdu paštaisnībai pretim. Šī Dieva taisnība pāriet uz cilvēkiem ar ticību, top viņiem pieskaitīta, pielīdzināta, kaut viņi

paši savā dabā paliek vēl netaisni. Tā ir jāsaprot II Korint. 5, 21: „To, kas grēka nepazina, viņš mūsu labā ir darijis par grēku, lai mēs viņā kļūtum Dieva taisnība.“ Kāds izskaidrotājs — Cenkers*) te pareizi saka: Kā Kristus tapa nostādīts sakarā ar cilvēces grēkiem, kaut gan viņā nebija grēka, tāpat mēs to-
pam nostādīti Dieva taisnībā, kaut viņa ir sveša mūsu būtībai, nepārveido īsteni mūsu būtību. Ar citiem vārdiem sakot: Kā Kristum tika imputēti (pieskaitīti) mūsu grēki, tā mums top pieskaitīta Dieva taisnība (Kristū). Arī Vindišs izskaidro (savā komentārā 1924. g.) šo vietu sākumā šādi: Tapt kļuvušam par Dieva taisnību nozīmē būt atsvabinātam no tiesas, atrasties Dieva žēlastībā un mīlestībā. Ar to esot izteikts pozitīvi tas pats, ko izsakot grēku piedošana, tā esot uzņemšana dievbēr-
nības stāvoklī. — Bet viņš gan arī piezīmē, ka te varētu būt domāta arī grēku atņemšana, nostādīšana bezgrēcības stāvoklī (Entsündigung), kāds uzskats Pāvīlam neesot svešs pretim vec-
protestantu uztverei. Bet pret Vindišu un citiem jāsaka, ka Pāvils atpestīto cilvēku nav uzskatījis par bezgrēcīgu (starp ci-
tiem aizrādu te arī uz H. Līcmaņa brošuru „Paulus“, 1934. g. Atjaunotais cilvēks Pāvīlam nav bez grēkiem). Nepareizi arī gan ir teikt, ka Pāvils cilvēka ļaunās tieksmes nav uzskatījis par grēkiem, kā to apgalvo P. Althaus.***) Tad viņš jau būtu stipri atšķīries no Jēzus.

Tā jākonstatē, ka pēc Pāvila uzskatiem Dieva taisnība iz-
teicas tā, ka viņš pieņem cilvēku Kristus dēļ, nostāda to apžēlo-
šanas stāvoklī ar savu spriedumu. Tas notiek ne bez pamata: spriedums dibinas uz Jēzus Kristus ciešanas, kā taisnība cilvē-
kam top pieskaitīta. Tā top par viņa īpašumu, kaut gan viņš paliek grēcinieks. Var salīdzināt Pāvila taisnošanas jēdzienu ar Jēzus stāstu par pazudušo dēlu. Galvenais, par ko jau arī tik top stāstīts, ir tēva spriedums par dēlu, kas nāk atpakaļ mā-
jās: es tevi pieņemu tādu, kāds tu esi. Par tālāko, kā norisi-
nas viņa turpmākā dzīve, kā izveidojas viņa attiecības pret tēvu, nolaižas aizkars (Sendejs-Hedlems).

*) Zänker: Δικαιοσύνη θεοῦ bei Paulus. Zeitschr. f. system. Theol. 1931

**) Rakstā: „Paulus und Luther über den Menschen“. 1938.

Zinams, daudzās vietās Pāvils lieto vārdu „taisnība“ (δικαιοσύνη) arī, lai apzīmētu kristīgās dzīves realitāti pretim neatgrieztā cilvēka dzīvei grēkos.

Otrais, īsteni galvenais izteiciens, kuru Pāvils lieto savā taisnošanas mācībā, ir *δικαίω*, *δικαίωσις* — taisnot, taisnošana. Bet par to, ko īsteni šis verbs vai attiecīgais substantivs nozīmē — vai „noteikt par taisnu“, resp. attaisnot vai „darīt par taisnu“ — ir domu starpības. Pietiek salīdzināt tikai komentārus par Romiešu vēstuli no divi pretējiem konfesionāliem virzieniem — katoļa Lagranža (Lagrange) un protestantu Sendeja-Hedlema (Sanday-Headlam), lai to redzētu. Kamēr Sendejs un Hedlems gandrīz visās vietās, kur šis vārds ir sastopams pirmkristīgajā vai jūdu literatūrā, tiklab pie Pāvila un citur Jaunajā Derībā kā arī Septuagintā un Vecās Derībā apokrīfos un pseudepigrafos saskata tiesisko nozīmi — par taisnu noteikt, Lagranžs, kaut gan viņš dažās vietās atzīst vārda deklarativo jēgu, domā, ka nozīme „noteikt ar spriedumu par taisnu“ esot diezgan reti sastopama. Viņš domā atradis ārpus Jaunās Derības daudz vietu, kur šis vārds esot jātulko ar „darīt par taisnu“, ciešotnē „tapt, būt taisnam“. Un tāpēc viņš arī Romiešu vēstulē svarīgās, izšķirošās vietās *δικαίω* tulko tā (rendre juste), piem. 3, 25; 4, 6, kamēr gan citās viņš tulko ar „taisnot“, „atzīt par taisnu“ (justifier, reconnaître juste). Un arī pie pašiem protestantiem nav vienprātības. Veiczekers (Weizsäcker) tulkoja vēl visur ar „rechtfertigen“, kamēr Licmans u. c. daudzās, un proti galvenās vietās, ar „gerechtmachen“. Althaus lieto tulkojumu „gerecht sprechen“.

Jāsaka, ka šī vārda (*δικαίω*) lietošana laicīgajā, nebībliskajā grieķu valodā runā viņa deklarativajai, juridiskai nozīmei par labu. Nekur vecākajā grieķu literatūrā šis vārds nav sastopams ar nozīmi „darīt par taisnu“. To rāda lielākās vārdnīcas, kā Stefana „Thesaurus“, Liddel-Scott'a (angļu valodā), arī pašu jaungrieķu zinātnieku, kā Kastanīda (1910. g.) sastādītās, arī Jaunās Derības, ka Kremera-Kegela (Kögel), Kītela. Pēdējā Šrenks pie šī vārda gan saka, ka *δικαίω* īsteni nozīmējot „darīt par taisnu“, kā citi verbi ar galotni *ω*, bet viņš nav ievērojis Sendeja-Hedlema aizrādījumu, ka verbi ar šo galotni, kas

paši savā dabā paliek vēl netaisni. Tā ir jāsaprot II Korint. 5, 21: „To, kas grēka nepazīna, viņš mūsu labā ir darijis par grēku, lai mēs viņā kļūtum Dieva taisnība.“ Kāds izskaidrotājs — Cenkers*) te pareizi saka: Kā Kristus tapa nostādīts sakarā ar cilvēces grēkiem, kaut gan viņā nebija grēka, tāpat mēs to-pam nostādīti Dieva taisnībā, kaut viņa ir sveša mūsu būtībai, nepārveido īsteni mūsu būtību. Ar citiem vārdiem sakot: Kā Kristum tika imputēti (pieskaitīti) mūsu grēki, tā mums top pieskaitīta Dieva taisnība (Kristū). Arī Vindišs izskaidro (savā komentārā 1924. g.) šo vietu sākumā šādi: Tapt kļuvušam par Dieva taisnību nozīmē būt atsvabinātam no tiesas, atrasties Dieva žēlastībā un mīlestībā. Ar to esot izteikts pozitīvi tas pats, ko izsakot grēku piedošana, tā esot uzņemšana dievbēr-nības stāvoklī. — Bet viņš gan arī piezīmē, ka te varētu būt domāta arī grēku atņemšana, nostādīšana bezgrēcības stāvoklī (Entsündigung), kāds uzskats Pāvilam neesot svešs pretim vec-protestantu uztverei. Bet pret Vindišu un citiem jāsaka, ka Pā-vils atpestīto cilvēku nav uzskatījis par bezgrēcīgu (starp ci-tiem aizrādu te arī uz H. Līcmaņa brošuru „Paulus“, 1934. g. Atjaunotais cilvēks Pāvilam nav bez grēkiem). Nepareizi arī gan ir teikt, ka Pāvils cilvēka ļaunās tieksmes nav uzskatījis par grēkiem, kā to apgalvo P. Althaus.***) Tad viņš jau būtu stipri atšķīries no Jēzus.

Tā jākonstatē, ka pēc Pāvila uzskatiem Dieva taisnība iz-teicas tā, ka viņš pieņem cilvēku Kristus dēļ, nostāda to apžēlo-šanas stāvoklī ar savu spriedumu. Tas notiek ne bez pamata: spriedums dibinas uz Jēzus Kristus ciešanas, kā taisnība cilvē-kam top pieskaitīta. Tā top par viņa īpašumu, kaut gan viņš paliek grēcinieks. Var salīdzināt Pāvila taisnošanas jēdzienu ar Jēzus stāstu par pazudušo dēlu. Galvenais, par ko jau arī tik top stāstīts, ir tēva spriedums par dēlu, kas nāk atpakaļ mā-jās: es tevi pieņemu tādu, kāds tu esi. Par tālāko, kā norisi-nas viņa turpmākā dzīve, kā izveidojas viņa attiecības pret tēvu, nolaižas aizkars (Sendejs-Hedlems).

*) Zänker: Δικαιοσύνη Θεοῦ bei Paulus. Zeitschr. f. system. Theol. 1931

***) Rakstā: „Paulus und Luther über den Menschen“. 1938.

Zinams, daudzās vietās Pāvils lieto vārdu „taisnība“ (δικαιοσύνη) arī, lai apzīmētu kristīgās dzīves realitāti pretim neatgrieztā cilvēka dzīvei grēkos.

Otrais, īsteni galvenais izteiciens, kuru Pāvils lieto savā taisnošanas mācībā, ir δικαιόω, δικαίωσις — taisnot, taisnošana. Bet par to, ko īsteni šis verbs vai attiecīgais substantīvs nozīmē — vai „noteikt par taisnu“, resp. attaisnot vai „darīt par taisnu“ — ir domu starpības. Pietiek salīdzināt tikai komentārus par Romiešu vēstuli no divi pretējiem konfesionāliem virzieniem — katoļa Lagranža (Lagrange) un protestantu Sendeja-Hedlema (Sanday-Headlam), lai to redzētu. Kamēr Sendejs un Hedlems gandrīz visās vietās, kur šis vārds ir sastopams pirmkristīgajā vai jūdu literatūrā, tiklab pie Pāvila un citur Jaunajā Derībā kā arī Septuagintā un Vecās Derībā apokrifos un pseudepigrafos saskata tiesisko nozīmi — par taisnu noteikt, Lagranžs, kaut gan viņš dažās vietās atzīst vārda deklarativo jēgu, domā, ka nozīme „noteikt ar spriedumu par taisnu“ esot diezgan reti sastopama. Viņš domā atradis ārpus Jaunās Derības daudz vietu, kur šis vārds esot jātulko ar „darīt par taisnu“, ciešotnē „tapt, būt taisnam“. Un tāpēc viņš arī Romiešu vēstulē svarīgās, izšķirošās vietās δικαιόω tulko tā (rendre juste), piem. 3, 25; 4, 6, kamēr gan citās viņš tulko ar „taisnot“, „atzīt par taisnu“ (justifier, reconnaitre juste). Un arī pie pašiem protestantiem nav vienprātības. Veiczekers (Weizsäcker) tulkoja vēl visur ar „rechtfertigen“, kamēr Licmans u. c. daudzās, un proti galvenās vietās, ar „gerechtmachen“. Althaus lieto tulkojumu „gerecht sprechen“.

Jāsaka, ka šī vārda (δικαίωω) lietošana laicīgajā, nebībliskajā grieķu valodā runā viņa deklarativajai, juridiskai nozīmei par labu. Nekur vecākajā grieķu literatūrā šis vārds nav sastopams ar nozīmi „darīt par taisnu“. To rāda lielākās vārdnīcas, kā Stefana „Thesaurus“, Liddel-Scott'a (angļu valodā), arī pašu jaungrieķu zinātnieku, kā Kastanīda (1910. g.) sastādītās, arī Jaunās Derības, ka Kremera-Kegela (Kögel), Kittela. Pēdējā Šrenks pie šī vārda gan saka, ka δικαιόω īsteni nozīmējot „darīt par taisnu“, kā citi verbi ar galotni -ωω, bet viņš nav ievērojis Sendeja-Hedlema aizrādījumu, ka verbi ar šo galotni, kas

darināti no adjektīviem, kas apzīmē kādu moralisku īpašību, pieņem nozīmi — par tādu atzīt, uzskatīt, piem. ἀξιόω — es uzskatu par cienīgu, ne daru par cienīgu. Liddel-Scott's (tāpat arī Šrenks) uzskaita apmēram šādas nozīmes: noteikt kādas tiesības, atzīt kaut ko par tiesiski pastāvošu, izteikt kādu spriedumu, sevišķi negatīvu — kādu atzīt par vainīgu, nosodīt, notiesāt, retāki aizstāvēt kādu tiesā, sagādāt viņam attaisnošanu. Nozīme „darīt par taisnu“ sastopama tikai pēckristīgos, mistiskos rakstos, t. s. Corpus hermeticum. — Hebreju verbs hisdīk (hifils), ko parasti tulko ar δικαιόω apzīmē gandrīz visur „kādam piespriest taisnību, viņu atzīt, noteikt par taisnu“, vai arī kādam piekrist.

Drusku šaubīties var pāris vietās Dān. 12, 3 un Jez. 53, 11, kur liekas kā pareizāk būtu jātulko „darīt par taisnu“. Dān. 12, 3: Mācītāji spīdēs kā debess spožums un tie, kas daudzus veduši pie taisnības, kā zvaigznes mūžīgi mūžam. Bet arī te var izprast: sagādājuši taisnību Dieva priekšā. Tāpat Jez. 53, 11, kur mūsu latv. tulkojumā gan lasam: ar savu atziņu mans kalps, taisnais, darīs daudz taisnus, bet domāts gan ir, ka Jahves kalps sagādās daudziem taisnību, jo „viņš nesīs viņu noziegumus“. Arī rabiņi lieto pielu no „zākāh“ — „būt tīram“ nozīmē „atzīt, noteikt par taisnu“. Tā jānāk pie slēdziena, ka Pāvils, kad viņš lietoja grieķu vārdu δικαιόω un domāja par hebreju hisdīk, tam deva tiesisko vai deklarativo nozīmi.

Liekas gan, ka dažās vietās būtu jāpiekrīt Lagranžam, sevišķi, kad viņš aizrāda, ka pasīvs δικαιούσθαι kā tulkojums no kala „sādak“ esot lietots nozīmē tapt, būt taisnam. Tā piem. Zīraka gr. 34, 5: kas mīl zeltu, οὐ δικαιωθήσεται — nebūs taisns, bet te gan pareizāki tulkot: netaps atzīts par taisnu, Dievs viņu par tādu nenoteiks — un 1. Moz. gr. 38, 26; δεδικαίωσαι Θαμάρ ἡέγώ — Tamara ir taisnāka nekā es (tā arī latv. tulkojumā), bet kopsakars rāda, ka pareizais tulkojums ir: Tamara ir paturējusi taisnību man pretim (juridiski, tādu nozīmi šai vietai piešķir arī Gezeniusa vārdnīca).

Visās citās Jaunās Derības vietās — neskatoties uz Pāvila vēstulēm — verbam ir deklarativa, tiesiska nozīme. Arī

tur, kur nozīme ir „piekrist Dievam, gudrībai“ vai kam citam, t. i. atzīt tos viņu rīcībā, būtībā par taisniem. Tā Lūk. 18, 14.: Muitinieks aizgāja savās mājās vairāk taisnots, atzīts par taisnu nekā farisejs. Tulkojums „taisnāks“ būtu pretējs Jaunās Derības domām.

Bet nu tomēr atrodam Pāvila vēstulēs dažas vietas, kurās verbs *δικαιοῦν* it kā noteikti lietots nozīmē „darīt taisnu“, pasīvā tapt par taisnu. Tā Gal. 5, 4 *οἵτινες ἐν νόμῳ δικαιοῦσθε* — jūs, kas bauslībā gribat tapt taisni, un Gal. 2, 16: zinādami, ka cilvēks netop taisns no bauslības darbiem, bet ticībā Jēzum Kristum. Šlīrs (Schliers) savā komentārā par Galatiešu vēstuli (1939.) tulko abās vietās „gerechtwerden“, tāpat arī Epke (Oepke, 1935.). Šlīrs un Līcmans grib atrast šo nozīmi arī Rom. 3, 24: *δικαιούμενοι δωρεάν* — werden ohne Verdienst gerecht gemacht. Šlīrs domā, ka ar Dieva žēlastību, ar Kristus pestīšanu viņa taisnība realizējas pasaulē (wird geltend gemacht). Bet Pāvils visās šinīs vietās gan ir domājis par Dieva spriedumu. Jūdi gribēja labvēlīgu spriedumu panākt ar bauslības darbiem, Pāvils saka, ka tāds tiek izteikts par cilvēkiem uz Kristus pestīšanas un ticības pamata. Tā arī te pareizākais tulkojums būs tapt taisnotiem, atzītiem par taisniem. Jāaizrāda, ka loģiskāki jau ir: bez nopelna saņemt attaisnojošu spriedumu, nekā bez nopelna tapt darītam par taisnu. — Tomēr gan varam teikt, ka Dievs ar savu spriedumu nostāda arī savā taisnībā. Te cilvēks stāv bez vainas un svētīts Dieva priekšā. Te ir jaunās dzīves sākums. To neviens arī nav noliedzis. Fakts pie Pāvila ir tāds pats kā pie Lutera: Viņš skata taisnošanu jeb pieņemšanu bērna kārtā un jaunas dzīves dāvināšanu kopā vienā aktā, tikai ar to cilvēks netiek pārveidots.

Tas pats, kas ir teikts par *δικαιόω*, ir sakams arī par *δικαίωσις*. Arī šis substantīvs nenozīmē pie griekiem nekad darīšanu par taisnu, bet vai nu kādas tiesiskas normas noteikšanu vai tiesisku novērtējumu, arī tiesiskas prasības. Rom. vēst. 4, 25 un 5, 18: nekas nestāv pretim tam, ka te to uztveram kā taisnošanas aktu vai attaisnojošu spriedumu.

Var jautāt, kā ar spriedumu rodas jauns stāvoklis. Ir jau aizrādīts, ka šis stāvoklis uzskatams kā attiecības pret Dievu,

kas tomēr arī ir jaunās dzīves pamats. Varbūt, ka to paskaidro aizrādījumi, kurus izteicis H. V. Vendlands savā plašajā un pamatīgajā iztirzājumā: Die Anrechnung des Glaubens zur Gerechtigkeit (Ticības pielīdzināšana par taisnību), 1936. g. Viņš tur salīdzina grieķu vārdu λογίζεσθαι un hebrēju chāšab, kuri abi lietoti „pieskaitīt, pielīdzināt“ nozīmē. Bet pirmais izteic to tīri loģiska slēdziena kārtā, ir tikai zinama fakta konstatēšana. Turpretim hebrēji domā emocionāli, viņu domu rezultats nav tikai patiesības uztvere, kas radusies loģiskas domāšanas ceļā, bet domātājs subjekts rada jaunu īstenību. Ja Dievs Abraamam ticību pieskaita par taisnību, tad viņš to nostāda jaunās attiecībās pret sevi, viņš tam ko dod un dāvina, viņš tam dāvinājis arī ticību. Vēlāk, un proti, jau Vecajā Derībā, tā Mozus grāmatu pēdējā redakcijā, arī 106. psalma, 31. p., ticība gan tiek uzskatīta kā nopelns, pieskaitīta kā tāds. Tā arī pie rabiņiem. Pāvils, bet arī Jēkaba vēstule atsvabinās no nopelna domām. Ticība ir pilnīga pakļaušanās Dieva godībai, pestīšanai, viņa ir Dieva darbs. Pieskaitāms cilvēkam ticību par taisnību, Dievs pieskaita viņam viņa paša radītās attiecības pret sevi. Pāvils būtu to varējis izteikt arī tā: Dievs taisno cilvēku, novedams viņu pie ticības Kristum. Tikai Vendlands domā, ka gan Luters esot Pāvilu pareizi izpratis, bet Melanchtons esot atkal ticību padarījis par nopelnu, pret ko šī raksta pirmajā daļā ir celti iebildumi.

Taisnošana Pāvilam nozīmē nostādīšanu pilnīgā žēlastībā un pestīšanā. Nekas nespēj viņu pazudināt, proti, ja viņš taisnošanu saņem ticībā, nekas to nespēj šķirt no Dieva mīlestības. Viņā nav grēka. Bet šī taisnība ir taisnība ticībā. Ar viņu cilvēks pieder brīnišķīgā kārtā dievišķai (eschatoloģiskai) sferai, kaut arī vēl dzīvo cilvēcīgajā sferā. Taisnošana ir no Dieva puses kaut kas faktiskas, reals, ir cilvēkwm dota ar Kristus nāvi un augšamcelšanos. „Ja viens ir miris, tad visi ir miruši“ (II. Kor. 5, 14). Tas ir fakts, no Dieva puses radīts. Tas cilvēkam jāpieņem ticībā. Tad viņš top taisnots jeb ticība, t. i. tas, ko viņš satver ticībā, viņam top pieskaitīts par taisnību.

Imputācijas — pieskaitīšanas, pielīdzināšanas jēdzienam tā tad arī ir svarīga vieta Pāvila teoloģijā, kaut tas arī direkti

nav izteikts. Viņa nozīme ir tā, ka taisnotais cilvēks netop savā būtībā bezgrēcīgs. Zinams, ar imputāciju notiek arī Dieva iedarbība uz cilvēku moraliskā ziņā. Kāds sakars ir starp taisnošanu un atjaunošanu, par to ir daudz rakstīts, to šē nevaram tuvāk iztirzāt. Ir jau arī izteiktas domas, ka psiholoģiskais moments esot pavisam jāizslēdz no Pāvila taisnošanas mācības. Taisnotais cilvēks savā ārējā (moraliskajā) dzīvē neko neizšķiroties no tā, kas nav taisnots (Macholcs). Vai tā, tas ir jautājums, bet jāaizrāda uz to, ka arī R. Bultmans saka: Visai cilvēka tikumiskai pilnībai nav nekādas nozīmes bez izšķirošā Dieva sprieduma taisnošanā (Grundlagen paulinischer Ethik, Zeitschr. f. neutest. Wissensch., 1924.). Nav tā, kā Veinels saka, ka labais dabīgi izaug no atjaunotā cilvēka būtības. Pāvils zina, ka var arī būt citādi. „Ja garā dzīvojam, tad staigāsim arī garā“. Taisnošana mūs dara par kristīgajiem. Viņa ienes pilnību nepilnīgajā, pārmainīgajā cilvēku vēsturē un dzīvē (Herings). — Taisnošana notiek draudzē, bet ne ar to (kā Ričls domā), ka cilvēks pievienojas draudzei, bet tā, ka kristīgais saņem draudzē Dieva žēlastības spriedumu un pakļaujas viņam ticībā. Taisnošana sākas kristībā — mēs arvienu varam atskatīties atpakaļ uz Dieva pieņemšanu, viņa notiek arī sv. vakarēdienā, bet nav saistīta vienīgi pie sakramentiem. Tā notiek arvienu, kad cilvēks pieņem Jēzu Kristu un viņa darbu ticībā. Tad viņš kļūst bezgrēcīgs un pilnīgs. Tas viņam vajadzīgs arī visnopietnākajā tikumiskajā dzīvē, un reiz viņš ieies pilnībā tik palaujoties uz to, ka Kristus taisnība viņam top pieskaitīta. Tā man liekas būs pareizā reformatoriskā un luteriskā Pāvila taisnošanas mācības uztvere. Pāvils gan to tieši neizsaka, bet, šķiet, tās ir viņa domas. I Kor. 4, 4: „Es gan nekā neapziņos, bet tādēļ (griek. ar to) vēl neesmu taisnots. Mans tiesnesis ir tas Kungs.“ Pāvils sagaida Dieva spriedumu, kad tas stāvēs viņa priekšā, bet viņš to sagaida ar palāvību.

Ir aizrādīts, ka Pāvils atšķiroties no Lutera ar to, ka viņš nekur nerunājis par ikdienišķo grēku nožēlu un piedošanas saņemšanu. Althaus saskata te Lutera reliģisko pārākumu Pāvilam pretim. Bet varbūt tas, ka viņš par to klusē, ir ar R. Bultmanu (augšā minētā rakstā) izskaidrojams ar to, ka Pāvils dzīvoja pastāvīgās pēdējā laika gaidās.

Atjaunošanu un dzīves svētīšanu, par ko Pāvils runā blakus taisnošanai un kas stāv ar to sakarā, še, kā teikts, nevaram apskatīt. Liekas, ka viņu sakars vēl zinātnē nav īsti precizēts. Herings saka: Taisnošanas doma nav vienīgā, kurā izteicas Pāvila evaņģēlija bagātība. Bet kas mums būtu no evaņģēlija, ja tas vairs neatklātu taisnošanu Dieva tiesā?

Alb. Freijs

Par reliģisko mākslu

Mēs, Latvijā, daudz domājam par reliģiskās glezniecības problēmām; vēl vairāk mēs ilgojamies pēc tādas mākslas tapšanas un spoža gājiena caur latviešu ticīgo dvēseļu laukiem. Kā tad ir ar reliģisko mākslu citās zemēs?

Londonas, Berlīnes, Roterdamas, Hāgas, Amsterdamas, Kopenhagenas, Stokholmas mākslas muzeji glabā daudz vērtīgu reliģisku gleznu, ko meistari ar pasaules vārdu un arī mazāki gari ir lielā iedvesmē un mākā radījuši nākošiem mūžiem.

Ko gan ir spējis viens pats ģenijs? Nav neviena no minētiem muzejiem, kurā neatrastos viens vai vairāki Rembrandta darbi. Ir tādi Rembrandta nemirstīgi darbi, kā Nakts sardze (Amsterdamā), Anatomijas stunda (Hāgā), Pēteris aizliedz Jēzu (Amsterdamā), kas neļauj skatītājam tālāk tikt. Un brīnums: Rembrandta gleznās ir tumsa, ir gaisma, bet sirds pildas tikai ar gaismu, ar dievišķīgu gaismu, ar gaismas spēku, ar spēka garu, ar gara dzīvību, no kuras bēg tumsa un nāve. Rembrandts ir devis ļoti daudz reliģiskai glezniecībai. Še gribu īpaši izcelt kādu vērtīgu izdevumu, kas mūsu priekšā nostāda Rembrandtu kā reliģisku gleznu meistarū. Šis izdevums saucas: „Rembrandta bībele“ (Rembrandt — Bijbel), un tas laists klajā holandiešu valodā, Amsterdamā 1931. gadā. Kas ir šī „Rembrandta bībele“? Tā ir divās daļās sakopotu 240 mākslinieka zīmējumu un gleznojumu kopojuums par bibliisku tematu, pie kam katram zīmējumam un gleznojumam ir pievienots attiecīgais bībeles teksts. Pirmā grāmatā — Vecā derība, otrā grāmatā — Jaunā derība. Varam sacīt, ka Rembrandts ir ilustrējis

gandrīz visus ievērojamākos bībeles stāstus, gan zīmējumiem, gan gleznojumiem, vienmēr atminot stāstu kodolu, izceļot bīstisko dievišķīgā sludinājumā. Bībele Rembrandtu ir vareni ierosinājusi. Bībelei Rembrandts atdevis atpakaļ mūžīgo daļu, ko rūsa un kodes nemaitā. Bet to var tikai meistars, kas ir rada lielajam pasaules Meistaram, kas ir radītājs ar debess un zemes Radītāja garu. Šis izdevums nemaldīgi pierāda, ka Rembrandts nav darbojies tikai savai paaudzei, bet visām nākošām mūžu mūžos. Tāpat kā dzīvs ir Dieva vārds burtos, tāpat dzīvs ir Dieva gars Rembrandta gleznās un zīmējumos. Tādu atziņu grib paust šis ievērojamais izdevums, ko ar priekšvārdu ievada prof. V. Volgelsangs Utrechā, un ko veikuši prof. E. V. Bredts un prof. R. L. Jansens, un kam dots ir visužēlīgais kato-liskais „imprimatur“. Kāpēc to gan nav izdevuši Holandes re-formetie?

Nevien jau Rembrandts bijis meistars, kas atstājis aiz se-vis gleznas, pie kurām iesilt ticībā, ar kurām labāk izprast bī-beles noslēpumus, kas nelaiž tālāk, kamēr domas nav līdz ga-lam izdomātas un patiesība atrasta. Viņam blakus stāv citi; pirms un pēc viņa ir dzīvojuši lieli mākslinieki no Dieva žē-lastības, kuriem audeklis un krāsas teic šo žēlastību brīnu-mainā gleznu apdarē.

Man laimējās būt Amsterdamā tieši tad, kad tur Rijksmu-seum'ā bija atklāta „bibliskās mākslas“ izstāde (no 8. jūlija — 8. oktobrim). Tanī bija izstādīti holandiešu mākslinieku darbi par biblisku tematu, kopskaitā par 135 atsevišķiem tematiem, (pie kam par dažiem vairāki darbi, kā par Golgatu vien 26 darbi), grupējot pēc satura pa Vecās derības, Jēzus dzīves, Jē-zus brīnumdarbu un apustuļu darbības nodaļām. Še bibliskā māksla bija skatama gan gleznās, zīmējumos, grafikā, skulp-turā, sudrabā, tekstilā, gan stikla izstrādājumos. Gleznas vien rādīja, ka aiz tām nostājas 62 holandiešu autori, un kur nu vēl citiem darbiem, sākot ar 14. g. simteni līdz 17. gadu simtenim. No daudzajiem darbiem atmiņā paliek Rembrandta (mir. 1669. g.) gleznas — Engēlis atstāj Tobiju un Pēteris aizliedz Jēzu, pirmajā nevien uzburot krāšņu tumsas un gaismas miju, bet arī raksturīgi parādot četru cilvēku dievbijību izteicamies viņu se-jās; otrajā — baigo nakts stundu ugunskura atblāsmā, kur Pē-

teris noliedz Jēzu, rādot Pēteri tomēr nekā glēvuli; viņš ir klints, bet viņa noliegšanai apvīts noslēpums, ko ne cilvēkiem atklāt. Tuvu Rembrandtam stāv A. de Gelder's (mir. 1727.) ar gleznu Jēzus bērns Sīmona rokās, kurā profetiskais ir izteikts gaismas uzsvārā par melno, tumšo; nākotnes redzēšana pēc šīs gleznas nav nekas cits kā tumšas nākotnes apgaismošana ar Dieva uguni. No slavenā F. Bol'a (mir. 1680.) paliek atmiņā glezna Engēlis un Hagara, jo ne vienā citā gleznā, šķiet, nav iespēts attēlot dievišķīgo apsolījumu un šī apsolījuma saņemšanas padevību, pazemību un ekstatisku svētlaimi, kā šinī. Kas grib saprast dievišķīgā apsolījuma būtību un būt ielīgsmots cerībā, un kam jāmacas, kā šādu apsolījumu saņemt un pieņemt, tam jālūkojas šinī gleznā, šīs gleznas tēlos. Katrā ziņā acis nevar aizslidēt garām tādu divu holandiešu mākslas milžu, kā J. Steen'a (mir. 1679.) un J. van Ostade'a (mir. 1649.) gleznām. J. Steen'am ir daudz reliģisku gleznu, starp tām Jēzus pie Marijas un Martas, Bēgšana uz Eģipti, Gani pielūdz Jēzu. Pēdējā ir raksturīga. Te viss ir cilvēcis, te visi stāv kā pie cilvēka bērna silītes, tomēr viņu acis skata brīnumu; laudīs ir ikdienas steiga, un tomēr viņu nākšana ir godbijības un pazemīgas svēt-svinības pilna. J. v. Ostade iezīmīgs vispāri ir ar to, ka viņš labprāt mazā formata gleznās mīl tēlot vairāku cilvēku kopu ikdienas notikumos un tad sevišķi parādīt katra cilvēka individualo raksturu. Šis mākslinieks reizē rāda to, kas ir šie cilvēki katrs pats par sevi, un kā viņi ietilpinas kāda notikuma norisē un būtībā. Tā tas ir arī akvarelī Gani pielūdz Jēzu. Katra gana vaibsti ir savādāki, katra gana pielūgsme ir īpatnēja, bet tomēr visiem vienāda, kā tādiem, kas ir dzirdējuši vēstījumu: Jums šodien Pestītājs dzimis. Skatītāju apstādina H. Brughen'a (mir. 1629.) glezna Jēzus aicina Mateju. Jā, kur gan vēl labāk izteikta izredzētība, aicināšana kā še. Ne Jēzus, bet Matejs še ir gleznas centrs. Nevar paiet garām Th. van Baburen'a (mir. 1624.) gleznai Ēršķiem vainagotais, kas uzskatami papildina evaņģēlija ziņas par Jēzus lielām ciešanām, jūdu izsmieklu un varmācību, romiešu nevarību un negribu. — Pietiks še minēt atmiņā saglabāto, jo ne visu to darīt še ļauj telpa, un to nebūtu arī vajadzīgs darīt. Šie izvēlētie piemēri jau pietiekoši noskaidro holandiešu gleznotāju lielumu un neaizmirsta-

mību. Šī pagātnes māksla nav miruši. Tanī ielikta reliģiskā pieredze ir dzīva šobaltdien, lai skatītājos atraisītu jaunus reliģiskās pieredzes impulsus, savilņotu sirdi jauniem reliģiskiem pārdzīvojumiem.

Izstaigājot šo „bībliskās mākslas“ izstādi, rodas pārlicība, ka lielai mākslai ir liela nozīme, ka reliģiskā māksla ir seno paudžu reliģiskā skatījuma un pārdzīvojuma iemiesotāja, ka tā ietver domas, kas paver priekškarus Dieva valstības notikumu noslēpumos. Aizejot prom no vienas otras gleznas, paliek tomēr tās pēdas. Pie vienas vai otras gleznas stāvot, cilvēks jūt, ka viņš paliek bagātāks, jo viņš ir sācis labāk saprast, dziļāk saprast un īstenāki saprast vārdus, kas reiz skolās iemācīti, stāstus, kas reiz dzirdēti. Reliģiskas gleznas daudz dod ticīgajam, bet vai arī vienaldzīgajā, neticīgajā nekrīt sēkla, kas tanī pašā brīdī zel, zied un augļus dod. Tas ir brīnums. Bet gleznas spēj darīt šādus brīnumus. Un tādu gleznu ir ne viena vien.

Londonas Nacionalajā galerijā atrodam reprodukcijās daudzkārt redzēto Reni Ecce Homo, kas paliek aizvien vēl iespaidīgāka Kristus galva ērkšķu vainagā. Jāmin arī Rafaēla Madonna, kura gan netiek līdzī Siksta Madonnai Drezenes galerijā, bet kura tomēr rada mierīgu, maigu noskaņu. Bet it sevišķi pāri visām šinī galerijā novietotām reliģiskām gleznām liekama pazīstamā spēju gleznotāja Murillo glezna Svētā ģimene. Tā ir brīnišķīga glezna. Brīnišķīga ar savām krāsām, kompozīciju, uztveri. Ja gleznas var būt par avotu svētības plūdumam, tad to var teikt par šo Murillo gleznu. Pār ģimenes cilvēkiem tā izstaro svētības gaismu. Bet katram tā uzskatāmi atrisina Dieva dēla problemu. To ved Jāzeps un Marija, bet par bērna galvu lidinas Svētā gara balodis šurp no Dieva Tēva rokas. Manis dēļ te var saskatīt nevien tikai Svētās ģimenes būtību, bet pat katras ģimenes būtību, un proti, ka bērns ir tas, kas uz mūžiem vieno tēvu un māti, un ka tēvs un māte abi vada bērnu, māte ar sirdi, tēvs ar tālu nākotnes skatu. Pie šīs gleznas varētu ilgi sēdēt, un tā neapniktu. Tāds arī aizietu kā apskaidrots.

Hāgas Mauritshuis's glabā Murillo gleznu Madonna ar bērnu, kas arī uzlūkojama par meistardarbu, ko katrs apmeklētājs uzmeklē un pie kuras pakavējas varbūt ilgāki kā pie

citām (še glabājas vērtīgi Rembrandta, Rubensa, Steen'a u. c. darbi).

Ja nu atstājam vecos meistarus ar apziņu, ka tie daudz ir devuši reliģiskas mākslas laukā, tad paceļas jautājums, kā ir ar jaunākiem laikiem, ar tagadni, vismaz neseno tagadni. Cik tas nu muzejos ir redzēts (var jau būt, ka ir, bet nav muzejos), tad angļu un holandiešu jaunākie gleznotāji nav pieskārušies reliģiskai tematikai. Tūliņ gan jāpiebilst, ka Londonā netika uzmeklēti jaunākas mākslas klāsti. Tāpēc par angļiem man nedroši ko teikt. Droši var sacīt par holandiešiem, ka reliģiskai tematikai viņu mākslinieki kopš 18. g. s. tikpat kā nemaz nav piegriezušies. Neatceros, ka būtu redzējis kādu reliģisku gleznu no viņu diviem ievērojamākiem 19. un 20. g. s. māksliniekiem J. Israela (kas bijis žīds) un J. H. Maris'a. Abi ir devuši daudz darbu, bet neviena reliģiska. Holandes mākslas muzejos no pēdējo divu gadu simteņu un tagadnes māksliniekiem nav palicis atmiņā neviena glezna ar reliģisku tematu. Jā, kaut kur krustā sišana un vēl kaut kas cits, bet visumā maz nozīmīgs. Te, laikam, savu ietekmi atstājis racionalisma laikmets un holandiešu turēšanās pie reformeto puritanisma. Holandes kalvinistiskā reformacija apslāpējusi savos māksliniekos tieksmi uz reliģisku glezniecību, un tas ir liels zaudējums holandiešu tautai.

Vienīgā vērtīgākā un iespaidīgākā reliģiskā glezna Amsterdamas Rijksmuseum'ā ir franču Delacroix — Kristus Getzemanē. Tā tiešām īpatna, pirmreizīga. Kristus pie zemes izcīna iekšēju cīņu. Gleznai piemīt Getzemanes nakts baigums. Un kaut tā arī maza formata, tomēr spēj sakustināt lielus dvēseles ūdeņus.

Citādi ar reliģisku glezniecību ir pie dāņiem un zviedriem. Zviedriem mazāk gan kā dāņiem, tomēr še ir daži diezgan ievērojami darbi, kuros darīšana ar reliģisku stīgu cilvēka dvēseles koklē. Stokholmas Nacionalajā muzejā īpaši šinī ziņā izceļas K. Wilhelmson'a (mir. 1928.) glezna Uz baznīcu, kurai ir kaut kas kopējs ar mūsu Rozentāla līdzīgām gleznām. Diezgan modernajā gleznošanas teknikā še uz audekla likta jauna un veca cilvēka reliģiskā tipoloģija; šos ļaudis apvieno ilgas pēc baznīcas un nopietnība, ar kādu turp jādodas. Reliģisku noskaņu modina monumentalā N. Forsberg'a (mir. 1934.) glezna Varoņa

nāve, kura izteic to brīdi, kad varonīgu karavīru klātbūtnē priesteris mirējam sniedz vakarēdiena sakramentu. Pār šo gleznu varētu likt arī tādu virsrakstu: svētīta dzīve, svētīga nāve.

Ja nu esam iegājuši minētajā muzejā, tad nedrīkst neapskatīt Lucas Cranach'a (mir. 1553.) gleznotas Mārtiņa Lutera un Katrinas, un tāpat Lutera tēva un mātes portrejas, kas ikvienam pazīstamas no monografijām par Luteru. Jāpiebilst, ka šie bagāts ir arī senās baznīcas mākslas krājums (altari kokgriezumā, zvani un c.).

Reliģiskai tematikai ir atdevušies daudz vairāk dāņu gleznotāji, ko varējām jau pārlicināties Rīgā, dāņu mākslas izstādes laikā pirms dažiem gadiem. Kopenhagenas Nacionalās mākslas muzejā vismonumentālākā, iespaidīgākā, pārlicinotāka ir J. Skovgaard'a Kristus un miroņu augšamcelšanās. Tā ir liela glezna, kas aizņem veselu sienu. Kristus, kas samīn miroņu galvu un čūskas, ar varenu spēku rauj cilvēku pīšļus pretim jaunai dzīvei. Tā ir varena pārlicības glezna: nāve ir uzvarēta, un pelēkie trūdi manto mūžīgas dzīvības gaismas spožumu. Sakarā ar šo gleznu esmu pārlicināts, ka monumentālas reliģiskas gleznas var radīt ticīgs mākslinieks, pārlicināts cilvēks, kas pārlicināts par tā patiesību, ko viņš izteic krāsās uz audekla. Arī latviešu mākslā neradīšies lielas, vērtīgas un nozīmīgas gleznas, ja to radītāji nebūs ar ticīgu sirdi, ja to darītāji nebūs cauri gājuši kristīgas mācības dziļumiem. — Skovgaard'am tā nav vienīgā glezna par reliģisku tematiku. Tad jāmin P. S. Christiansen'a glezna Augšamcelšanās rīts. Tanī zied liliņas un Kristus kā uzvarētājs atstāj kapu. Īpatna ir N. L. Stevns'a glezna Kānas brīnums, kurā senais brīnums rādīts dāniskā koloritā. Spēcīga ir L. A. Ring'a glezna Kapsētā. Raksturīgi izteismīga ir W. Marstrand'a glezna Neticīgais Toms. Kas gan būtu labāki parādījis to, kā šaubas vēršas ticībā? Vēl varētu minēt dāņu darbus, bet pietiek. No sacītā izriet jaunākās dāņu reliģiskās mākslas spēcīgums, bet par visām lietām tas, ka dāņu gleznotāji nav aizmirsuši savu tiesu dot arī reliģijai, ko par citu zemju gleznotājiem nebūt nevar sacīt.

Dāņu mākslinieciskais lielums, šķiet, tomēr pastāv skulptūrā. Kopenhagenā ir nevien divi muzeji skulptūras darbiem (viņu liela skulptora Torvaldsena muzejs un Carlsberg

Glyptotek muzejs nevien dāņu, bet visas pasaules skulpturai), bet skulpturas darbi grezno viņu dievnamus, ielas un apstādījumus. Kur tik bagāti uzplaukusi skulptura, tur sava tiesa ir tikusi arī reliģiskai tematikai.

Pirmā vietā šē jāizvirza Kopenhagenas doms ar Torvaldsena marmorā cirstiem darbiem. Kopenhagenas doms ir ievērojamākā dāņu galvas pilsētas baznīca. Šē pa daudziem gadusimteniem ilgi kronēti dāņu ķēniņi, šē 1479. g. svinīgi atklāta universitate. Tagadējā celtne ir jauna, tikai 1829. g. iesvētīta. Tā lepnums ir Torvaldsena meistara darbi: Kristus tēls un 12 apustuļu tēli, kurus viņš 1820.—40. gadā ir cirtis Romā. Altarā varenā nišā stāv Kristus tēls ar aicinājumā izstieptām rokām. Zem tēla iecirsti vārdi: Nākat pie manis. Vīrs nišas: Tas ir mans mīlais dēls. Šis marmora tēls sākumā tā kā nepatīk. Liekas, kāds stingums palicis neizkalts marmorā. Bet tas tikai pirmā acumirkli. Ir jāielūkojas Kristus vaigā, lai sajustu viņa silto palīdzīgo roku. Viņa rokas dod mieru: un nasta kļūst viegla. Kristus šē palīgs, draugs, svētītājs, visu laba devējs. Altara priekšā, skaists kristamais trauks: uz ceļiem esošs eņģelis ar trauku rokās. Šis eņģelis patīks arī tiem, kas eņģeļus vispāri ir izmetuši no savas dogmatiskās domāšanas un aizslēguši tiem ieeju savā reliģiskā pieredzē ar prātu bultām, kas stiprākas par atslēgu tēraudu bultām. Gar abām baznīcas sienām stāv apustuļu tēli. Pirmais Pēteris ar atslēgām rokā, klīns stingrības vienkāršībā, tomēr arī lēnprātīgs dvēseļu kopējs un gans. Viņam iepretim Pāvils ar zobenu rokā, ar grieķu gudrā galvu un Mozus bārdū, ar paceltu otru roku, kas māca; viņš ir teologs, kas mācību liek rakstā. Jēkabs, Alfaju dēls, cirsts Jēzus līdzībā, ar ceļa spieķi rokā, baloža nevainībā, jo viņš ir Kunga brālis. Filips ar krustu rokā, kas zina jau, ka krusta ceļš ved pie Dieva un Jēzus ir ceļš. Simons Zelots ar zāģi rokā; tas darba vīrs, kam ticībā un tikumā ir spēks, lai caur pasauli ietu ar žēlsirdību. Jēkabs, Jāņa brālis, ar gana zizli rokā, sludina mieru un pilnību. Matejs nolīcis savu muitnieka naudas maku un rokā ņēmis rakstamo, lai rakstītu to, ko dzirdējis kā balsi no augšienes, uz eņģeļu spārnēm nonestu. Tāpat Jānim rokā rakstamais rīks, bet pie viņa kājām putns, kas simbolizē sevis aizmiršanu; viņš nākotnes vizijas redzētājs,

viņu spārno mīlestība un sirdsskaidrība. Bartolomejs ar dūci rokā, ar kuru viņš grib caur pasauli iet, taisnību šķirdams no netaisnības. Andrejs ar pergamenta rulli vienā rokā, ar mērauklu otrā; viņš ir nevien Dieva valstības zvejnieks, bet arī šīs valstības nama cēlējs. Arī Tomam rokā instruments, kam sakars ar būvniecību; viņš šaubas vēl būvēt. Šaubas gan viņu nenomāc, viņš pārdomā, lai viņa domas un ticība būtu taisna kā taisnlenķis, kas viņa rokās. Judass Tadejs stāv lūgšanai saliktām rokām, savu kara cirvi plecā piespiesdams; viņš lūdzējs, bet lūdzējs, kas reizē sargs visiem vājiem un vajātiem. Bez šiem mākslas darbiem, kas pastiprina baznīcēnu reliģisko pieredzi, domā vēl glabājas citi šī paša mākslinieka darbi.

Še nav mans nolūks minēt visus redzētos tēlniecības darbus. To ir daudz, un ne mazums arī ar reliģiskiem motīviem. Atstājot pie malas asīriešu, eģiptiešu, grieķu un romiešu senos tēlniecības darbus, kuros ielikta gandrīz visa viņu mitoloģija, un tāpat paejot garām pirmkristīgai un daudzu gadu simteņu kristīgai tēlniecībai, kura vēl tagad var būt lepna ar daudziem kokgriezumiem un kalumiem, gribu tikai dažus vārdus minēt par neseno pagātni.

Jaunajiem (19. g. s.) tēlniekiem nav sveši bībliskie motīvi, un viņi tos laprāt izkaļ akmenī, lai akmens līdzvērtīgi stāvētu blakus burtam. Daudziem tēlniekiem Ādams un Ieva, viņu grēkos krišana un tāpat Kains un Ābels ir iemīļoti reliģiski temati. Sevišķi Ieva; daudz ir izlietots, marmors, kurā mēģināts iemiesot tās noslēpumaino būtību, jo tā taču ir cilvēces pirmmāte, pavedinātāja uz grēku, zaudētās paradīzes cēlonis. Kopenhagenas Carlsberg Glyptotek'ā ir vairāki jaunāku laiku tēlniecības darbi, kas iespiežas ar savu spilgto realitāti dziļā atmiņā. Sevišķi tas sakāms par Jericharr diviem darbiem, kas viens otru papildina. Vienas skulpturas marmorā iecirsta Ādama un Ievas bezgrēcīgums, bet arī Ievas iekāre, kas vēršas ar aicinātāja, vilinātāja spēku pret Ādama skaidrību un dievišķīgo pilnību. Otrās skulpturas marmorā iekalts ir Ādama un Ievas grēks, Ādama noskumšana, kas jaucas ar sāpīgu izmisu un sagraustību, ko rada nepaklausība, un Ievas nožēla, kurā gan nav asaru, bet pārdoma par bijušo, notikušo. Abi šie Jericharr darbi ilgu brīdi saista vērotāja uzmanību un pamudina atšķirt to la-

paspusi, kur runa par ābolu, kurā bija likts grēka spēks un izdzītība no paradīzes, lai to no jauna pārdomātu. Šie darbi ir Vecās derības grēkos krišanas stāsta mākslinieciska eksegeze, kas cirsta ar kalnu akmeni. Pie tādiem pašiem vērtīgiem un zīmīgiem darbiem jāpieskaita Gautherin'a Zaudētā paradīze (arī Ādams un Ieva) un Dubois Pazudušais dēls. Pēdējā ir sevišķi spēcīga skulptūra, kas atklāj dēla dziļo nožēlu un tēva bezgalīgo mīlestību. Un tāpat kā citā vietā jau teicām, tā arī šē jāteic, ka tādu darbu varējis izcirst tikai tāds mākslinieks, kam sirdī bijusi vieta arī ticībai, tieši šinī gadījumā, kas ir ticējis Dieva mīlestībai, kas žēlo, piedod un pieceļ jaunai, skaidrākai dzīvei.

Ja pagājušie gadu simti var lepoties ar mākslinieciski vērtīgiem krucifiksiem, gan kokgriezumos, gan kalumos, gan lējumos, tad arī dažs labs 20. gadu simtenī darināts krucifikss ieies nākošos gadusimtos par apbrīnošanu un garīgu prieku nākošu paaudžu ticīgai skatīšanai. Tādu krucifiksu nav daudz; jā, pat visā garajā skatīšanā tikai vienu tādu gadījās skatīt. Tas bija Kopenhagenas jauncelamajā baznīcā Grundtviga piemiņai. Tur to darinājis kokā baznīcas arhitekts Jensen Klint's. Tas ļoti īpatns kokgriezums: pie krusta Pestītājs, vienā pusē Marija, otrā pusē cits tēls, kurā grūti atminēt kādu vēsturisku personu (Jānis, Pēteris). Kristus nav galvā ērkšķu vainags, bet visa krusta augšējā daļa pamatota saules staru vainagā, ko savos zaros tur no krusta pamata izaugušais viņa koks ar sulīgiem ogu ķekariem. Tā ir jauna krucifiksa uztvere: Kristus cieš pie krusta staba, māte Marija skumst ar uz zemi nolaistām lūgšanā liktām rokām, mācekļi izlūdz krusta svētību visai pasaulei ar uz Kristu paceltām lūgšanā sakļautām rokām; bet aiz krusta un caur krustu vijas auglīgais viņa koks — mūžīgās dzīvības zīme, ar saules staru vainagu zaros, kas grib it kā teikt: krusta nāves tumsa ir saule gaišāka par visām saulēm pasaulē. — Šis ievērības cienīgais dāņu krucifikss atrodas tagad baznīcas ieejas vestibilā (jo baznīca vēl nav gatava), tam iepretim baznīcas sienā ir iemūrēti arhitekta un viņa sievas pelni.

Visās zemēs baznīcas dzīves vadītājiem ir patika uz stikla gleznojumiem baznīcas logos. Brīnišķīgi logu gleznojumi ir Anglijas un Holandes katoļu baznīcās, seno laiku un nesenas tagadnes darinājumos. Neaizmirstami skatītājam paliek tādi

apmēros vareni, krāsās krāšņi, attēlojumā, saturā nozīmīgi logi. kā, piem., Vestminsteres abejas „Rose Window“, Oksfordas katedrales „New College Chapel window“, „St. Catherine Window“, Londonas Sv. Pāvila katedrales logi, Londonas Sv. Pancras un St. Martin in the Fields baznīcu logi (abām šīm baznīcām visi logi gleznoti). Jāpiebilst, ka Anglijā negadījās būt nevienā baznīcā (arī presbiteriāņu un kongregacionalistu), kur viens vai vairāki, jā pat, kā augšā teikts, — visi logi nebūtu bijuši gleznoti. Holandē brīnišķīgi skaisti logi ir katoļu baznīcās (sevišķi Groningenā, Amsterdamā). Arī reformēto baznīcas sāk tagad piegriest vērību baznīcas logu glezniecībai, un tādēļ nesen tādi logi darināti dažās baznīcās (kā Utrechta domā, Roterdama Sv. Laurenča baznīcā). Dānijā neatceros tos redzējis. Zviedru baznīcās tāpat ir daudz gleznainu baznīcas logu. Tīkami un iespaidīgi tie ir Malmes Sv. Pētera baznīcā, Stokholmas Nikolaja, Sv. Klāras, Sv. Gertrūdes baznīcās (sevišķi pēdējā), Upsalas domā (sevišķi Sv. Birgitas logs). Netiku dibinājis ne pēc viņu meistarību vārdiem, ne to tautības. Liekas tomēr, ka holandiešu meistari iet priekšgalā. Nevaru gluži cieši apgalvot, bet, liekas, kaut kur dzirdēts vai lasīts, ka dažs labs no redzētiem logiem Anglijā un Zviedrijā ir holandiešu meistarību darbs. Apskaužamie holandieši, bet kā no A. Bērziņa raksta „Ceļā“ redzams, tad savā laikā arī Rīga ir bijusi baznīcu logu glezniecības centrs visai Baltijai un Krievijai. Vai arī latviešu mākslinieki nevarētu piegriesties šai glezniecībai un pārspēt holandiešus un ar šo slavu iziet visā pasaulē? Man tāda pārliecība ir, ka tas ir iespējami, ka to varam, tikai vajadzētu darīt, bet par visām lietām mācīties to darīt. Par visām lietām mūsu Mākslas Akadēmijai vajadzētu turēt lielāku rūpi nekā līdz šim, jo tā nevienam mākslinieku nav sagatavojusi stikla glezniecībai.

Gleznotiem baznīcas logiem ir liela nozīme. Tie iemieso numinozo, lai skatītājos izraisītu mysterium fascinans izjūtas. Šie logi fascinē, viņi pievelk, saista, tie piesien cilvēka dvēseli svētai vietai. Un tas jau ir daudz. Reliģijas psiholoģijas skatījumā tas pat ir ļoti daudz. Bez tam, ja visi baznīcas logi ir gleznoti, tad tie aiztur dienas gaismu, bet ar to reizē tie aiztur ikdienu. Tādā baznīcā dievlūdžējam ikdienu paliek ārpus dievnama mūriem. Tādas baznīcas ir krēslainas, pustumšas, bet

pustumsai, krēslainībai iet līdzī mistiskais. Un cilvēkiem patīk vakara krēslainas stundas un tāpat krēslainas baznīcas, kurās gan ielaužas saules stars, bet uzburdams acu priekšā krāšņu ainu. Tādās baznīcās cilvēkam ir ko skatīt. Te viņš redz notikumus, kas reliģiskā ziņā viņu neatstāj vienaldzībā, kas atgādina viņam lielas lietas, ko Dievs darijis, un kas arī pie viņa var notikt ticībā un cerībā. Gleznotie baznīcas logi izraisa tīru estetisku prieku, bet mēs zinām, ka šis prieks stāv ļoti tuvu reliģiskam priekam.

Ir vērts domāt un cīnīties, lai arī Latvijas baznīcu logi aizvien vairāk un vairāk kļūtu par gleznotiem, latviešu mākslinieku gleznotiem, Dieva godības izteikšanai un latviešu dvēseles piesiešanai pie debesu svētības kalna. Tomēr jāpiebilst, ka šādi logi gan vēlami pilsētās, kur ikdienu ir raibāka, troksnis lielāks un cilvēks meklē vairāk neikdienu un savrūpību. Laukos tie būtu mazāk vajadzīgi, jo latviešu dvēsele, kā to izmanām veco ļaužu valodās, ilgojas pēc gaišas, saules piemirdzētas baznīcas. Lauku baznīcās pa logiem iekļūst paša Dieva dabā liktās krāsas, tur cilvēku roku liktās krāsas nevajadzīgas

P. Detlavs

Pirmais Latvijas ev.-lut. baznīcas Iekšmisijas kongress

Pirmais Iekšmisijas kongress notika š. g. 30. septembrī un 1. oktobrī. To atklāja archibīskaps Dr. T. Grīnbergs. Viņu ievēlēja par kongresa goda priekšsēdētāju. Kongresā piedalījās Baznīcas virsvaldes loceklis prof. Dr. V. Maldonis, 2 teoloģijas fakultātes mācības spēki, iekšmisijas komisija, 6 iecirkņu iekšmisijas referenti, 66 delegāti no 34 draudzēm un 23 iekšmisijas darbinieki un interesenti, kopā 107 dalībnieki.

Kongresā Iekšmisijas priekšnieks māc. E. Bergs nolasīja referātu: „Iekšmisijas darba būtiskās iezīmes“, prof. Dr. V. Maldonis — „Ko baznīca prasa no iekšmisijas“, iekšmisijas inspektors māc. P. Detlavs — „Latvijas ev.- lut. baznīcas iekšmisijas uzdevumi“.

Delegati sniedza ziņojumus, nāca ar ierosinājumiem un priekšlikumiem. Kongress pieņēma šādus atzinumus: 1. Iekšmisijas darbs veicams vislielākā palāvībā uz debesu Tēvu, kalpojot evaņģeliskai latviešu baznīcai un Latvijai. 2. Visi iekšmisijas darbinieki un interesenti ikdienas aizlūdz par iekšmisijas darbu. 3. Draudžu dievkalpojumos aizlūgšanās ieslēdzams iekšmisijas darbs. 4. Latvijas ev.-lut. baznīcas iekšmisijas uzdevums gādāt, ka visi ev.-lut. latvieši kļūst par dzīviem draudzes locekļiem. 5. Iekšmisijas uzdevums vērst baznīcas uzmanību uz nevēlamām parādībām, kas traucē reliģiskās dzīves attīstīšanos. 6. Latvijas ev.-lut. baznīcas iekšmisijas komisijas pārziņā atrodas visi ev.-lut. baznīcas iekšmisijas darbības nozarojumi. Iekšmisijas darbībā ietilpst viss ev.-lut. baznīcas attīstītais reliģiskais un aizgādības darbs, kas neietilpst atsevišķu draudžu darbībā. 7. Personām un organizācijām, kas veicina iekšmisijas darbam tuvu stāvošus centienus, līdzekļu saņemšanai no ev.-lut. baznīcas vajadzīga iepriekšēja iekšmisijas komisijas atsauksme; saņemto līdzekļu izlietošanas pārraudzība piekrīt iekšmisijai. 8. Iekšmisijas uzdevumos neietilpst darbība pie citu tautību un ticību piederīgiem, izņemot darbu pie ev.-lut. čigāņiem. 9. Iekšmisijas darba sekmēšanai bez izņēmuma visās draudzēs vācama Baznīcas virsvaldes priekšā rakstītās kolektes iekšmisijai par labu. Bez tam visās draudzēs sarīkojami iekšmisijas vakari, kuros uzskatami izskaidrojama iekšmisijas darbība, izplatami raksti par iekšmisiju un labprātīgu ziedojumu ceļā vācami līdzekļi iekšmisijai par labu. 10. Visās draudzēs izplatamas iekšmisijas krājkārbīņas. 11. Iekšmisijas darba sekmēšanai draudzēs noorganizējamās iekšmisijas nodaļas saskaņā ar iekšmisijas izdotiem noteikumiem. 12. Vēlams „Latvijas iekšējās misijas biedrības“ darbību pārvest Latvijas ev.-lut. baznīcas iekšmisijas darbībā. 13. Prāvestu iecirkņu iekšmisijas referentu uzdevums ir: iecirkņos notiekošās ev.-lut. baznīcas konferencēs un sinodēs referēt par iekšmisiju, noorganizēt iecirknī iekšmisijas sanāksmes un visādi sekmēt iekšmisijas darbu. 14. Iekšmisijas kongresu saauc pēc vajadzības. 15. Iekšmisijas darbinieku sagatavošanai noorganizējami īpaši kursi. 16. Iekšmisijas darba tiešām vajadzībām, darbinieku instruešanai un iekšmisijas darba propo-

gandai izdodama īpaša iekšmisijas literatura, neizslēdzot iekšmisijas periodiska izdevuma nodibināšanu. 17. Nodibinama iekšmisijas rakstu krātuve, kurā būtu sakopoti visi ev.-lut. latviešu baznīcas izdevumi. 18. Sastādama iekšmisijas labvēļu vai goda komiteja un atrodamas iespējas iekšmisijas darba veicinātājos saistīt plašākas tautas masas. 19. Algotie iekšmisijas darbinieki nodrošinami ar pensiju. 20. Attīstama plaša sistematiska iekšmisijas darba propoganda. 21. Iekšmisijas darba metodēm jābūt ieturētām ev.-lut. baznīcas garā.

Kongresa dievkalpojums notika svētdien, 1. oktobrī plk. 11 archibīskapa katedralē ar dievgaldu kongresa dalībniekiem, bet plkst. 17 Pāvila draudzes namā, pēc prāv. A. Kundziņa ievadvārdiem, māc. E. Bergs nolasīja referātu „Kādiem jābūt iekšmisijas darbiniekiem“, un māc. P. Detlavs — „Mūsu iekšmisijas darbs“ (ar gaismas gleznām).

Kongresam pieslēdzās priekšlasījumi, kas notika no 2.—7. oktobrim Jaunā Ģertrūdes baznīcā. Prof. Dr. E. Rumba runāja par „Kristības nozīmi“, prof. Dr. A. Freijs — „Kāda nozīme iesvētīšanai“, prof. Dr. V. Maldonis — „Grēku piedošanas pareizo izpratni“, prof. Dr. K. Kundziņš — „Kristīgas laulības nepieciešamību“, māc. P. Rozenbergs — „Sv. vakarēdiena sakramentu“, prāv. K. Irbe — „Ko dod piederība pie kristīgas draudzes“.

P. Rozenbergs

Oikumenisma problemas

(Beigas.)

Lenkesteras (Lancaster, U. S. A.) profesors Ričārdss (Richards) cēla seminaram priekšā savas domas par „Oikumenitates meklēšanu“. — Šis temats ir jauns; priekš 50 gadiem vēl neviens par to nerunāja.

Mēs Dievu netvertu, ja Viņš iekšēji nebūtu mūs satvēris. Starp Dievu un cilvēku nav tikai kvalitatīva starpība, bet arī kvalitatīva radniecība. Tādā kārtā arī cilvēkiem savā dievišķajā daļā vajadzētu justies vienotiem. Bet šī vienība nav vienkārši dota; tā ir jāmeklē. Šīs vienības ārējo veidu neviens šo-

baltdien nezina, bet gan Dievs to dos. Tagadnes kristīgās vienības meklējumi izpaužas oikumeniskajā kustībā. Vārdu „oikumenisks“ baznīcas vēsturē pirmo reizi sastopam 4. g. s. sākumā. Konstantins Lielais tā nosauca Nikaijas koncilu. Lietas vārdu οἰκουμένη sastopam Jaunajā derībā, piem. Lc. 2, 1. Grieķi un sevišķi romieši šo jēdzienu attiecināja tikai uz savu valsti.

Oikumenisks nav sinonims vārdam *internacionāls*. Dievs noteicis tautu robežas (Acta 17, 26). To neievērot, nozīmētu sacelties pret Dieva nolikto kārtību. Oikumenisks arī nenozīmē *interdenominacionāls*. Konfesionalisms jeb denominacionalisms ir tikai interims kristietības vēsturē. Oikumenisms ir kaut kas vairāk, proti patiesa gara vienība. Šī oikumenisma sākumus varam saklausīt jau Kristus vārdos „nāc man pakal“ un kristības pavēlē Mt beigās; arī Pāvils: nav ne jūdu, ne grieķu. „Katolisks“ vairāk apzīmē baznīcas iekšējo dabu, bet „oikumenisks“ — viņas izplatību, vienības saiti.

Patiesais oikumenisms ietver sevī gan katolicismu, gan arī protestantismu. Kristū ir latents oikumenisms, kas šobaltdien vēl nav realizējies. Katrs kristīgais veidojums glabā sevī garīgās mantas, kurām jāklūst par vispārīgu īpašumu. Jāatraida modernais liberalisms, kas redz baznīcu itin visur, kur tik vien manams Dieva gars, kaut vai, piemēram, pie turkiem. Tā būtu tolerance, kas pilnīgi iznīcinātu Jaunās derības baznīcas jēdzienu. Katrā baznīcā ir savi laikmetīgi elementi. Kas, piemēram, 16. g. simtenī bija nepieciešams, tas 20. g. simtenī varētu būt par kavekli. Mēs vienību meklējam garīgajā katolicitātē, kas bija Kristū. Nevienai baznīcai nav visa patiesība. Vienību arī nevar panākt ar kompromisu vai ar spaidiem, bet tikai ar brīvu labprātīgu sadarbību.

Meklējumi pēc visu aptvērēja vienības principa saskatāmi filozofu sistemās, lielu karavadoņu imperialistiskajos centienos un panākumos, arī dažādo reliģiju ekspansijas tieksmēs. Visi tie ir cilvēku mēģinājumi. Tiem pretī mēs nostādām oikumenitāti, kas nāk no Dieva pie cilvēkiem. Jau pie Vecās derības praviešiem varam runāt par Dieva dotu kopības ideju. Vecās derības Dievs meklē cilvēku, nevis cilvēks Dievu. Jahve jautā cilvēkam paradīzes dārzā: kur tu esi? (Gen. 3, 9). Pra-

vieši grib atsvabināt savu tautu no reliģijas, t. i. no cilvēcīgajiem meklējumiem.

Kristus ir jaunā kopība dīglī, varētu sacīt — baznīcas protoplasmiskā stadija. Senā katoliskā baznīca pamazām kļuva par iestādi. No vienas puses, tā bija vēstures nepieciešamība, bet, no otras puses, drīz vien kļuva redzams, ka āriņā institūcija apspiež garu. Radās katoļu baznīcā sektas, kas tomēr oikumenitāti nevarēja panākt. Ar laicīgu varu tas, protams, arī nemaz nav iespējams. Sektas, varētu teikt, bija pirmo 15 gadsimtu protestantisms. 16. gadsimta vīri atgriezās pie Dieva vārda, lai atjaunotu kristietības pirmatnējo veidu. Tridentas koncils viņus anatematizējis, un Romas baznīca līdz šim šo anatemu nav atsaukusi. Reformatori īstenībā bija patiesie katoļi. Vislabāk mēs gribētu būt evaņģeliski-katoliska baznīca. Mēģinājumos atjaunot pirmatnējo kristīgo vienību bijušas dažādas pakāpes. Vēlākais mennonīts Džons Smiss (Smith) atnāca uz Hollandi, lai dabūtu pilnvaru kristīt. Kad neviens viņam to nedevis, viņš kristīja sevi pats. Tas ir radikālā protestantiskā individualisma piemērs. Tam pretī stāv katolicisma uniformitate. Neviens neskuma vairāk par baznīcas sašķelšanos kā Lutērs un Kalvins paši. Tomēr pirmajā vietā viņiem stāvēja tīrais, nevilgotais evaņģēlijs. Zināmu katolicisma veidu redzam 17. g. s. protestantismā; tikai noteicējs princips te nav pāvests, bet ortodoksijas mācība. Protestantisma atdzimšanas mēģinājumus referents saskata Šleiermacherā un K. Bārtā.

Mūsdienu oikumenisms savā saturā ir kaut kas vairāk nekā kopīga ticība un satversme. Pēdējās ir tikai oikumenisma ārējās liecinieces. Jānāk laikam, kad būs kopīga ticība un zināmas kopīgas satversmes pamatlīnijas. Kompromiss būtu cilvēku radītā vienība. Kalvins raksta kardinalam Sadoletam, ka neviens cits nevarot radīt vienību, kā tikai Kristus pats.

Oikumenitates meklēšanas pamats ir Jaunā derība. Mūsu vidū jāaug Dieva valstībai, un oikumenisma uzdevums ir veicināt Dieva valstības augšanu. Ar prieku var konstatēt, ka vairojas lietas, kas mūs vieno, samērā ar tām, kas mūs šķir. Varbūt reiz nāks laiks, kad konfesijas piederēs vairs tikai baznīcas vēsturei. Dievs grib vienību, un mums, cilvēkiem, tā vajadzīga. Tā ir vienkāršā vēstures filozofija, bez kuras es nevaru būt Kunga Jēzus Kristus kalps.

Par baznīcu anglikāņu teoloģijā runāja Eksiteras (Exeter) dekans Dr. Kāpinte (Carpenter). Viņa priekšlasījumus, diemžēl, varēju noklausīties tikai pa daļai. Tāpēc saturu atstāstīšu pēc viņa sastādītajām tezēm, kas bija seminara dalībnieku rīcībā.

I Bībele un baznīca. Anglikāņu baznīcas ticības apliecība ietverta pazīstamajos 39 artīkulos, kurus parlaments apstiprināja 1571. gadā (tie par jaunu rediģeti 1928. gadā, bet parlaments šo jauno redakciju nepieņēma). 6. artīkuls saka, ka Sv. raksti satur visu, kas mūsu pestīšanai vajadzīgs, un ka tas, kā Svētos rakstos nav, vai ko nevar pierādīt (prove) ar Sv. rakstiem, nevar pretendēt būt par ticības artīkulu. Baznīca lieto bībeli savos ikdienas dievkalpojumos (liturģiskā epistulu un evaņģeliju lasīšanā, katru dienu 4 lekcijas; psalmu grāmatu responsorijās izlasa mēneša laikā; ikdienas evaņģeliju liturģiskie dziedājumi). Mēs, anglikāņi arī pamatojamies uz bībeli, bet kritiski, jo neuzskatām to par nemaldīgu. Mēs sākam ar baznīcu, bībeles dzīvo balsi, un, izejot no tās, atsaucamies uz bībeli. Bībele ir apelācijas instance; tā pārbauda un apstiprina to, ko baznīca sludina. Vispār atzīta maksīma ir: baznīca māca, bībele pamato. Tādējādi mēs uzskatām Dieva vārdu par turpinājošos (continuous) sludinājumu un nejutām spraiguma starp bībeli un baznīcu, kā tas ir kontīnentalajā teoloģijā. Arhibīskaps karalīm pie kronēšanas pasniedz bībeli kā vissvarīgāko lietu pasaulē. Atklāsmes dzīvā balss ir baznīca. Mēs atzīstām īnspirāciju kā Svētā Gara darbību gan Sv. rakstos, gan arī baznīcā, bet oficiālā īnspirācija defīnejuma mums nav. Bībeles izskaidrošanai plaši tiek lietātas kritiskas metodes. Piemēram, visus 4 evaņģelījus kā vēstures avotus nevērtē vienādi; atsevišķas bībeles grāmatas tiek dažādi kvalificētas. Tomēr bībeles kritikai neuzticās neierobežoti.

II Anglijas baznīca; (A) katoliskais aspekts. Anglikāņu baznīcu dažkārt uzskata par tiltu no katolicisma uz protestantismu (bridge church). Šis salīdzinājums nav gluži pareīzs, jo anglikāņu baznīca negrib būt tilts kādas citas baznīcas sasniegšanai. Tomēr tā glabā sevī kā katolicisma, tā arī protestantisma elementus. Papriekšu apskatīsim mūsu baznīcu no katoliskā un tad no evaņģeliskā viedokļa.

Mēs uzskatam sevi par to baznīcu, ko 6. un 7. g. simtenī dibinājuši Romas un ķeltu misionāri Kenterberijas Augustina vadībā. Uelsas baznīca Anglijas rietumos pat grib būt vēl vecākās britu baznīcas turpinājums, kuru, kā teika stāsta, esot dibinājis Arimatijas Jāzeps. Reformācijas laikā Anglijas baznīcā vērojami divi virzieni: antipapalistisks un nepapalistisks. Baznīcas katolisko virzienu pastiprināja 19. g. s. sākumā, t. s. Oksfordas kustība (Tractarian movement) Nūmena (Nevman) un Paseja (Pusey) vadībā.

Mēs gribam būt katoliski, pirmkārt, zīmējoties uz ticību, kuru uzskatam par dārgu pagātnes mantojumu. Viens no mūsu pārmetumiem Romas katoļiem ir tas, ka viņi „pie ticības pielikuši klāt“. Mēs lūkojam apvienot pagātnes autoritāti ar jaunu uzskatu brīvību. Tāpēc arī mūs kritizē no abām pusēm, kā katoļi, tā arī protestanti.

Otrkārt, gribam būt katoliski arī satversmes jautājumā, proti, paturam bīskapa amatu un apostolisko sukcesiju. Episkopats mums šķiet vajadzīgs kā saite ar pagātni, ar tagadnes kristietības lielāko daļu un ar nākotni. Mēs tajā redzam drošu kanāli, pa kuru mums ir daļa pie žēlastības un pareizās ticības. Bīskaps nepieder pie baznīcas esse, bet gan pie viņas bene esse. „Visos apstākļos pestīšana jāmeklē baznīcā“, tā mēs pozitīvi parafrāzētu pazīstamo Cipriāna izteicienu „Extra ecclesiam sales nulla“. Sakramentus lietājam kā žēlastības līdzekļus, kas mums pastāvīgi tiek dāvāti mūsu Tēva namā. Sakramentu skaitu baznīca nav autoritatīvi fiksējusi: lietājam 7 katoļu sakramentus, bet mēdz runāt arī par „5 pārējiem sakramentiem“.

III Anglijas baznīca; (B) evaņģēliskais aspekts. Reformācija Anglijā pēc mūsu uzskatiem ilgusi no 1530. līdz 1662. gadam. Tā pamodināja nacionalās jūtas, kurām pievienojās zināmas antiklerikalas un antikatoiskas tendences, arī drusku neiecietības, izpostīšanas kāres un pasaulīguma, bet visumā šī reformācija tomēr bija reliģiska kustība. Tā Anglijā pieņēma mērenu formu un nepārrāva saites ar pagātni. Baznīca gribēja sevi padziļināt ar jauno mācību un bībeli, kas tagad bija kļuvusi pieejama. Tagadējā Anglijas baznīca ir reformācijas kopība, bez pāvesta, nacionāla un gatava pieņemt jau-

nas atziņas. Mūsu baznīcā ir noteikti antipapalistisks protestantiskais spārns un modernistiskais spārns, kas prasa jaunus formulējumus.

IV Baznīca un valsts. Nav īpaša likuma, kas būtu padarījis Anglijas baznīcu par valsts baznīcu. Baznīca ir vecāka par valsti, un valsts no savas puses baznīcu atzīst. Indriķis VIII (1509.—1547.) pārtrauca sakarus ar pāvestu un pakļāva kleru sev. Stāvoklis kļuva vieglāks karalienes Elizabetes un Stjuartu dinastijas laikā (1558.—1688.), kaut gan tiekšanās pēc vienības noveda pie neiecietības, kuras dēļ daudzi aizgāja pie konformistiem.

Šolaiku grūtības ir tās, ka monarchs darbojas caur parlamentu, bet daudzi parlamenta locekļi nav baznīcas cilvēki. Pēc likuma monarchu kronē Kenterberijas archibīskaps, tā tad viņam jābūt sakarā ar baznīcu. Baznīcas sapulce (Convocation) vēsturiski ir daļa no parlamenta. Baznīcas likums ir zemes likums. Valdība iecel bīskapus, dekanus un citus baznīcas darbiniekus. „Prayer book“ ir daļa no parlamenta pieņemtās Uniformitates akta (Act of Uniformity 1661. g.) Praktiskajā dzīvē baznīcai ir sociāls prestižs (kas tagad gan mazinājas) un pastorālā priekšrocība, ka tā var griezties pie katra pilsoņa (jāievēro, ka Anglijā katra māja pieder pie kādas baznīcas draudzes). Šādas attieksmes ar valsti baznīcai bieži ir par kavekli, un tā vēlas vairāk brīvības. Bet nacijai tas ir ieguvums, būt sakarā ar baznīcu, un daudzi no mums domā, ka pašreizējos apstākļos pašas baznīcas brīvības interesēs nebūtu labi šīs saites pārraut.

V Anglijas baznīca un nākotnes baznīca. 17. g. simtenī Anglijas baznīca uzturēja sakarus gan ar Romu, gan arī ar neepiskopalistiem. Vēlāk attieksmes atsala, un 19. g. simtenī radās izolācija, pat naidīga izturēšanās. Tomēr arī tai laikā bijuši mēģinājumi nodibināt sakarus ar Romu, ar austrumiem un ar protestantiskajām baznīcām. Tagadējā viedokļa sākumi meklējami 1920. gada Lambetas konferences „Uzsaukumā visām kristīgajām tautām“. Tagad Anglijas baznīcas izturēšanās ir pilnīgi oikumeniska. Mēs vairs nesapņojam par pasaules atgriešanu pie anglikanisma, tikai ceram, ka anglikanisms ar savu noteikto stāvokli un savu īpašo pieredzi varēs

no savas puses ko sniegt lielajai, patiesi katoliskajai nākotnes baznīcai. Pastāvīgi notiek sarunas šādas vienības virzienā, īpaši ar neepiskopalistiem. Tomēr Anglijas baznīca apzinās kā pareizticīgās, tā arī Romas katoļu baznīcas eksistenci un nozīmi.

Pašam seminara vadītājam prof. A. d. Kellera m bija paredzētas 2 stundas tematam „Baznīcas un valsts autoritāte“. Tai vietā viņš vadīja domu izmaiņu (Arbeitsgemeinschaft) par pašreizējo oikumeniskās problēmas stāvokli. Pirmajā stundā, kuru varēju noklausīties, viņš uzstādīja jautājumu: Vai oikumeniskā kustība ir bībiski pamatota? Konstatējis, ka te domstarpību nav, Kellers jautāja tālāk: Kādi ir protestantisma, resp. baznīcas sašķelšanās cēloņi? Vai šī sašķelšanās beidzot novedīs pie baznīcas izbeigšanās (Aufhebung)? Viņš aizrādīja sevišķi uz grūtībām, kādas baznīcas šķelšanās rada misijas laukā. Debašu dalībnieki dažkārt novirzījās no temata (tā jau debatēs parasta lieta!), un pirmā stunda vēl nekādu kaut cik skaidru rezultātu nedeva. Turpinājumu, diemžēl, nedzirdēju. Tikai pēc manas aizbraukšanas sāka lasīt Lindrots un Turneizens.

Oikumeniskais seminars teoloģiskā darba vēsturē ir kas pavisam jauns. Tas pagaidām vēl ir tikai mēģinājums atrast dažādām konfesijām kopīgu teoloģisku valodu. Ka tas ir grūts uzdevums, to mēs saprotam visi. Mums tomēr jātic, ka tas iespējams, jo šāda ticība ir oikumenisma nepieciešamais reliģiskais priekšnoteikums. Atsevišķos referatos šī doma izpaužas dažādā veidā un mērā. Bet svarīgāks par daudzām teoretiskām atziņām ir oikumeniskais gars, un arī šai ziņā mēs nepalikām gluži tukšinieki. Novērtējot notikušo seminaru no šī viedokļa, liekas, ka ne mazāk svarīga par teoloģiskajiem ierosinājumiem bija iespēja personīgi iepazīties ar citu tautu un baznīcu tagadējiem un topošiem baznīcas darbiniekiem. Daža laba te nodibinājusies draudzība turpināsies tālu pāri īsajam seminarā pavadītajam laikam. Kā tas bieži ir mazumā, tā tas, varbūt, parādīsies arī te lielumā: caur cilvēku tuvumu Dievs mūs ved savā tuvumā.

SKOLA UN PEDAGOĢIJA

V. Isaks,

Valsts Jāņa Cimzes ģimnazijas tic. māc. skolotājs Valkā.

Ticības mācības stunda ģimnazijas IV klasē

Viola: Mk. 1, 14; 6, 17—20 (cf. Mt. 14, 3—5); Mt. 11, 2—19 (cf. Lk. 7, 18—35). Flavija Jozefa ziņas par Jāņa apcietināšanu.

Temats: Jēzus un Jānis Kristītājs.

Iepriekšējās piezīmes. Jānis Kristītājs kā savdabīga Jēzus laikmeta personība ar savām stingrajām grēku nožēlas un tikumiskās dzīves atjaunošanas prasībām klasei jau ir pazīstams sakarā ar Jēzus pirmo parādīšanos atklātībā. Vielas iztirzājumā vērība piegriezta reliģiski etiskiem momentiem, bet kā galvenais mērķis izraudzīts reliģiski vēsturiskais moments: Jēzus personas un mācības salīdzinājumā ar Jāni Kristītāju rādīt divas pretējās mentalitātes, kas izpaužas Vecās Derības baustībā un Jaunās Derības evaņģelijā.

Situācija.

Jaunās Derības teksts, papildināts ar Flavija Jozefa ziņām par Jāņa Kristītāja apcietināšanu, spilgti rāda pravieša likteni (salīdz. ar Jeremiju). Glēvā, bet arī reizē varmācīgā Hēroda Antipas (Heroda Lielā dēla) ieslodzīts Macheras cietoksnī, Jānis redz savu ārējo darbību pārtrauktu. Bet ne par savu personu ir pravietis noraizējies, viņam rūp sava misija (metanoia, tiesa, Mesija, Dieva valstība). Caur saviem mācekļiem viņš saņem ziņas no ārienes par notikumiem, kas viņā modina gan lielas cerības, gan arī dziļas šaubas. — Jāiegūst skaidrība!

Jāņa Kristītāja jautājums un Jēzus atbilde.

Jēzus atklātās darbības pirmie lieli panākumi un viņa sekotāju sajūsmas saucieni ir aizskanējuši jau līdz pat Macheras cietoksnim. No saviem mācekļiem Jānis Kristītājs dzird, ka Jēzus tāpat sludina kā viņš ir sludinājis: „Atgriežaties no grēkiem, Dieva valstība ir tuvu klāt pienākusi.“ Kā apstiprinājumu tam, ka gaidami lieli notikumi, Jēzus sajūsminātie sekotāji saredz brīnumos (dziedināšanas) un daudzu, šķietami grēkos

pazudušu cilvēku iekšējā atdzimšanā (piemēri!). — Vai tiešām pats Mesija?

Bet tajā pašā brīdī mostas arī dziļas šaubas, jo par cik pirmajā mirklī ir licies, ka Jēzus ir tas pats „spēcīgākais“, kam bija nākt pēc Jāņa, par tikpat daudz viņš ir, dziļāk ielūkojoties, gluži pretējs tam, par kādu Mesiju ir sludinājis Jānis un kādam Mesijam viņš ir dedzis savā ticībā un pārlicībā.

Kā izskaidrot un savienot to, ka vieni un tie paši vārdi par atgriešanos un Dieva valstības tuvumu Jāņa mutē skan kā pazudinoši draudi („jau cirvis pielikts kokam pie saknes“, „jūs odžu dzimums, kas jūs mācījis izbēgt nākamai dusmībai“...), bet no Jēzus lūpām skan kā augšamcelšanās zvani („atgriežaties no grēkiem un ticiet uz e v a ņ ģ e l i j u“, „nākat pie manis visi, kas esat bēdīgi un grūtsirdīgi“ etc.)? Kur paliek Dieva sods un taisnība, ja Dieva valstība tiek pasludināta cilvēkiem, tādiem, kādi tie patlaban ir (salīdz. makarismus), ja dziļi grēkos grimušam tiek pasludināta Dieva žēlastība, bet ne sods (piemēri)?

Šīs principāli dziļās šaubas atrod formulējumu jautājumā, ko Jānis uzdod caur saviem mācekļiem Jēzum: „Vai tu esi tas, kam būs nākt, vai mums būs citu gaidīt?“

Un Jēzus atbilde? Tās saturs ir ņemts no pravieša Jezajas (Jez. 35, 5—10; 61, 1), kur varenās un krāšņās ainās tēlots mesiāniskais laikmets. Ar to Jēzus ir gribējis vērst jautātāju uzmanību uz to atjaunoto, kā miesīgi, tā garīgi apskaidroto dzīvi, kas atverās kā brīnums daudziem, kuri caur Jēzu ir savā dzīvē izjutuši Dieva tuvumu un mīlestību. Tādēļ svētīgs tas, kas pie viņa neapgrēcinājas.

Kādēļ Jēzus atklāti nepasaka: Es esmu Mesija? Dieva valstības realizēšana ir paša Debesu Tēva lieta un velti būtu tajā ar varu lauzties. Tas paliek Dieva noslēpums, bet viņam — Jēzum — pašam jābūt gatavam, ja tas būs Tēva prāts viņu izraudzīt šim uzdevumam — būt par Mesiju.

Mēs nezīnam, vai Jāni šāda atbilde apmierināja.

Lielākais no praviešiem evaņģelija gaismā.

Šis augšā minētais jautājums dod iespēju Jēzum noskaidrot savu stāvokli attiecībā pret Jāni Kristītāju un arī pret visu vadošo sabiedrību.

Vispirms viņš apkārt stāvošiem laudīm atgādina par Jāni to, kam viņi paši ir bijuši liecinieki un par ko viņi visi, Jēzu līdzī ieskaitot, ir vienās domās. Tā ir dziļa godbijība par Jāņa tikumisko skaidrību, patiesības mīlestību un par viņa pārliecības noteiktību (piemēri!).

Bet šim vispārējam Jāņa novērtējumam Jēzus pieliek vēl klāt savu novērtējumu. — Jānis ir lielākais no praviešiem, jo viņam bijis lemts būt par jaunā laikmeta heroldu (cf. Mal. 3. 1...), bet tūlīt, tanī pašā elpas vilcienā seko nākošie vārdi — „bet mazākais Debesu valstībā ir lielāks par viņu“. Jaunajā laikmetā un Dieva valstībā cilvēka stāvoklis un vērtība tiek noteikta pēc pavisam citas mērauklas ne kā Vecajā Derībā. Tur nav miesas nicināšanas, bet ir kaislību apvaldīšana, tur nav naida pret grēcinieku, bet ir žēlastība, tur nav vienaldzības pret laicīgām vajadzībām, bet brālīga iejūta un tuvāku mīlestība, tur nav bailu no soda, bet ir pilnīga bērna pašlūgība uz savu Tēvu.

Tiešām atšķirība starp Vecās un Jaunās Derības svētbijību ir tik liela, ka lielākais no vecā laikmeta vīriem ir mazāks par mazāko, kam satiksmē ar Jēzu ir notikusi žēlastība klūt par Dieva bērnu. Vecā Derībā augstākais stāvoklis ir būt par Dieva kalpu, Jaunajā Derībā arī tas mazākais ir Dieva bērns. Pie šīs pašas reizes Jēzum ir izdevība nodot spriedumu par sava laika biedru izturēšanos. Tie nav sapratuši ne Jāni, ne Jēzu un palikuši tie paši, kas bijuši pirms šī žēlastības laika atklāšanās. Tikai pulciņš Dieva gudrības bērnu Jēzu ir sapratuši.

I z c i l i e m o m e n t i. Kā pēdējais no Vecās Derības praviešiem Jānis sevi uzskatīja par ceļa sagatavotāju Mesijam, bet, kad tas tiešām nāca, Jānis to nepazina (salīdz. Jāņa ev. 1,5—12). Kādēļ? Mesija Jēzus personā radikāli atšķīrās no tradicionāla uzskata (ne valdnieks, ne soģis, bet kalps, Dieva tuvuma un žēlastības nesējs, Pestītājs).

Jēzus uzskats par savu misiju un Dieva valstību ir tāds, ka pēdējās tuvumu apliecina daudzu cilvēku miesīgi un garīgi atjaunotā dzīve, kur mīlestība sasienu brūces un cēriba aust izmisušās sirdīs. Arī viņa nopelns pie šīs atjaunotās dzīves ir nenoliedzams, bet tās dziļākā būtība ir un paliek neizprotamā

Dieva žēlastība. Kas no Jēzus mācas kopt brāļu mīlestību un turēt bērna prātu pret Dievu, tas kļūst svētīgs, jo bērns, kaut tas arī ir vismazākais, ir tuvāks Tēvam ne kā lielākais no kalpiem, un „brīdis, kur daudzi par bērniem kļūst, ir lielāks kā varoņu laiki“. — Šīs atziņas praktiskās konzekvences parādās iekš tam, ka pretēji Jāņa askētiskam dzīves veidam, viņa bargajiem draudiem un viņa socialo izturēšanos, kas jau robežo ar mizantropismu, Jēzus ir dzīves apliecinātājs, evaņģeliju sludinātājs un uzturas ļaužu vidū, visvairāk pie nabagiem, grēciniekiem un slimiem, lai tos darītu bagātus, labus un veselus.

U z d e v u m i. Jāņa Kristītāja jautājums „Vai tu esi tas kam būs nākt, jeb vai mums būs citu gaidīt“, ir aktuāls arī mūsu dienās (vērtību pārvērtēšana pēckara gados). Savāda vēstures liktenība: Vecās Derības tautai visas ilgas bija vērstas uz Mesiju, bet kad tas beidzot nāca, tā viņu neatzina. Vai mēs savos meklējumos velti un lieki neklaudevām pie durvīm, kuras jau sen ir atvēris mūsu Pestītājs?

Vai vientuļnieku un mūku dzīves ideāls attaisnojas Jēzus evaņģelijā (cf. M. Lutera un evaņģeliskās baznīcas viedoklis)? Vai masas, vai individi ir jauno laikmetu nesēji?

G R Ā M A T U A P S K A T S

Prof. K. Kundziņš — **Charakter und Ursprung der johanneischen Reden** (Jāņa evaņģelija runas, to īpatnējais raksturs un izcelšanās). Latvijas universitātes izdevums. 1939. g. Prof. K. Kundziņš sniedzis šinī gadā Jaunās Derības teoloģiskai literatūrai no sava specialā pētniecības lauka — Jāņa evaņģelija vērtīgu rakstu, kas katrā ziņā izpelnīsies ievērību. Ārzemju laikrakstos recenzijas par to gan līdz šim nav parādījušās. Raksts iespiests mūsu „Universitātes Rakstos“ (Teoloģijas fakultātes serijs I 4. no 185.—301. lappusei, vācu valodā ar autora paša latviešu satura atreferējumu). Autors te nodarbojas ar grūto problemu, kā izskaidrojams Jēzus runu īpatnējais raksturs Jāņa evaņģelijā, kas tik savdabīgā kārtā atšķiras no runām sinoptiskajos evaņģelijos, un kā būtu domājama viņu izcelšanās. Savā pirmajā lielākajā darbā par Jāņa evaņģeliju („Topoloģiskā tradīcijas vieta Jāņa evaņģelijā“, 1925. g., doktora disertācija, iespiesta arī vācu valodā) prof. K. Kundziņš aplūkoja pie vietām saistītas tradīcijas Jāņa evaņģelijā, kas runā par Jēzus darbiem (par notikumu kāzās Kānā, slimnieka dziedināšanu pie Betesdas dīka, Lacara uzmodināšanu Betanijas tuvumā u. c.) un atzina tās par tādām, kas veidojušās vai izcēlušās pirmdraudzē minētajās vietās.

Še viņš piegriežas Jēzus runām un izteic oriģinālu uzskatu par to izcelšanos un veidošanos. Līdz šim kritiskie Jāņa evaņģēlija aplūkotāji uzskatīja tās (līdz ar visu evaņģēliju) vai nu par viengabalainu, kāda mistiski, prēmātiski noskaņota, — pa lielākai daļai — helenisma vai gnozes ietekmēta autora kompozīciju, kas uz Pāvila kristoloģijas dibinādamies to izveido tālāk (Jilichers u. c.), vai nu pieņēma tanīs kādu plašāku kodolu, kas jau bijis specifiski „johaneiska“ rakstura un kuru tad viens vai vairāki redaktori vēlāk papildinājuši vai pārstrādājuši. Prof. Kundziņš arī pieņem slāņus un, proti, divus galvenos. Bet viņš plašāko, kas satur dialogus, kuru rezultāts ir Jēzus nozīmes atziņa vai viņa apliecināšana par Dieva sūtīto, garās runas, pie tām pieskaitamas gan arī atvadišanās runas, tāpat arī prologu, uzskata par sekundāro slāni, kaut gan tas izteic — pēc autora vārdiem — dziļdomīgo „johaneisko“ dzīves un pasaules izpratni. Šīs runas, un dialogi, kurus autors raksturo sava darba sākumā (194.—209. lpp.) un pie kuriem viņš atgriežas tā noslēgumā (284.—291. lpp.) tomēr ir vairāk vai mazāk mākslīgi refleksijas darinājumi, viņi izteic pārdomas par Kristus būtību, raksturo atklāsmi, ko viņš nesis, kaut gan grib vest pie izšķiršanās un Jēzus apliecināšanas. Arī skatoties uz stilu tām trūkst pirmātnības, tur atkārtojas bieži stereotipi izteicieni, tās pieslejas pa daļai diatribes stilam. Tās neizteic pirmatklāsmes pārdzīvojumu, neplūst no reliģiski radošas dvēseles dziļumiem.

Tam pretim autors saskata pirmātnējo, pēc apjoma īsāko, slāni Jāņa evaņģēlija runās tā sauktajos „es vārdos“ t. i. izteicienos, kas iesākas ar „es esmu“ proti, tas un tas: jeb „es tas esmu“. Tie ir vārdi, kur Jēzus saka par sevi — es esmu pasaules gaišums, dzīvības maize, augšamcelšanās un dzīvība, labais gans, īstenais vīnakoks u. t. t. Tiem autors veltī sava apcerējuma lielāko un galveno daļu. Jau agrāk bija šie „es vārdi“ sevišķi apskatīti un griezta vērība uz to, ka tādi atrodas arī ārpus kristīgajā reliģiskajā literatūrā, kur dievi vai ķēniņi ar tiem izteic savu nozīmi un darbus, tā pazīstamajā Izidas himnā, kur šī dieve plaši saka: es esmu tā un tā, es esmu to un to darijusi vai daru to un to (teksts atrodams arī prof. Kundziņa raksta beigās). Nordens (rakstā „Agnostos Theos“) bij aplūkojis Jāņa evaņģēlija „es vārdus“ no stilistikā viedokļa un izteicies, ka te parādotes oriģinālu sakrālais stils un Jāņa runas esot teozofiski-gnostiski mistiska virziena produkts. Prof. Kundziņš plašā iztirzājumā salīdzina johaneiskos „es esmu“ (ego eimi) izteicienus ar līdzīgiem oriģinālu, helenisma, romiešu, mandaisma, indiešu un Vecās Derības (arī rabiņu) reliģiskajā literatūrā un nāk pie slēdziena, ka tanīs, neskatoties uz formālu līdzīgumu, izteicoties specifiski kristīgs gars un tie saturot kristīgus priekšstatus. Tās neesot mitoloģiskas runas, bet esot pretim līdzīgajām ārpus kristīgajām soterioloģiska rakstura, Kristus runājot par sevi kā par Pestītāju, kāds viņš esot citu labā, nododot sevi par citiem. Vistuvāka radniecība viņām esot ar Vecās Derības „es esmu“ izteicieniem, bet arī no tiem tās atšķiroties ar savu kristīgi-soterioloģisko raksturu un stila veidu. Autors aplūko arī diezgan plaši tos predikatus, ar kuriem Jēzus sevi apzīmē šinīs „es esmu“ iz-

teicienos — pasaules gaisma, dzīvības ūdens, labais gans, vīna koks u. c. un atrod te vairāk radniecības ar Veco derību nekā ar gnosticisma un mandaisma priekšstatiem, kur arī šie paši izteicieni bieži sastopami, bet piešķir tiem tomēr patstāvīgu kristīgu raksturu. Sikākā atreferējumā te nevaru ielaisties, interesentiem raksts pašiem jālasa, tik vēl reiz jāuzsver, ka tiklab stila, kā arī satura ziņā autors šinīs izteicienos konstatē īpatni „johaneisku“ kristīgu raksturu.

Šos „es esmu“ vārdus nu autors uzskata par Jāņa evaņģēlija pirmatnējo sastāvdaļu. Gan pats vēsturiskais Jēzus tos savā dzīves laikā nav teicis. Bet tie esot atklāsmes vārdi, kurus kāds pirmdraudzē esot saņēmis vizionari-pneimatiski sastopoties ar apskaidroto Kungu (in der visionär-pneumatischen Begegnung mit dem verklärten Herrn — 271. lpp.), kas no savas dievišķās godības runā ar saviem kalpiem. Pirmkristietības apustuļi, profeti un apokaliptiķi atradās sakarā ar paaugstināto Kristu un viņiem bija atklāsmes pārdzīvojumi. Tāda atklāsmes pārdzīvojuma jeb pārdzīvojumu rezultāts tad nu pēc autora domām ir tie izteicieni Jāņa evaņģēlijā, kas sākas ar „ego eimi“ (es esmu). Jāņa evaņģēlijā jau vispār runānot paaugstinātais Kristus. Bet šie vārdi ir pirmatklāsmes izpaudums, ko par citām Jāņa evaņģēlija runu daļām nevarot teikt. Līdzīgas formas un līdzīga rakstura vārdi esot vienīgi indiešu upanišādās, kur arī izteicoties pirmatklāsmē. Atklāsmes saņēmējs esot bijusi kāda Dieva apzēlota persona; kas tā bijusi, to autors neteic, bet gan laikam (wahrscheinlich) tā pati, kas rakstījusi Jāņa apokalipsē vēstules septiņām daudzēm; no viņas cēlušies arī daži šīs grāmatas izteicieni. Šie vārdi tapuši par draudzes tradīciju un izveidojušies tad par plašām gleznu runām. Uz to pamata tad kāds vēlākais apstrādātājs radījis mūsu tagadējo Jāņa evaņģēliju. Tas noticis varbūt Sirijā vai Austrumjardanas apgabalos.

Te nu var pacelt jautājumu: kāds apjoms ir bijis pirmatnējiem „es vārdiem“, kur tie beidzās, kur sākās tradīcijas tālāk veidošana, kas piešķirams evaņģēlija kompozītoram, kam tak bijis savs īpatnējs domu un ideju komplekss, kā rakstā teikts — t. s. „johaneiskais“? Uz to autors mums diemžēl nedod atbildes, varbūt arī nespēj dot, jo pēc lielākās pētnieku daļas novērojumiem Jāņa evaņģēlija stils un izteiksmes veids ir, atskaitot pārtraukumus un it kā sakaram nepiederošus iespraudumus stāstījumā, tik viengabalains, ka stilistiskā ziņā gan slāpus tur nebūs iespējams nošķirt. Autors dibina savu šķirošanu uz reliģiskas intuícijas: kas reliģiski spēcīgāki teikts, kur īsos, pregnantos vārdos izteikta Jēzus nozīme, tas ir primārais, kur ir refleksijas, apceres pamācības, tur ir sekundāra izveidošanās. Pret šo principu kā tādu jau nav ko iebilst, bet būtu bijis interesanti zināt, cik tālu pēc autora domām sniedzas primārais un kur sākas sekundārais piem., gleznu runās par labo ganu un par īsto vīna koku. Gleznai par Jēzu kā vīna koku jau liekas būt maz nozīmes bez pamācības, ka zariem jāpaliek viņā; tikai tad tie spēs nest augļus. Pie Jēzus kā labā gana jau pieder tas, ka viņš pazīst savas avis un tās viņu pazīst un — pirmkristietības uztverē — arī tas, ka viņš savu dzīvību nodod par savām avīm. Kas nu šinī runā

ir sekundarie elementi? Gribētos autoram arī jautāt, vai viņš tikai viņa pārrunātos „ego eimi“ izteiciemos redz Jāņa evaņģelija reliģiski primaros elementus. Kā vērtēt tādus vārdus kā: „Tik ļoti Dievs pasauli mīlējis u. t. t.“, vai „Kas tic viņam, netiek tiesāts“ — 3,18, vai „Kas manus vārdus dzird un tic tiem — tam ir mūžīga dzīvība u. t. t.“ 5,24? Pēdējos jau bez gleznas ir izteikt tas pats, kas gleznā, kur Jēzus apzīmēts par Dzīvības maizi. Vai autors uzskata Jēzus izteicienu: „Es un Tēvs esam viens“ par primari reliģisku, saprotams, kristīgi primaru? Kā viņš vērtē Jēzus atva-dīšanās runas (piem.: mieru es jums atstāju, savu mieru es jums došu). Varbūt cienījamais autors turpmāk plašāki un noteikti, Jāņa evaņģelija ru-nas analizēdams, par to izteiksies. Tagad it kā darba saturs gluži neat-bilst viņa virsrakstam: Jāņa evaņģelija runas u. t. t. Apskatīti sikāki ir tikai „ego eimi“ vārdi. Jeb varbūt autors ir iepriekš nodomāto virsrakstu mainījis? — Pa starpam ir iznākusi Ed. Šveicera grāmata: Ego eimi... Die religionsgeschichtliche Herkunft und theologische Bedeutung der johannei-schen Bildreden,“ Getingenā 1939. g., kas apskata to pašu tematu.

Prof. Kundziņa lielais nopelns ir, šķiet, tas un par to jāizsaka viņam pateicība, ka viņš noteikti izcēlis augšminēto izteicienu un runu speciali kristīgo raksturu. Līdz šim kritika nostādīja viņus vairāk vai mazāk reli-ģiskā sinkretisma plāksnē, saskatīja viņos mistiskā gnosticisma vai man-daisma ietekmi. Cits jautājums ir, vai viņi nav radušies pretstatā pret gnosticismu vai tām domām, kas vēlāk attīstījušās mandaismā. Varētu jau paceļt diskusijas par prof. Kundziņa kunga izteiktām domām, ka priekšstati par Jēzu kā pasaules gaismu, dzīvības maizi, labo ganu, īsto vīnakoku kopā ar attiecīgajiem soterioloģiskajiem predikātiem radušies pneimatiskas ska-tes ceļā. Pirmatklāsme apustuļiem u. c. bija augšamceltā Kristus pārdzīvo-jums, dzīvs sakars ar viņu, pestīšanas spēks, kas izgāja no viņa un viņa nāves. To tad varēja izteikt dažādi, dzīvā Kunga nozīmi ietērt dažādos gleznainos priekšstatos kā dzīvības maize, labais gans u. t. t. Varbūt, ka daži priekšstati dibinās arī uz paša vēsturiskā Jēzus izteicieniem, kas ru-nājis par sevi un savu nozīmi. Saprotams, ka tagadējie „es vārdi“ Jāņa evaņģelijā formulēti no sakara ar dzīvo Kristu. Bet savādi ir, ka daudzi no tanīs minētajiem priekšstatiem kā gaisma, vīna koks, gans sastopami arī tā laika judiskajā un gnostiskajā mistikā, arī mandaismā, pie kam gan ir jautājums, vai viņa sākumus var datēt pirmajā gadu simtenī pēc Kristus. Varbūt ievēribu pelnā tomēr Ed. Šveicera rakstā „Ego eimi“,*) kas radies blakus prof. K. Kundziņa darbam un iespiedumā iznācis drusku agrāk, iz-teiktās domas, ka gleznu runās Jēzus nostādīts kā dzīvības maize, gaisma, vīna koks u. t. t. pretim tam, ko pasaule un arī gnostiskā mistika par tā-diem uzskatīja, viņš ir dzīvības maize u. c. pavisam citāda, pārpasaulīgajā, skaidrās dzīvības, neiznīcīgās būtības sferā. Tā Jāņa evaņģelījs ir anti-gnostisks un antimistisks, kaut gan viņš pieslejas gnostiski-mistiskiem ter-miņiem.

*) Ed. Šveicera raksta salīdzināšana ar prof. Kundziņa darbu būtu gan interesanta, bet novestu šeit par tālu.

Par literariskiem slāņiem Jāņa evaņģelijā, resp. par redakcionāliem pārveidojumiem neņemos spriest, jo neesmu šinis jautājumos iedziļinājies. Katrā ziņā prof. Kundziņa domas par „ego eimi“ vārdu pirmatklāsmes raksturu ir oriģinālas un attīstītas ar viņam piemītošo skaidrību un konsekventi.

J. Rezevskis.

Mācī mums lūgt! Lūgšanas rīta svētbrižiem skolās sakopojis cand. theol. Arn. Lūsis. Zemnieku domas izdevums.

Lūgšanu grāmatas sacerētāji šoreiz nāk no skolotāju aprindām, tie ir Rīgas Čiekurkalna pamatskolas pārzinis Pēteris Džindža (79 paraugi) un Rīgas Pētersalas pamatskolas pārzinis Hermanis Kreicers. (35 p.). Mazliet talkā, vai vismaz ciemos nākuši arī divi no mācītāju kārtas, pats sakopotājs cand. theol. Arn. Lūsis (5 p.) un prof. Kārlis Kundziņš (5 p.).

Grāmatai glīts ietērs un zīmīgs virsraksts: katrs skolotājs, kas lūgšanas grāmatu lasīs, tiešām gribēs ko mācīties, vai nu gūt kādu jaunu ierosinājumu no satura bagātībām, vai redzēt kādu labu paraugu, kā runāt uz bērniem rīta svētbriidī, vai pie gadījuma, ja steigas vai rēpju dēļ pašam nav radies īstais vārds īstajā briidī, pat vienu otru gabaliņu nolasīt bērniem priekšā. Tai cerībā, ka arī bērnu domas būs pie lasītā klāt, un tās neskraidīs apkārt kā draiski zvirbulēni. Sakarā ar visu to lasītāju prasības nebūs mazās: viņi gribēs, lai šis iespīestās lūgšanas patīesām nāktu no sirds, nevis no prāta vien kā citās mācību grāmatās; viņi prasīs stingru viengabalainību uzbūvē, īsu kodolīgu, spilgtu izteiksmi, it sevišķi viņi vēlas to, vai viss teiktais atbilst skolēnu garam un spēī to saistīt. Lai to pīldītu, tad lūgšanu grāmatas autoram jābūt ir īsti ticīgam cilvēkam, ir savā apjomā īstam māksliniekam, ir īstam audzinātājam. Tā nu īznāk, ka sarakstīt vienu īsti jauku skolas lūgšanu laikam gan būs daudz grūtāki, nekā laist tautā veseli divi duīī viskošāko lirisko dzeju. Tāpēc šo grāmatu mēs, skolotāīī, nevētīsim pārāk sīvos kritikas vēījos, kaut arī par mūsu cīlti mēīdz teikt, ka mēs esot pārāk čakli vēītīīī un vēl katram arvienu esot savs „zobu bakstamais kabatā“. Nemsim vērā to, ka daudz lūgšanas, kas konkretajos skolas apstākļos un tieīī no pašu audzinātāju mutes īzklausīīās sīrsnīīī, pārīīecīīnoīī, ārpus īīiem apstākļīīem, bez runātāja personīgās klātībūtīīes, grāmatā īspīīestas var līīkties diezgan bāīas un mazīsaturīīgas, jo vēītība, kas tām piemīta bīīja konkreta, vienreiīzēja, nevis vispārīga.

Plaša, tāla skatīīena, reliģīīoza pārdzīīvojuma dziļuma, spēka un īpatības mēs īīnīī kopojumā manīīsim mazāk, bet tanīī vietā atkal citas vēītības, kas ļaumatīīei tikpat nepīīecīīesamas, īzceļas skaidrāk: dzīīntenes mīīlestība, darba prieks un pīīenākuma apzīīņa, gāīīša ticība dzīīvei.

Sacerētāīīem nevarām daudz pārīīmest, ja Bīībeles teksta domas nav visur īzmantotas visā dziļumā; dažreiīz gan to varēja darīt, jo teksta domas, kaut arī dziļi dziļās, tomēr bīīja tik skaidras, ka tās saprastu arī skolēni. Tā, pīīemēram, ir ar tekstu „Ja tu esi mans“ (sk. 140. lpp.). Te

no sākuma liekas, ka sacerētājs (A. Lūsis) nupat, nupat teiks īsto vārdu, bet tīri nemanot viņš jau aizgājis citu ceļu, ir jau ievirzījies mierīgās parastās pilsoniskās reliģijas gultnē un no vientuļās šaubu nomāktās dvēseles cīņām, šaubām, traģisma, tīcības uzvaras un iekšējās apskaidrības no visa tā, kas redzams pašā psalma tekstā, te nav palicis pāri ne vēsts, kaut gan varēja rādīt bērniem to un tie tomēr saprastu. Apsveicami, ka autori pamatā centušies likt visbiežāk Bībeles tekstus, kaut arī attiecība starp šo tekstu un autoru vārdiem ne vienmēr ir ciešas. Šie svētvārdi jau pašā sākumā piešķir brīdim īsto nopietnību, rada bērnos svētceres noskaņu. Varam likt pamatā arī citus tekstus, bet tikai tad, ja tie ir noteikti reliģioza gara, ja tie runā par Dievu, vai domā kādu mūžības domu. Ja turpretim liek pamatā tādu teicienu, kam reliģiskā noskaņa nav bijusi un vēlāk mēģina mākslīgā ceļā izdabūt no tā lūgšanu, tad viss veidojums gan iznāk it kā neīsts, samocīts.

Kā tas bieži ir lūgšanu grāmatās, arī šeit katrs gabaliņš nav lūgšana vārda tiešā nozīmē, bet gan mazs „sprediķītis“, kam īstā lūgšana seko pašās pēdējās rindiņās. Pret to nebūtu ko iebilst, tikai nav jāaizmirst, ka šīs pēdējās rindiņas, kas tieši ir pati lūgšana, ir pats galvenais. Viss cits ir tikai ievads, kas uz to sagatavo! Tamdēļ šīm beigu rindiņām bija jāpieiet ar vislielāko rūpību un mīlestību. To gan autori, šķiet, mazāk darījuši, jo šie beigu vārdi bieži vien ir diezgan pasausi, formali, tie atkārtojas, liekas pat vienmuļi. Nākamā izdevumā tie katrā ziņā būs jāatdzīvina, jāiedveš vairāk dvēseles siltuma un sirsnības. Nav jau lūgšanas brīdī galvenās tās pamācības, ko mēs izsakam audzēkņim, pamācīt jau mēs viņu varam arī stundās, vai vienatnē, bet svarīgākais ir tas, ka ir skolotājs, ir skolēns — visi svētbriņdi jūtas bērni vienam Lielajam Tēvam un visi kopā tādi mazi un kautri šo Tēvu uzrunā, visi ar vienotām domām un jūtām, kaut arī ar viena cilvēka muti.

Pašam ievadam vai „pamācībai“ pirms šīs tiešās svētceres jābūt cik vien iespējams īsam, viengabalainam, koncentrētam. Te drīkst būt tikai viena doma, nav labi ja šaudas no vienas labas domas uz otru un trešu vēl labāku, tā sakot kā „govs labā zālē“, kas paplūc te vienu pušķīti, te otru, te trešo un nezina ko ķert, ko atstāt pāri. Pamācībā maz nozīmes tādiem vispārējiem neutraliem atgādinājumiem, piem., „esiet čakli“, „esiet godīgi“, bet stiprāki iedarbosies īsi spilgti konkrēti piemēri vai ainas. Šinī ziņā, domājam, vislabāki izdevušies prof. Kundziņa paraugi: te doma ļoti viengabalaina, tēlojums konkrēts, pamācība izteikta atturīgi, smalkjūtīgi, „starp rindiņām“, arī reliģiozā pacilātība augstāka. Nav zemē metami arī paša sakopotāja A. Lūša paraugi, tie ir dzīvi, uzskatāmi, jautri, tomēr, pazīdami viņa citkārt izveicīgo valodu, rakstnieka dāvanas un teoloģisko izglītību, būtu gaidījuši no viņa vēl spilgtākus, krāšņākus, īpatnākus lūgšanu ziedus.

Grāmata iedalīta 4 daļās: „Dievs, svētī Latviju“, „Betlemes gaismā“, „Ciešanu lokā“ „Ikdienas darbā“. Katras daļas iekšējais sakārtojums gan liekas vairāk vai mazāk nejaušs. Noteiktākus sakārtošanas principus te

grūti saskatīt. Turpmākos grāmatas izdevumos būs jānovērš arī paralēlisms, kur vienā otrā vietā pārāk līdzīgas domas atkārtojas divi pa-raugos (jo galvenie autori — divi).

Šī grāmatīņa rāda ticīgo latvju skolotāju simpatiskā gaismā, kā tos viņš vienkāršos vārdos ar istu latvieša sirsniņu runā uz bērniem par mīlo dzimteni, tautu, tās gādīgo Saimnieku, par dabu, pienākumiem, par krietnu, godīgu raksturu un beigās pavērs bērnu skatus arī augšup pret Debesu Tēvu, no kā viss tas nācis un kas visam pamatus licis. Vienkārši saprātīgi, bet ar iekšēju siltumu audzinātāji grib noskaidrot bērniem ticības noslēpumus, parādīt kā viņi tos paši savā garā izpratuši.

E. Šmits.

Grāmatas par Universitāti un Teoloģijas fakultāti.

Universitātes loma mūsu tautā ir tik liela, ka bez pārspīlējuma var teikt, ka tā ir visas mūsu kultūras dzīves centrs. Tādēļ dzejnieks viņu apdzied kā „Latvijas slavu un Latvijas glītumu“ (Virza). Ikdienā Universitātes izcilā loma neduras acīs, jo tā klusi veic savu zinātniskās pētniecības un augstākās izglītošanas darbu, bet kad pēc padarītā darba cēliena pienāk svinīgais atceres brīdis, un Universitāte atdara savas durvis un ļauj ieskatīties savos bagātību apcirkņos, tad redzams, ka gandrīz katrs darbs, kas padarīts latvju zemei par slavu uz laiku laikiem, nav bez saskara ar Universitāti. Tādēļ Universitātes atklāšanas akta dalībniekus tagadējais Valsts Prezidents, toreizējais Ministru Prezidents K. Ulmanis uzrunāja kā Latvijas visaugstāko svētku dienas lieciniekus.

Par zinātnei un tēvijai sanestajām balvām jauku pārskatu Universitāte sniedza izdodama mūsu valsts 20 gadu svētkos rakstu krājumā „Zinātne tēvzemei“ (sk. Ceļa š. g. 2. nr. 128 lpp.). Bet kā noorganizēta šī latvju zīmītnes republika, un kas tur savu roku pielicis, tas redzams Universitātes 20 gadu darba dienas gadījumā klajā laistā izdevumā „Latvijas Universitāte divdesmit gados 1919—1939“ divos prāvos sējumos.

Pirmais sējums, prof. L. Adamoviča kārtots, sniedz vēsturiskas un statistiskas ziņas par Universitāti un tās fakultatēm (XXII 920 lpp.). To ievada toreizējā Ministru Prezidenta K. Ulmaņa apsveikuma vārdi atklāšanas aktā 1919. g. 28. septembrī, svarīgākie organizācijas laika dokumenti un rediģētāja paša sarakstītais koncentrētais un labi pārskatamais atskats uz Universitātes darba gaitām — izveidošanos, mācības spēku pulcēšanu un zinātnisko darbību, amata personām un pārvaldes orgāniem, saimniecību un tās pārvaldi, bibliotekām un zinātniskās pētniecības un apmācības institūtiem, studentiem, absolventiem un studentu pašvaldību. Turpat 100 lpp. plašais tēlojums viscaur saistīts ar statistiskiem datiem un tabulām. Sākotais materiāls ir reti interesants un pelna, lai bijušais vai patreizējais zinātnju māceklis iepazītos ar to.

Tas pats sakams arī par pirmā sējuma otro, plašāko pusi — visu Universitātes fakultātu vēsturēm, ko snieguši fakultātu izraudzītie referenti, Teoloģijas fakultātes pārskats, prof. L. Adamoviča sarakstīts, ir viens no

plašāk un rūpīgāk izstrādātajiem visā grāmatā. Tas izdots arī atsevišķi un par to tiks sniegtas ziņas tālāk.

Jubilejas izdevuma otrā sējumā atrodamas mācības spēku biografijas un bibliografija. Šo sējumu (648 lpp.) rediģējis prof. K. Straubergs.

Universitātes svētku gadījumā ievietoti arī attiecīgi raksti mūsu periōdikā. Īpaši būtu pieminams Senatnes un Mākslas 3. numurs, kur atrodami prof. Strauberga, prof. L. Adamoviča un ārk. prof. A. Krūmiņa raksti un daudz ilustrāciju.

Kā jau minēts, prof. L. Adamoviča sarakstītā Teoloģijas fakultātes vēsture izdota arī atsevišķi („Latvijas Universitātes Teoloģijas fakultāte“, 110 lpp.). Šai izdevumā izdarīti vēl īpaši papildinājumi tekstā un pielikumos (piem. pievienots absolventu saraksts).

Darba pirmais nodaļums rāda fakultātes nodibināšanos un izveidošanos, kas nav bijusi bez grūtībām. Zīmīgs ir latviešu skolotāju kongresa augstskolas sekcijas konstatējums 1917. g.: teoloģijas fakultāte ir visvieglāk noorganizējama, un tādēļ tā atverama kā pirmā jaunajā latvju augstskolā. Bet iznāca tā, ka fakultāte varēja sākt darboties daudz vēlāk par citām Latvijas Universitātes fakultātēm.

Nākošais nodaļums piegrīžas mācības spēku pulcināšanai un viņu darbam. Ievēriības cīnīgs fakts ir samēra lielais promociju skaits, kas liecina par intensīvu zinātnisku darbu. Nodaļums par studentiem sniedz interesantus datus: pagājušo mācības gadu ieskaitot, fakultātē imatrikulēti pavisam 712 studentu, beigušo skaits ir 228, no tiem apm. 160 darbojas latviešu draudzēs kā mācītāji. Sekmju tabula rāda, ka pārsvarā ir labas un ļoti sekmīgas atzīmes. Šai nodaļumā ievietoti arī pārskati par fakultātes studentu biedrību un biedrību Auseklis (agr. Betanija). Tālāk atrodamas ziņas par fakultātes bibliotēku un mācības līdzekļu kolekcijām, pareizticīgās nodaļas noorganizēšanu un Reliģijas zinātņu biedrību. Grāmatu noslēdz īpašs atskats, kura beigās konstatēts, ka fakultāte „var visumā būt mierā ar saviem darbiem un darbu sasniegumiem un cer turpmāk ar Dieva palīgu, tautas gribu un valdības atbalstu stāvēt tai vietā Latvijas kultūras dzīvē, kur viņu nostādījis latviešu tautas likteņa lēmējs.“

Beigās ir vēl 4 pielikumi: fakultātes studiju gaita un pārbaudīšanas kārtība, teoloģijas doktora grāda piešķiršanas kārtība, fakultātes absolventu saraksts kronoloģiskā kārtībā līdz ar studiju un kandidātu darbu nosaukumiem un mirušo fakultātes studentu un bij. studentu saraksts.

Kā no satura pārskata redzams, tad šai grāmatā katrs fakultātes draugs atradīs daudz interesantu ziņu.

E. Kiploks.

Māc. K. Freudfelds — **Iekšmisija**. Rīgā, 1939. g. Izd. Ev.-lut. Baznīcas Virsvalde. 90 lpp.

Savas 40 g. mācītāja darbības atceres gadījumā ilggadīgais Rīgas sv. Ģertrūdes baznīcas mācītājs un Baznīcas Virsvaldes iekšmisijas komisijas

loceklis ir sarakstijis grāmatu, kur sakopots svarīgākais iekšmisijas teorijā, vēsturē un praksē. Savu grāmatu autors atdāvina iekšmisijai. — Apskatot iekšmisiju „pie mums Krievijas laikā“ (§ 11.; 35.—38. lpp.) un „iekšmisijas darbību Latvijas laikā“ (§ 13, 1; 42.—48. lpp.), autors smel galvenokārt no savas bagātās pieredzes un atmiņām, sniegdams dažādā ziņā interesantu vielu. Zīmējoties uz citām zemēm, izlietoti diemžēl gandrīz vai vienīgi vācu avoti, kādēļ lasītājam var rasties nepareizs iespaids, ka citās evaņģeliskajās tautās iekšmisijas laukā nekas ievēribas cienīgs nebūtu noticis. Piemēram 9. un 10. §§ (30.—35. lpp.), kur tiek apskatīta iekšmisijas izveidošanās līdz Eiropas karam, kara laikā un pēc tam, nekas nav minēts par ļoti solidajām iekšmisijas organizācijām tādās luteriskās zemēs kā Dānijā un Norvēģijā, nerunājot jau par dažādajiem „home missions“ pasākumiem Anglijā un Ziemeļamerikas Sav. Valstīs. — Pati vērtīgākā un skaidrākā grāmatas daļa ir pārskats par Latvijas ev.-lut. baznīcas iekšmisiju (§ 13, 2; 48.—63. lpp.). To ir uzrakstījis iekšmisijas inspektors mācītājs P. Detlavs. Jājautā, vai nebūtu bijis pareizi arī uz grāmatas vāka likt abu autoru vārdus? — Lielais skaits neuzmanības kļūdu liek domāt, ka grāmatas iespiešana izdarīta visai steidzīgi. Vietām šāda veida kļūdas var radīt jocīgus pārpratumus, piem. 44. lpp. teikumā: „Tā ar laiku Bētelē... bija radusies veselu slimnieku (!) pilsēta“... Tomēr katrs iekšmisijas draugs šo grāmatu var lasīt ar interesi un ieguvumu, kādēļ sirmāis autors pelna sirsniņu atzinību.

E d g. R u m b a.

Prof. K. Kundziņš — **Ceļš uz pilnvērtīgu dzīvi.** Veltījums iesvētamai jaunatnei. Rīgā, 1939. g. Izd. Ev.-lut. Baznīcas Virsvalde. 32 lpp.

Kāda ir pilnvērtīga dzīve? Cilvēks, kas nemitīgā darbā un cīņā ar dažādiem pretspēkiem un kavekliem cenšas realizēt vitalās vērtības, tikumiskās vērtības, zinātniskās un reliģiskās vērtības, dzīvo pilnvērtīgu dzīvi (11.—12. lpp.). — Ar gaišu skatu un bagātu pieredzi audzinātāja darbā, autors brīdina jaunatni, kas stāv dzīves krustceļos, izsargāties no bīstamajiem postītājiem spēkiem, un skubina to censties uz priekšu, uz augšu. Dzeja un bioloģija, socioloģija un psiholoģija apraksta jaunību kā izšķirīgu pārvērtību laikmetu cilvēka dzīvē. Arī reliģija jautā, vai jaunība nav ceļš, ko cilvēkam nospraudusi „paša lielā Likteņlēmēja roka“, lai tas no savas sākotnējās niecības paceltos lielākas dzīves pakāpē. Bet atsevišķo cilvēku tāpat kā visu tautu apdraud spēki, kas noved deģenerācijā. Tas notiek, kad par noteicējiem ideāliem kļūst ērtība un komforts, kad iestājas tikumiska izvirtība un atdošanās reibīgu dzērienu vai narkotisku vielu baudai, kur likteņīga var kļūt jau pirmā reize, pirmā glāze. Vispārības intereses prasa, lai šinīs jautājumos jau savā jaunībā ikviens ieņemtu noteiktu un pareizu nostāju. Iesvētīšanās laiks ir nevien piemērots brīdis izšķirīgās nostājas ieņemšanai, bet šinī laikā, saskaroties ar Kristus evaņģeliju, jaunais cilvēks var gūt ticības drosmi, apziņu, ka nav neviena pilnīgi mazvērtīga cilvēka bērns, ka Zauls var kļūt par Pāvilu un pat tikumiski grimušais var piedzi-

vot savu augšamcelšanos. — Grāmatīņu noslēdz dzejolis „Atjaunošanās“. Tas izskan pamudinājumā:

„Draugs jaunais, kamēr vēl modrs tavs prāts
Un sirds vēl karsta, šo darbu sāc:
Tu vari, tu vari!
Uz augšu savu galvu slej,
Pret sevi pašu cīņā ej!“

Vērtīgos norādījumus par atjaunoto dzīvi ieteicams dot līdz katram, kas mūsu baznīcā tiek iesvētīts.

E d g. R u m b a.

Hosé Ortega I Gasé — **Mīlestība un gudrība**. No spāniešu valodas tulkojis Konstantīns Raudive. Ar tulkotāja ievadu. Rīgā, 1939. Akc. sab. Valters un Rapa. 309 lpp.

Ortegas vārds latviešu lasītājiem vairs nav svešs. Zenta Mauriņa bija pirmā, kas Ortegu stādīja mums priekšā kā „kvēlu spāņu dzīves filozofu, kura grāmatas gan nepamāca, bet paceļ lasītāju“. Tagad, kad ar Konstantīna Raudives starpniecību Ortegu esam iepazīnuši tieši, Mauriņas atzinumam varam tikai pievienoties. Ortega patiesi ir dzīves filozofs, jo dziļāk vai seklāk aizskar šīs filozofijas nozares problemātiku — dzīves jēgu un nozīmi, mērķus un uzdevumus. Ir viņam arī sava kvēle, vismaz formālajā plāksnē — stilā. Viņa grāmata patiesi arī sniedz zinamu pacilājumu, kur gan atkal nopelns formai, ja šajā jēdzienā iekļaujām bez vārda mākslas arī spēju lasītāju apžilbināt ar pēkšņiem domu novirzieniem, krustojumiem un paralelēm. Un, beidzot, Ortegas grāmata tiešām nepamāca. Te gan jāpiezīmē, ka nekādu didaktisku nodomu autoram nav, un šajā literarā žanrā konkrētai veidā tādi arī nemaz nav iespējami. Ortegas darbi te apzīmēti par meditācijām. Autora daudzplākšņainais, daudzkrāsainais un impulsīvais domu gājiens, šī jau pieminētā kvēle gan grūti savienojama ar klusi koncentrēto meditācijas jēdzienu. Šķiet, ka pareizākais te būtu tagad bieži lietotais esejas apzīmējums.

Šādu grāmatu saturs nav atstāstams, jo esejām nav ne daiļdarba fabulas, ne zinātniska apcerējuma sistēmas. Atliek apstāties pie spilgtākiem un īpatnākiem domu kompleksiem. Šajā brīvā formā ietvertajā absolūti subjektīvajā domu un ideju parādē katrs lasītājs vienmēr meklēs sev tuvu un radniecīgo. Un to arī atradīs, jo katra īsta esejista *conditio sine qua non* ir ļoti plašs redzes leņķis dzīves un parādību vērojumam un dziļa erudīcija gara zinātnēs un mākslā.

Mīlestība, par kuru Ortega raksta pārrunājamās grāmatas astoņās apcerēs, nav agape, šī grāmata ir veltījums erosam. Noraidījis Platona, Akvīnas Toma, Dekarta un Spinozas mīlestības definējumus kā mūsu dienās novecojušus, Ortega gan jaunu definīciju nedod, bet izceļ tās raksturīgās fezīmes — auglīgumu (mīlestībā dīgst dvēseles rosmes), aktivitāti (mīlētājs iziet no sava Es, tuvojas objektam un ar to sakūst), plūdumu (tā ir dvēseles materiāla upe, kas bez rimšanas izplūst no kāda avota). Tās pašas iezīmes — atzīst Ortega — raksturo arī mīlestības radikālo pretstatu — naidu,

jo arī tas ir centrifugals spēks, izpaužas aiziešanā uz objektu, ir ilgstošs un plūstošs. Abu jūtu aktu fundamentālā atšķirība: mīlestība ir mūžīgā dzīvības dāvatāja, mīlētā radītāja un glabātāja; nīst, turpretim, nozīmē nepārtraukti slepkavot, nīstamo būtīni bez pārtraukuma no pasaules izdzēst (63—74. lapp.). Tālāk Ortega plaši raksturo iemīlēšanās stāvokli, nosaukdams to par „apsēstību“, kas izaug no uzmanības, nenormalām ilgām un biežas kavēšanās pie viena „priekšmeta“. Asprātīgā kārtā Ortega iemīlēšanos dēvē par „psichisku anginu“ un „pārejošu vājprātības veidu“, taču ar to viņš nekā jauna nav pateicis. Pretstatā mīlestībai, iemīlēšanās jau no laika gala uzlūkota kā zināmā nozīmē abnorms stāvoklis. Negribētos vienīgi piekrist autora viedoklim, ka iemīlēšanās neizraisa nekādus pozitīvus garīgus impulsus. Cik piemēru gan neatradīsim mākslā, kur augstāko gara lidojumu izraisījusi tieši šī „psichiskā angina“. Te nav arī nekādas pretrunas, jo katrs ģeniāls sasniegums ir abnorms — šinī gadījumā stāv pāri normai, caurmēram. Maz jauna Ortega pasaka arī tur, kur runā par vīrieša un sievietes dvēseles īpatnību lielo atšķirību, īpaši mīlestībā. Tas ir daudz apcerēts un labi pazīstams temats. Simpatiski spāņu filozofa grāmatā lasīt veco un mūžam jauno atziņu: „Pilnskanīgā mīlestība savu galotni atrod mazāk vai vairāk skaidri izjustā vēlmē savu savienošanos simbolizēt bērņā, kuŗā pastāvēs un kas apliecinās mīlākās būtnes pilnības. Bērns nav ne tēva, ne mātes; viņš sevī iemieso abu vienību, izpauzdamis miesās un asinīs viņu tiekšanās pēc pilnības“ (93).

Mums jau nācies revidēt savu ierasto Don Kichota priekšstatu. Ortega šajā grāmatā liek mums pārvērtēt arī Don Huanu (Donžuans skan franciski un neatbilst spāņu izrunai). Šo tēlu, kas katram kļuvis „daudzmlētāja“ sinonīms, Ortega nostāda gluži citā, par popularo uztveri daudz pievilcīgākā gaismā.

Rakstā par iemīlēšanos, ekstazi un hipnozi Ortega pieskaras dažām reliģiskām problemām. Apstākļi, ka mīlētāji lieto reliģiskus izteicienus un savu objektu „pielūdz“, viņš grib saskatīt dziļāku nozīmību un erotiskā un reliģiskā pārdzīvojuma radniecību. Problema ir ļoti interesanta, un to cilājuši arī psihoanalītiķi, taču Ortegā konstatējums, ka mistiķis līdzīgi mīlētājam visu uzmanību koncentrē vienā priekšmetā un visu pārējo izslēdz, līdz beidzot panāk unio stāvokli — vēl nekā neizskaidro.

Spāņu filozofa domu bagātībā, ko šeit varam tikai pa daļai aizskart, īpaši gribētos izcelt vienu autora ideju apcerē „Klusēšana, lielais brahma“. Zīmīgais te ir tas, ka arī Ortega prasa jaunu zinātņi — zinātņi par cilvēku. Apcerot šepat agrāk mediķa Karrela un jurista Sinaiska grāmatas, šo prasību konstatējām pirmo reizi. Tagad tai pievienojies filozofs. „Tikai daudzu skatu koptvērumis piešķir priekšmetam savu noapaļotību“, saka Ortega. Kā savā laikā Galilejs pasludināja fiziku kā nuova scienza, modernā laikmeta tipisko zinātņi, tā mēs par nuova scienza pasludinātu antropoloģiju, nākotnes stingrāko paraugzinātņi“ (254).

Šī prasība izskan aizvien noteiktāk, un, šķiet, nav tālu laiks, kad iecerētais kļūs īstenība. Pārrunājamā grāmata ietelp to grāmatu rindā, kas jaunajai zinātņei gatavo ceļu. Te arī viņas nozīme.

R. S k r ā b ā n s.

Īss pārskats par jauniznākušām grāmatām.

Baznīcas Virsvaldes izdevumā:

1. **Prāvesta K. Avota piemiņai.** „Rakstu avota“ 11 num., 48 lpp. Šī grāmatiņa satur māc. G. Šauruma sarakstītu nelaikā biogrāfiju un viņa sep-tiņas runas. Biogrāfija ir diezgan īsa (10 lapaspuses) un neattēlo šī darbi-nieka mūža gaitu visā pilnībā; dažā vietā ziņas ir pavisam skopas, kā piem., par Laudonas laiku un pavadīšanu pēdējā gaitā. Starp uzņemtām runām ir nelaikā pirmais sprediķis, priekšā stādīšanās sprediķis Liezerē, bikts runa bīskapa K. Irbes ievēšanas svinībās un citas, kam pieder vēsturiska no-zīme.

Br. J.

Armijas spiestuves izdevumā:

1. **P. Apkalns — Dievam, Tēvzemei, Brīvībai.** Svētrunas. 128 lpp. „Šo krājumu pavada sirsnīga vēlēšanās palīdzēt sevišķi tagadējiem un nā-košiem tēvzemes sargiem, jaunsargiem un jaunsardzēm augt garīgā spēkā, palīdzēt mūsu tautas jaunākās paaudzes dēlu un meitu gara acīm saskatīt varoņtēlus nesenā pagātnē, viņu jaunajām sirdīm izjust ticības spēku un mī-lestības uguns siltumu uz dzimto zemi, kas stiprināja un sildīja nemirstīgo varoņu sirdis grūtajās cīņās par latvju tautas brīvību un Latvijas valsts neatkarību“ — saka autors ievadā. Mēs novēlam, lai šis dedzīgu runu kopo-jums tiešām šo autora vēlēšanos piepildītu un esam pārliecināti, ka tas to arī piepildīs par prieku autoram un svētību tautai.

A. F.

Valtera un Rapas izdevumā:

1. **Kārlis Kaufmanis — Pasaules telpā.** Jaunā zinātnieka 64. num. 102 lpp. Šinī grāmatā autors paver skatu zvaigžņu piesētajā visumā. Tā ir populāra astronomija, kas saprotamā veidā iepazīstina lasītāju ar zemi, mēnesi, sauli, planetām, stārvzvaigznēm un svarīgākiem Keplera un Ņutona likumiem.

2. **Zenta Mauriņa — Ziemeļu temas un variācijas.** Eseju krā-jums. 230. lpp. Par sevi autore šorēiz saka: „Es labprāt būtu svēta, lai vienatnē ar savu Dievu atrastu apmierinājumu. Bet es esmu tikai grēcīgs cilvēks, kas bieži nomaldās no lēnprātības un labas gribas pārāk stāvā ceļā“ (19.). Tie ir beigu vārdi pirmai apcerei, kurā autore izteic savas skumjas par pāri darijumiem viņai (16.). Šī grāmata aptver somiskas temas, īpaši tās, kas rodas sakarā ar somu Kalevalas skaistumu un spēku, tās varoņiem; to viņa raksta „ticēdama savas tautas skaidrības ilgām“ (16.). Stāstīdama par Somiju, autore pa reizei izteic zīmīgas domas; piem., 32. lapaspusē rak-stīdama par Imatras spēkstaciju, viņa saka: „Ja cilvēka gars iespēj saval-dīt un savai gribai pakļaut tik drausmu dabas spēku, tad viņam arī jāspēj savaldīt un savai gribai pakļaut dzīvnieku cilvēkā, šo nikno asinskārīgo zvēru, kas ar savu patvaļīgo ķetnu gluži bez vajadzības saplosa to, kas viņam gadās ceļā.“ Apcerē Divas saules viņa iepazīstina mūs ar tagadnes Somijas dižākiem rakstniekiem: Mailu Talvio un Franci Silanpe. Vislie-

lāko tiesu autore esejiski pievēršas Kalevalas temām, kuru apcerei varam sekot ar interesi. Paveras Kalevalas somiskā pasaules un dzīves skatīšana. Divās pēdējās apcerēs apcerēts Ibsena Brands (jeb Vai Dievs pret Kristu humans bij?) un Pērs Gints ar Solveigu. Apcerē par Brandu autore interesanti izvirza šī tēla reliģisko problemātiku.

3. **Hermanis de Mans** — **Kāpjošie ūdeņi**; no holandiešu valodas tulk. V. Jonase, 209 lpp. Tā ir tipiska holandiska grāmata, kas iepazīstina lasītāju ar holandiešu lielo darbu un cīņu ar ūdeņiem. Te kļūst skaidra Holandes kanalu un dambju nozīme un vajadzība. Autors rāda holandiešu zemnieka dzīvi un tēlo zemnieku Giljanu Beijenu kā lielu pienākuma sapratēju un pildītāju (183. sek.). Teologus sevišķi interesēs pēdējā nodaļa, kurā rādīta arī Holandes reformēto baznīcu sastingums, reliģiskās dzīves dogmatiskums un holandiešu teologu mākslīgie strīdi. Holandes baznīca neapklusina meklētāju dvēseles ilgas, jo tanī trūkst dzīvās mīlestības. Holandiešu mācītāji skaidro tekstus, bet nedod dvēselēm mieru. Visa pēdējā nodaļa ir autora pārmetums Holandes baznīcām (sal. A. Freija piezīmes „Cēļa“ 324. lpp. sek.).

A. F.

A. Gulbja izdevumā:

1. **Raimonds Bebris** — **Varoņkalve**. Dzejoļi. 96 lpp. Šis izdevums ir patriotisku dzejoļu krājums. Tanī ir daudzi dzejoļi, kas uzbur cīņu dienu ainas (piem., Pirmā kauja, Virspavēlnieka nāve u. c.), kas māca godbijību pret varoņiem (piem., Lielā junda u. c.), kas izceļ arāja-zemnieka spēku (Arāja ticība, Latviešu zemnieks u. c.), kas apdzied dzimtenes jaukumu (Dzimtenes svētvakars, Latvijas vasara), kas pārvēršas par kaujas dziesmām mūsu armijas pulkiem (Aicinājums, Solījums, Kaujas dziesma u. c.), kas vēltīti dzejnieka dzimtenei — Lietuvai (72. sek. lpp.), kas sacērēti kā lūgšanas (Lūgšana, Latvieša lūgšana). Krājums dod labu vielu etikas stundām par patriotismu.

2. **Z. Lubaniete** un **M. Mačevska** — **Ko dziedāšu, ko runāšu**. Uzvedumi un koprunas. 212 lpp. Ievadā sacīts: „Izvēloties piemērotu sarakojumu materialu, mēs ceļam un stiprinām skolēnu valstisko, etisko un estētisko apziņu.“ Grāmata attaisno ievadā solīto, sevišķi tas sakams par patriotiska rakstura uzvedumiem. Dod palīgvielu nacionalai audzināšanai.

E. F.

„Zemnieka domas“ izdevumā:

1. **Aida Niedra** — **Rūžu Kristīne**. Romans. 332 lpp. Šis romans ir par neauglīgu sievieti — Rūžu Kristīni. Neauglības dēļ izirst viņas laulība, domas par savu neauglību to dzen lielā naidā, kamēr pēdīgi rakstniece pār viņu var sacīt: „Viņa zināja, ka kādā dienā viņa iznīks un nobirs tāpat kā nobirst puķes zieds, kā nokrīt koka lapa, bet tas viņu neapbēdināja, jo tāds bija augsts un labs Dieva nolikums un viņa bija mācījusies to cienīt“ (332.). Rakstniece rāda, kā cilvēki bēdās mēcās Dievu lūgt (203., 296.) un kā lielās sāpēs tie pazemīgi saņem Dieva sodu par ļauniem darbiem, lai tad ar jaunu dvēseli krūtīs ietu uz priekšu (296.). Naidu radīt ir viegli, nesa-

derību veicināt ir dažkārt cilvēku prieks, neuzticību modināt un cilvēkus nesaprast nav grūti, bet to novērst ir grūti, ne bez upuriem. Tikai puisēna nāve izkausē ledu triju cilvēku dvēselēs. Ir jānes liels upuris, lai dzīve būtu laimīgāka un ar mieru pilnīgāka. Jāatzīmē, ka šāds etisks temats ir pirmo reizi apstrādāts, un tādēļ romans lasams ar interesi un patiku, ko sevišķi vairo labais stils.

A. F.

Grāmatu draugs izdevumā:

1. Bjernstjerne Bjernsons — **Pa Dieva ceļiem**. Romans. Tulk. Lizete Skalbe un Zelma Kroders. 284. lpp. Autors grāmatu nobeidz vārdiem: „Kur labi cilvēki staigā, tur ir Dieva ceļi.“ Šī doma ir grāmatas pamatdoma un vadmotīvs, kas gan tieši, gan netieši skan cauri visam darbam. Te skārtas galvenokārt divas kardinalas dievbijības un dzīves uz tveres. Pirmā ir stingri dogmatiska, kas visu dzīvi un dzīvošanu grib iespiest dogmu un līdz ar to zināmā šauruma rāmjos, bet otrā ir pati mīlestība un dzīvība, jo Dieva augstākā valoda ir dzīvības un mīlestības valoda (264. sek.). Autors atzīst, ka kristīgās ticības būtībā ir taisnība un mīlestība. Viņš grib vest cilvēci pa kristīgo ceļu pie Dieva. Tādēļ viņš slavina mīlestības ceļu un cīņās pret dogmatismu. Ieteicama grāmata teologiem un tiem, kas meklē kristīgās ticības jēgu, izteiktu ne formulās, bet dzīvē.

2. Kristmans Gudmundsons — **Dzīves rīts**. Romans. Tulk. T. Lejas-Krūmiņš. 312 lpp. Šis romans attēlo dienvidislandiešu piekrastes zvejnieku dzīvi, zvejnieka Haldora lielo varonību cīņā ar vētrām un jūru, šīs piekrastes laužu traģismu mīlestībā. Zvejnieku pasaule mums kļūst saprotamāka. Redzami top kā viņu netikumi, tā viņu varonība (180. sek., 245. sek.). Mūža beigās zvejniekus apņem reliģiska apskaidrība (302. sek., 310. sek.), kurā tie salīdzinās ar Dievu.

E. F.

Kristīgās atziņas divu jaunāko franču izdevumu spoguļi.

1. Origine et nature de l'Église. Conférences prononcées à la Fakulté de Théologie protestante. Paris: Fischbacher 1939. 216 lpp.

2. Le visage du Christ. Bibliothèque française des Arts. Paris: Tisné 1938. 30 lpp. + 128 tab. + 26 krās. tab. + 4 lpp.

Baznīcai, tās sakramentiem un „dabai“ pieskaņas pirmais minētais sējums ar 8 referātiem.

1) Prof. Lo's raksta par baznīcas jēdzienu sākumiem Israēlā un jūdaismā. Fistel'a de Kulanžes'a (Fustel de Coulanges) teorija*), ka reliģiskā vienība senatnē maz atšķīrusies no laicīgās socioloģiskās vienības, tiek attiecināta arī uz Israēla tautas senatni. Vēstures secībā aplūkotās socioloģiskās vienības, sākot ar ģimeni un māju līdz pat valstij un tautai, ir speciālais šī referata studiju priekšmets. Draudzes jēdzienā autors saredz senatnes profanajām organizācijām līdzīgus momentus. Jūdaismā reliģija saglabā lielā mērā nacionālu un lokālu reliģijas raksturu. Pie-

skaroties Bertolet'a**) (Bertholet) pētījumam, autors apgaismo svešinieku stāvokli šinī jūdu reliģiskā un socialā sabiedrībā. No ebrēju valodas „gēr“ (svešinieks, piedzīvotājs) atvasināts grieķu προσήλυτος (prozelīts). Arī misijas, universalisma un individualisma problēmas nav atstātas novārtā. Parasti konvertītam ir arī jānaturalizējas (Rute), bet arī organizācijā mistiskās vienības domā autors saredz jūdaismā zinamus elementus: jo katrs jūties kā „kauls no tā paša kaula, miesa no tās pašas miesas“ (Jud. 9,2), un organizācija arī sendienās uzlūkota par dzīvu organismu. Ir zināms, ka Jahves un Israēla tautas attiecības jau pravieši salīdzinājuši ar divu laulāto attiecībām, kādēļ arī ap. Pāvila ciešās Kristus un baznīcas vienības apzīmējumi formāli ir jūdaistiski, un viņu ietekmi uz vēlāko kristīgo izpratni „a priori“ nevajagot noliegt. — Moderni ekkleziālogi var šeit mācīties, ka viņu domas nemaz nav tik „modernas“. var piebilst šo rindu referents.

2) Svarīgs ir profesora Gogela (Goguel) apcerējums par baznīcu Jaunajā Derībā. Baznīcas jēdziens, kas ir brīvs no nacionāliem un sociāliem ierobežojumiem, ir izaudzis no Jēzus mācības. Ap. Pāvils par šīs atziņas patiesību ir iestājis ar visu savas ticības spēku, tomēr par universalisma nodibinātāju to nevarot saukt. Baznīcas jēdzienam no formālā viedokļa ir divkāršs raksturs. Laikmetīgs un pārlaicīgs, cilvēcis un dievišķīgs. Tās ir antinomijas. Nevienu no tām nevar upurēt otrās labad. Baznīcas dzīvības sfaira iezīmēta abām līnijām. Vienība empirisko draudzes jeb baznīcas locekļu stirpā nav savstarpēja un tieša, bet to noteic viņu individualā pieķeršanās transcendentajam starpniekam — Kristum Jēzum — tie ir „brāļi Kristū“. Lai arī nav jāignorē ticības un citu vienotāju saišu loma, tomēr baznīcas vienotājs ir un paliek Kristus. Disciplīnas un doktrīnas motīvi autoram ir svarīgi, bet ne tik būtiski kā kristoloģiskais: Jēzus apzinājies, ka Viņš ir Mesija. Jēzus darbība ir devusi dzīvību baznīcai. Bet baznīca ir starplocekļis ceļā uz Dieva valstību. Viņa ir tranzitoriska. Mesijas idejas klēpī dzimst ideja par baznīcu. Valdnieks nebūs bez pavalstniekiem. Baznīca ir Dieva žēlastības izpildītāja un līdzeklis. Tā tādēļ pauž Dieva godu. — Pirmkristīgās reliģijas pētnieks definē kristīgās draudzes īpatnējo raksturu, salīdzinot to ar jūdaismu un tās sektēm; tad autors lasītāju noved pie Niķējas formulējumiem. Jaunajai Derībai esot vērojami divi dažādi baznīcas jēdziena tipi — 1) Jeruzalemes un 2) pauliniskais. Jeruzalemitiskajā izpratnē baznīca ir provizoriska, kas vieno mācekļus, kas gaida Debesu valstības nākšanu. Šīs baznīcas eksistences jēga ir ārpus tās pašas — Dieva valstības nākšanā. Apustuļu darbi cenšas uzturēt harmoniju dažādo locekļu un nogrupējumu starpā, lai nenonāktu pretrunā ar garu, kas valda Dieva valstībā. Divpadsmit mācekļi ir tradīcijas un varas glabātāji. Vēlāk — pēc 44. gada tos atvieto „desposynoi“ — Jēzus piederīgie. Tas rāda, ka administratīvās

*) Fustel de Coulanges: La cité antique. Paris, Hachette. 14. izd.

**) A. Bertholet: Die Stellung der Israeliten und Juden zu den Fremden. Freiburg: Mohr 1896.

varas nesēji ir provizoriski. Īstā baznīcas galva būs Kristus. Tādēļ vieta Viņam ir jāglabā. Jēkabs un Pēteris tam piekrituši. — Ap. Pāvila baznīcas jēdziena koncepcija ir konkrētāka. (I Kor. 11, 18). Jēzus ir baznīcā klāt (Rom. 8, 9). Viņu negaida tikai vēl nākam. Pāvila uzskatam atbilstot (Mat. 18, 20) — „kur divi vai trīs ir kopā manā vārdā, es esmu viņu vidū.“ — Kristus miesa ir baznīca. Laicīgā baznīca ir nākamās „prefigurācija“ (préfiguration). — Arī pauliniskais baznīcas jēdziens ir eschatoloģisks. Šī eschatoloģija ir citādāka nekā Jeruzalemes draudzē. Šī dzīve ir nākamās dzīves atblāzma tagadnē. Tādēļ baznīcas jēdzienam šeit nav tik lielā mērā provizorisks raksturs. Dievu valstībai nākot, „baznīca iegūs pilnīgo realitāti“. Kristus darbojas jau tagad savā baznīcā — baznīcas vadība ir teokratiska. — Vēlāk abas šīs baznīcas jēdziena izpratnes esot saplūdušas kopā un pa daļai izlīdzinājušās, bet vēl vēlāk atkal atšķirušās: protestantismā mazāk ievērota — socioloģiskā baznīcas jēdziena puse, katolicismā pārāk izcelts organizatoriskais moments.

3) Seko prof. Votiē d'Egalliē (Wautier d'Aigalliers) raksts par baznīcas jēdzienu viduslaikos, īpaši Augustina uzskatiem. Raibo „complexio oppositorum“ — raksturojumu atstāstīt nebūs vajadzīgi. Šeit ieviesusies arī kāda drukas kļūda (Bischofslisten), kas radusies laikam tehniskās nejausības dēļ.

4) Lutera uzskatu par baznīcu atreferējumu sniedz prof. A. Junts (Jundt), bet Kalvīna

5) Prof. Lecerf's. Ja iepriekšējais referents savus slēdzienus pamato biogrāfiskiem datiem, tad viņa reformētais kolega to dara bagātiem citātiem no plašās konfesionalās literatūras. Lutera baznīcas jēdziens izaudzis no justificatio „sola fide“ principa. Normatīvais šī baznīcas jēdziena princips ir Dieva vārds — bet dzīvais internais elements: ticība. Kalvīns nedibina baznīcas jēdzienu uz reliģiskā pārdzīvojumā un viņa objektīviem ierosinātāju faktoriem. Bet tas tam izaug abstrakto pārdomu un diskusijas ceļā. Viņa baznīcas jēdziens ir lielākā mērā doktrināls. Viņam rūp Dieva gods (gloria Dei). „Dieva vārda pareizā sludināšana un klausīšanās, sakramentu administrācija saskaņā ar Kristus institūciju (iestādījumu) ir baznīcas iezīmes, jo „kur divi vai trīs ir kopā manā vārdā, tur es esmu viņu vidū“, saka Kristus. Jau šinī 1560. gadā iespīestā definīcijā nojaužama atšķirība no Lutera uzskatiem. Bez tam Kalvīns pieļauj, ka baznīca uz laiku var arī zaudēt raksturīgās iezīmes. Arī baznīcas institūcijā ir reprezentēta „redzamā“ un „neredzamā baznīca“. Tālāk viņš atšķir to, kas nepieciešams baznīcas iestādes kārtībai no tā, kas nepieciešams tās eksistencei zināmā laikā un telpā. Citiem vārdiem — saknes, kādām baznīca ieaug šinī zemes dzīves esamībā, viņu interesē vairāk nekā Luteru. Smalki Lecerf's prot analizēt arī dogmatiskās baznīcas jēdziena īpatnības; viņa tēlojums ir skaidrs un dzīvs, jo šeit nerunā tikai citāti un autors, bet arī Ženevas reformatora skaidrā loģika. Apcerējumu autors noved līdz praktiskās baznīcas dzīves robežām.

6) Par „baznīcas dzīvi“ raksta protestantu federācijas prezidents, mācītājs M. Boegner's (Boegner). Sniegdams raksturīgu ainu par baznī-

cas dzīvi — kultā, doktrinās un sakralos aktos, autors starp citu prasa, lai atdzīvinot liturģiju. Tiešām, reformētā baznīcā arī mums visspilgtāk izjūtams ir gandrīz pilnīgs liturģijas trūkums.

7) Par „baznīcu kā ticības audzinātāju“ raksta bijušais teol. fak. seminara direktors, mācītājs G. Butiē (Bouttier). Tam, kam personīgi bijis iespējams iepazīties ar šo lēnprātīgo audzinātāju un vērot viņa sirdi degam lūgšanās, apcerējums paliks labā atmiņā. Teoretiski audzināšanas faktori autoram ir: mīlestība uz baznīcu un ticība kristīgiem uzdevumiem pasaulē. Raksts domāts — konkrēti protestantiem Francijā.

8) Par baznīcas nākotni raksta prof. H. Moniē (Monnier). Viņš sniedz oikumeniskās dzīves un darbu asprātīgu un dzīvu raksturojumu. Praviētisks ir vārds, ka nākotne būs arī baznīcas dzīvē citāda nekā tagadne un pagātne.

Ja lasītājs ir noguris, un acis grib atpūsties, tad koncentrējoties reliģiskajā mākslā, fiziska un garīgā atpūta ir vislabākā veidā atgūstama. „Kristus seja“, tāds ir jaunā izdevuma nosaukums. F. Moriaks (Mauriac) rakstījis priekšvārdos par to, vai Jēzus bijis skaists. (Jésus était-il beau?) Evāņģēlijos atspoguļojoties divi viedokļi — negatīvais cilvēku izpratnē un dvēselīgais skaistums reliģiskā. Transfigurācija neesot notikusi tikai apskaidrošanas kalnā vien, bet allažin — visvairāk nāvē un pēc tās. R. Mornan's (Mornand) sniedz pārskatu par mākslas attīstības gājienu, sākot ar katakombām un novedot līdz XIX gadu simtam. Citē P. Lentula vēstuli (Vatikanā) Romas senatam, kur Jēzus tēls raksturots zīmīgiem vārdiem. Pretēji Eislera (Eisler) domām Jēzus bijis liela un ievērības cieņīga auguma un skata. Vienveidīgs Kristus tēla tips nav reprezentēta mākslā, bet dažādība raksturo jau vecākos, katakombās atrodamos, attēlus. Jauns — Turīnas attēls, ko studējis R. Vinons (Vignon).

Kulturalā ietekmē kristīgās vērtības un atziņas modificejas. Tomēr šo modifikāciju spoguļi var redzēt arī „genuīni kristīgo“. F. T r e u's.

K R O N I K A

L a t v i j a

Astonpadsmitais novembris — mūsu valsts nodibināšanas svētki šogad, visai Eiropai tik nopietnā brīdī, ārējā spožumā gan nepārspēja iepriekšējā gada svētkus, bet pauda vēl ciešāku visas tautas saslēgšanos vienībā un vēl dedzīgāku apņemšanos atdot sevi visu Tēvzemei — Dieva svētītai Latvijai. Visā zemē 18. novembrī notika svētku diev-

kalpojumi. Archibīskapa katedrālē svinīgajā dievkalpojumā ieradās Valsts prezidents **Kārlis Ulmanis**, kara ministrs ģen. J. Balodis un valdības locekļi. Svētrunu teica archibīskaps prof. Dr. T. Grīnbergs, bet armijas mācītājs L. k. o. k. P. Apkalns — lūgšanu.

*

Visos galvas pilsētas dievnamos 12. novembrī notika mūsu armijas, Lēčplēša kara ordeņa un kara invalidu 20 gadu svētkiem veltīti dievkalpojumi. Archibīskapa katedralē dievkalpojumu vadīja archibīskaps prof. Dr. T. Grīnbergs, asistējot armijas mācītājam L. k. o. k. P. Apkalnam un māc. E. Bergam. Svinīgajā dievkalpojumā ieradās Valsts prezidents **Kārlis Ulmanis**, kara ministrs ģen. J. Baļodis, valdības locekļi un armijas vadība.

*

Ministru kabinets š. g. 27. septembrī pieņēmis un Valsts Prezidents izsludinājis pārgrozījumus un papildinājumus izglītības un kultūras nolikumā, kuros starp citu pārkārtoti arī Latvijas Universitatē piešķirami zinātniskie grādi. Līdzšinējais kandidata grāds atcelts. Šī grāda vietā ievests maģistra vai licenciata grāds. Teoloģijas fakultātes pirmais zinātniskais grāds ir teoloģijas licenciats, otrais — teoloģijas doktors. Tiesība saukties par teoloģijas licenciātu ir arī personām, kas beigušas fakultāti ar atbilstošu kandidata grādu pirms šo pārgrozījumu un papildinājumu spēkā stāšanās un kas saņēmušas Latvijas Universitatē jaunu diplomu vai atzīmi diplomā par grāda maiņu. Turpmāk licenciata grāds iegūstams tikai ar īpašu zinātnisku darbu, neskaitot studiju darbu. Tie fakultātes pilnu kursu beigušie un akadēmiskos gala pārbaudījumus izturējušie, kas neiesniedz zinātnisku darbu, saņem rektora un fakultātes dekana parakstītu apliecinājumu par fakultātes pilna kursa beigšanu ar likumā paredzētām atzīmēm un skaitās par personām ar pabeigtu augstskolas izglītību, bet bez

zinātniska grāda. Pēdējo viņi var iegūt, iesniedzot fakultātei zinātnisku darbu piecu gadu laikā pēc fakultātes kursa beigšanas. No licenciata darba prasa, lai tas būtu patstāvīgs problēmas apstrādājums. Darbs jāizstāvē fakultātes padomes sēdē. Licenciata grādu var piešķirt ar atzīmi sekmīgi un ļoti sekmīgi. Minēto grādu ar atzīmi ļoti sekmīgi var iegūt personas, kam $\frac{2}{3}$ studiju priekšmetu ir atestētas ar atzīmi ļoti sekmīgi un kas uzrāda šim grādam atbilstošas sekmes savā licenciata darbā un tā aizstāvēšanā. Par licenciata grādu ar atzīmi sekmīgi vai ļoti sekmīgi piešķiršanu katrā atsevišķā gadījumā lemj fakultātes padome pēc licenciata darba aizstāvēšanas.

*

Ministru kabinets savā 17. oktobra sēdē pieņēma pārgrozījumus un papildinājumus likumā par reliģiskām apvienībām un to savienībām. Pārgrozījumi un papildinājumi paredz, ka reliģiskas apvienības un to savienības reģistrējamas baznīcu un konfesiju departāmentā. Reliģiskas apvienības var dibināt nodaļas, bet to dibināšanai vajadzīga katrreizēja departamenta atļauja. Iekšlietu ministrs var atcelt nelikumīgus vai statūtiem pretējus sapulces lēmumus, tāpat atcelt no amata pārvaldes locekļus un sludinātājus, ja viņi ar savu rīcību kaitē valsts, sabiedriskām interesēm, vai reliģijas cieņai. Atsevišķos gadījumos departamenta var atļaut reliģiskas apvienības nodibināt arī mazāk kā 50 personām.

*

Latvijas Universitātes gada svētkos stud. theol. (tagad lic. theol.) Edmunds Šmits saņēma pirmo godalgu par sacensības darbu „K. Bārta

teoloģijas kritisks novērtējums“ un stud. theol. Jānis Smilškalns — otro godalgu par darbu „Garīgais amats ev.-lut. uztverē“. Filoloģijas un filosofijas fakultatē cand. theol. un stud. phil. Leons Čuibe saņēma pirmo godalgu par sacensības darbu „Pindara reliģija“.

*

11. oktobrī Albertam Virbulim pagāja 25 amata gadi. Viņš dzimis 1890. gada 30. jūnijā Biržu pagastā. 1908. gadā beidzis Aleksandra ģimnaziju Rīgā. 1913. gadā beidzis Tērbatas universitātes teoloģijas fakultāti. 1914. gadā Jelgavā ordinēts par Nīcas un Bārtas baznīcu adjunktū. Tad darbojies Liepājas Sv. Annas draudzē, Jelgavā, pēc tam atkal Liepājā. Tukumā strādā kopš 1920. gada. Kopš 1932. gada Kandavas un 1937. g. Kuldīgas iecirkņa prāvests. Kopš 1934. gada Baznīcas Virsvaldē ieņem mantziņa amatu. Apceļojis Palestīnu un Ēģipti. Savus ceļojumus aprakstījis grāmatā „Svētā Zeme“. Žurnāla „Vairogs“ redaktors.

*

Baznīcas Virsvalde par Cēsu iec. prāvestu apstiprinājusi Jaunpiebalgas mācītāju Jāni Ozolu, skaitot no 17. novembra.

*

29. novembrī Svētdienas Rīta redaktors Gustavs Šaurums atskatījās uz 25 mācītāja amata gadiem. Viņš dzimis 1883. g. 28. janvārī Liel ezerē. Par mācītāju ordinēts 29. novembrī 1914. gadā. Bijis mācītājs Lazdonā, Rīgā, Umurgā. No 1934.—38. g. Rīgas pils. bibliotēkas direktors. Tagad arī Rīgas pilsētas vikars un Dzelzceļu aizsargu mācītājs. Ilgus gadus darbojies kā skolotājs dažādās skolās. Viņš pazīstams arī kā grāmatnieks. Bijis savā laikā „Kristīgas

Tautas Balss“, „Jaunatnes Drauga“ un „Ceļa“ redaktors. Ir Baznīcas Virsvaldes iecelts garīgu rakstu izplatīšanas pārzinis. Sarakstījis vairākas grāmatas: „Jaunatnes Dārzs“ (11 izdevumos), „Tērbatas universitātes vēsture“, „Pravietis Hoseja“. Apbalvots ar Triju zvaigžņu ordeņa 4. šķiru.

*

Prof. Dr. phil. hon. c. Rūdfam Jirgenam 12. oktobrī piepildījās 70 mūža gadi. Viņš dzimis 1869. gadā Taurupes pagastā, 1894. gadā absolvējis Vēstures un filoloģijas institutu Pēterpilī un no 1901.—5. g. studējis filozofiju Berlīnes universitatē. Latvijas Universitatē Jirgens strādājis no 1922.—1938. gadam. Viņa spalvai pieder vairāki ievērojami pētījumi psiholoģijā, kas publicēti IMM un citur. Prof. R. Jirģenu pazīst un cieņa mūsu teologu jaunā paaudze, kas pie viņa klausījusies pedagoģiskos priekšmetus — loģiku ar atziņas teoriju un jaunatnes psiholoģiju.

*

Gaigalavas pagastā 24. septembrī iesvētīja Stružānu draudzes atjaunoto dievnamu. Uzposto baznīcu iesvētīja archibīskaps prof. Dr. T. Grinberģs. Tajā pašā dienā archibīskaps iesvētīja Kokorevas baznīcas jauno zvanu.

*

Lašos, Lietuvas pierobežā archibīskaps prof. Dr. T. Grinberģs 8. oktobrī iesvētīja atjaunoto dievnamu.

*

15. oktobrī archibīskaps iesvētīja atjaunoto Bolderājas draudzes dievnamu. Svinīgajā dievkalpojumā piedalījās arī prāv. V. Rozenieks, māc. E. Stange un draudzes māc. T. Zīraks.

*

Kaplavas pagastā 29. oktobrī iesvētīja Bornes jauno baznīcu, kuras celšanai Valsts prezidents ziedojis 15.000 latu. Draudzes svētkos ieradās kā Prezidenta pārstāvis baznīcu un konfesiju dep-ta dir. E. Dimiņš un archibīskaps prof. Dr. T. Grinbergs, kas dievnamu iesvētīja. Borne vecā baznīca, kā zinams, pārvesta Brīvdabas muzejā Rīgā. Jaunā baznīca celta pēc arch. P. Ārenda projekta, un izmaksājusi vairāk kā 24.000 latu.

*

Ticības atjaunošanas diena, 31. oktobris bija izcila svētku diena Kuldīgas draudzei, kad iesvētīja viņas atjaunoto un izdaiļoto dievnamu. Krāšņus altara logus Kuldīgas baznīcai dāvājis Valsts prezidents, Kuldīgas pilsētas pašvaldība un Kuldīgas apriņķa lauku pašvaldības, bet dažādus baznīcas iekārtas priekšmetus — aizsargi un vietējā sabiedrība.

Atjaunoto dievnamu iesvētīja archibīskaps prof. Dr. T. Grinbergs, piedaloties prof. Dr. A. Freijam (teica svētrunu), prof. Dr. L. Adamovičam, mācītājiem O. Blumbergam (teica lūgšanu), Kr. Valteram, un O. Sakārnim (dziedāja liturģiju).

*

Kāpēc mēs gribam būt kristieši? Ar šo jautājumu kā virstemu Universitatē notika 3. kristīgā vēsts nedēļa, ko rīkoja L. U. kristīgā studentu biedrība un ko atklāja prorektors Dr. phil. K. Straubergs. Prof. Dr. theol. K. Kundziņš runāja par tematu „Kristīgās dzīves sākumi cilvēkā“, doc. F. Treus par „Kristīgo cilvēku dzīves grūtībās“ un prof. E. Rumba par tematu „Ko dod mums piederība pie kristīgās baznīcas.“

Reliģijas zinātņu biedrībā 26. oktobrī cand. theol. L. Čuibe lasīja par Pindara reliģiju un 30. novembrī prof. L. Adamovičs par „Divējiem pūkiem latviešu folklorā.“

*

Teoloģijas fakultātes absolventu b-bas zinātniska diena šogad notika sv. Pāvila draudzes telpās 2. novembrī. Sanāksmē piedalījās teol. fakultātes mācības spēki un teoloģijas kandidāti, kas beiguši L. U. teoloģijas fakultāti, kopskaitā 59 personas. Sanāksmi vadīja b-bas priekšnieks māc. A. Mitulis. Valdē ievēlēja līdzšinējos: māc. A. Mituli, prof. A. Freiju, doc. F. Treiju, teol. kand. E. Ozoliņu un māc. V. Šēferu. Revīzijas komisijā māc. P. Rozenbergu, māc. A. Birzniņu un māc. E. Putniņu. Par biedriem uzņēma 14 teoloģijas kandidātus. Nolēma ziedot 200 latus Valsts Aizsardzības Fondam. No teol. fakultātes sanāksmi apsveica dekana uzdevumā prof. L. Adamovičs, konstatējot, ka L. U. teol. fakultātes absolventi baznīcas darbinieku vidū jau ir majoritāte.

Pēc biedru sapulces tika nolāsīti 2 referāti. Prof. L. Adamovičs referēja par Hernhuti, referātu ilustrējot ar gaismas gleznām. Hernhutes vārds saistīts ar brāļu draudzi. Šai nelielajā pilsētīnā tagad atrodas vācu brāļu draudžu centralā pārvalde.

Prof. K. Kundziņš referēja par Deus absconditus un Deus revelatus. Tematu referents skata ne dogmatikas, bet Jaunās Derības gaismā.

*

L. U. teoloģijas studentu biedrība Auseklis ziedojsi Valsts Aizsardzības Fondam 100 latus.

Ā r z e m e s

Igaunija. Igaunijas evaņģeliskās baznīcas aizbildņa J. Varika aicināti, 8. novembrī Tallinā uz apspriedi sanāca 140 evaņģelisko draudžu mācītāji. Tēbatas universitātes Teoloģijas fakultātes dekans prof. J. Keps sanāksmē nolasīja referātu par baznīcas uzdevumiem, bet aizbildnis J. Variks — par mācītāju uzdevumiem.

*

Igaunijas evaņģeliskās baznīcas satversmes grozījumi paredz jaunu bīskapa vēlēšanas veidu. Līdz šim kandidātus bīskapa amatam izraudzīja prāvestu sinodes, bet turpmāk tos izraudzīs sevišķa vēlēšanu sapulce. Kandidātiem šajā sapulcē jāiegūst vismaz $\frac{1}{5}$ balsu. Šādi izvēlētos bīskapa amata kandidātus apstiprinās iekšlietu ministrs un valsts prezidents. Pēc apstiprināšanas vēlēšanu sapulcei 24 stundu laikā no šiem kandidātiem jāievēl bīskaps. Ievēlēts skaitās tas kandidāts, kas guvis balsu vairākumu. Balsim daloties, amatā nāk tas kandidāts, kas baznīcā ilgāk darboies.

Vācija. Vācu prese ziņo: „Jau priekš šī kara sākuma Vācijas evaņģeliskās baznīcas valsts pārvaldes (Reichsbehörde) vadītāja Dr. Vernerā starpniecības akcija faktiski izbeigusi gadiem ilgos evaņģeliskās baznīcas strīdus. Baznīcas lietu ministra ieceltai vadībai izdevies baznīcu izraut no baznīcopolitiskām pretešķībām un baznīcas dzīvi nomierināt. Tagad panākta visu vācu protestantisma spēku organizatoriska sakopšana. Pēc tam, kad nodibināta pārvaldes iestāde, kurā reprezentēti visi nogrupējumi, ra-

dīta arī garīgā uzticības padome (Vertrauensrat). Tajā ieiet tādi redzami Vācijas evaņģeliskās baznīcas pārstāvji kā Dr. Mārārens (Mahrahrens), kurš reiz jau atradies vācu Apliecības baznīcas priekšgalā. Vācristiešus šeit pārstāv bīskaps Dr. Šulce. Līdz ar to pēc ilgiem gadiem vācu evaņģeliskā baznīca atkal ieguvusi vienotu vadību.“

*

Kara dienestā iesaukto vācu evaņģeliskās baznīcas mācītāju skaits ir ļoti liels. Austrumprūsijā vien no 576 mācītājiem mobilizēti 292.

*

Savienotās Valstis. Ameriķu presē publicēts Savienoto Valstu prezidenta Ruzvelta vēstījums, kurā viņš aicina baznīcas organizēt uzticības dienu. „Nekad mūsu vēsturē,“ raksta Ruzvelts, „nav bijusi tik liela vajadzība aicināt mūsu tautu būt uzticīgai reliģijas principiem, kā šinī momentā. Tagadējā konfliktā starp tautām un rasēm, starp viņu filozofiju par cilvēku sabiedrību, mums jāzaglabā neaptumšota uzticība garīgām vērtībām. Mūsu tautā ir kā nacionālas, tā arī starptautiskas problēmas, kas prasa dievišķu palīgu un vadību. Ja mēs cenšamies pēc patiesas labklājības, mums aizvien vairāk jāsaprot, ka mūsu centieni nebūs sekmīgi, kamēr valdīs materialisms, kas tik negatīvi ietekmē mūsu nacionalismu un visstarptautisko dzīvi.“ Tālāk prezidents Ruzvelts izsaka prieku par visiem centieniem atgriezt cilvēku prātos un sirdīs Dieva tēvišķo tēlu un cilvēku brālības izjūtu.

Atbildīgais redaktors: Dr. Alb. Freijs.

Redakcijas koleģija: prof. Dr. K. Kundziņš, prof. Dr. V. Maldonis, prof. Dr. L. Bērziņš, māc. G. Šaurums, māc. P. Detlavs.

Izdevēja: Latvijas Ev.-lut. Baznīcas Virsvalde.